

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Tudi najmlajši imajo obveznosti

Začela se je osma konferenca šefov držav ali vlad neuvrščenih držav. Glavno mesto »najmlajše« države v Afriki Harare se je že vpisalo v politično-zgodovinski zemljevid sveta, kot so se že prej Beograd, Kairo, Lusaka, Alžir, Kolombo, Havana in New Delhi kot gostitelji najvišjega zborovanja neuvrščenih.

V Zimbabveju se zavedajo, da so najmlajša neodvisna afriška država in da jim je zaupanje osme konference v veliko čast; je dokaz zaupanja, vendar pa tudi velika stopnja odgovornosti za vse prebivalce te dokaj preizkušene države. Po stoletni rasistični nadvladi je Zimbabve preživel šest let v svobodi. V gibanju neuvrščenih sodeluje kot enakopraven član od prejšnje konference v New Delhiju leta 1983. Določitev Zimbabveja za gostitelja je izraz podpore in pozornosti, ki jo gibanje v celoti tradicionalno nudi in posveča boju za neodvisnost narodov in za dekolonizacijo, v tem primeru pa še posebej razmeram na afriškem jugu.

Poudariti je treba, da so predstavniki osvobodilnih gibanj iz Zimbabveja sodelovali na vseh vrhunskih konferencah neuvrščenih, njihov dolgotrajni boj za emancipacijo in svobodo ljudstva – polnih osem let oboroženega boja proti rasističnim okupacijskim silam – ter napredne smeri razvoja družbe v neodvisnosti pa so povsem naravno usmerili njihovo ladjo v miroljubno graditev, nevmešavanje, ohranitev suverenosti z vsemi na svetu na teh temeljnih načelih. Z drugimi besedami povedano, tako kakor vse druge nanovo osvobojene države, se je tudi Zimbabve nepreklicno odločil za politiko neuvrščanja.

Zimbabve je dobro izkoristil šest let, ki so mu bila dozaj na voljo za razvoj v svobodi. Precej bolj kot druge države je Zimbabve prodril na površje kot model države, v kateri so dosegli rasno pomiritev, v kateri izvajajo premišljeno in napredno notranjo in zunanjo politiko, kjer razvijajo demokratske odnose.

Napačno bi bilo na temelju zapisanega sklepati, da sta zimbabvejska stvarnost in politična praksa področje, kjer »tečeta med in mleko«. Ni ju mogoče obravnavati ločeno od skupnih problemov vsega afriškega juga, katerega nestabilnost ves čas odraža režim apartheida v sosednji Južnoafriški republiki. Zimbabve ves čas čuti to stvarnost. Rasistični režim predsednika Bothe nepretrgoma vojaško in gospodarsko vzneirja in sabotira napredek neodvisnega Zimbabveja.

Vsem problemom navkljub, ki so bili v minulih šestih letih prava trnova pot za mlado državo, Zimbabve ni odstopil od načrtovanih načel in smeri v družbenem razvoju. V tem času je namreč Južna Afrika vstopila v obdobje nemirov, kakršnim ni primerjave, dogodkov, ki že napovedujejo končni zlom vladavine belopolte manjšine v tej državi. Z vsemi svojimi izkušnjami in problemi bi bil lahko Zimbabve koristna lekcija Pretoriji o tem, kako je treba izvajati nerasto demokracijo, kako lahko deluje povezanost med črnopoltim in belopoltim prebivalstvom.

Tako je tudi izzvenelo sporočilo z dogovora držav prve bojen črte: Angola, Botsvane, Mozambika, Tanzanije, Zambije in Zimbabveja, ki ga je prebral predsedujoči, zambijski predsednik Kenneth Ka-

unda: »Sporočamo režimu aparheida, da Afrika ni proti belcem. Naš bivši nasprotnik in vaš zaveznik, nekdanji ro-dezijski premier Ian Smith živi danes svobodno v Zimbabveju pod dinamičnim vodstvom Roberta Mugabeja, človeka, ki ga je imel Ian Smith deset let v zaporu!«

Lik Roberta Mugabeja se je zelo utrdil v afriškem življenju. To predvsem zaradi njegove doslednosti, moralnega lika, dostojanstva in poguma. V politično dokaj razcepljeni Afriki, kjer niso tako redke bitke za liderska mesta, prevladuje skoraj soglasno mnenje, da je Robert Mugabe kaj lahko vreden naslednik enega najvidnejši Afričanov, zdaj bivšega tanzanijskega predsednika Juliusa Nierereja. Trdno je prepričanje, da bo Mugabe uspešno in avtoritativno opravljal odgovorno dolžnost predsedujočega v gibanju neuvrščenih v prihodnjih treh letih.

S političnim stilom in prednostmi, ki jih je nakazoval v svojih govorih, je Mugabe dokazoval širino pogledov na svetovne, ne le na afriške probleme. Znano je njegovo prizadevanje za splošno in popolno razorožitev, še posebno pa za vzpostavitev pravičnejše mednarodne gospodarske ureditve.

Še pred šestimi leti je bila osebnost Roberta Mugabeja za širšo svetovno javnost nekako skrivnostna. Kakor vemo, je bilo njegovo ime povezano z vodstvom osvobodilnega gibanja ZANU, rodezijska rasistična propaganda pa si je z vsemi silami prizadevala, da bi ga prikazala kot »nehumano pošast«. Mnogi so Mugabejev lik prvič videli, ko je po televiziji govoril ljudstvu po veliki volilni zmagi

Afrika se počasi, vendar uspešno bojuje z gospodarskimi težavami. Ob novicah o lakoti v Afriki, škodi, ki jo povzročajo kobilice, o hudi suši in podobnem je vedno več podatkov, ki pričajo, da se Afričani naglo učijo, kako premagati nadloge (ne samo razdeljevati rib, temveč ljudi naučiti, kako se lovijo ribe). Ko so pred časom organizirali tekmovalne v tradicionalnem afriškem rečnem ribolovu, je bilo kaj videti, pa tudi gledalcev je bilo veliko.

njegove stranke. To je bilo leta 1980. Ta mirni in preudarni politik ter gverilec ni bil niti najmanj podoben »krvoločnemu revolucionarju«, njegov prvi zgodovinski govor, v katerem je pozival rojake, naj pozabijo na rasno in politično razdeljenost in si vsi skupaj prizadevajo za oblikovanje novega, enotnega in miroljubnega naroda Zimbabve, je ostal nepozaben.

Na marsikoga je Mugabe naredil nepozaben vtis, tudi na šefe držav in vlad na konferenci neuvrščenih v Havani leta 1979, kamor je prišel neposredno z Brionov po srečanju in razgovorih s predsednikom Titom.

Kot premier in predsednik stranke, ki je na oblasti, Mugabe zdaj vlada po načelu

skupnega dogovora. Pomembne sklepe sprejemajo s soglasjem v stranki. Na mednarodnem področju je Mugabe pripeljal državo na ključni položaj v prvi bojni črti, v gospodarski organizaciji afriške enotnosti in v gibanju neuvrščenosti. Zimbabvejski premier in prihodnji predsedujoči v gibanju neuvrščenosti je znan zaradi svoje odločnosti. To ni človek, ki bi se ustrašil južnoafriških in drugih groženj. Ne namerava se oddaljiti od cilja, ki mu je posvetil svoje življenje: neodvisnost Zimbabveja, osvoboditev afriškega juga izpod apartheida in zdaj aktivno delo za izpolnitev miroljubnih in naprednih teženj dveh tretjin držav na svetu. Florjan Laimiš

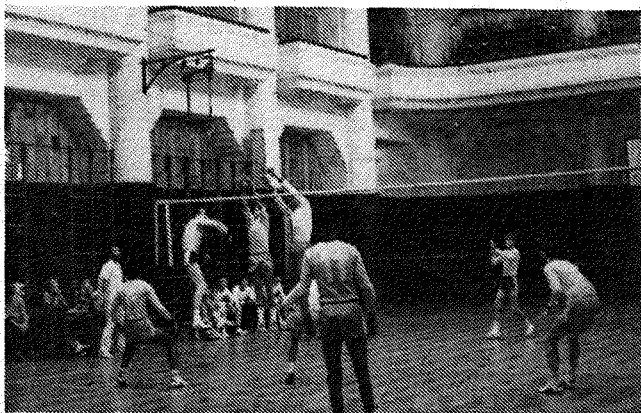
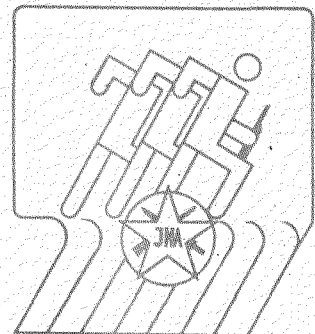

Foto: B. K.

V znamenju dobrih dosežkov

Od 28. do 31. avgusta 1986 je v Ljubljani potekalo 40. jubilejno – športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja. V tem času so vojaki in starešine pokazali svojo telesno pripravljenost in sposobnost za uresničevanje najbolj zapletenih nalog pri krepitvi našega obrambnega sistema. Več o prvenstvu preberite na 13. strani.

Že to soboto in nedeljo, 6. in 7. septembra, bo Ljubljana spet živela v znamenju velike športne prireditve – pod zastavo 45. balkanskih atletskih iger.

V Založbi Borec napovedujejo bližnji izid knjige z naslovom Sodelovati in zmagati. V njej bo Miloš Rutar predstavil delež športnikov in telesno vzgojnih organizacij v našem narodnoosvobodilnem boju. Znano je, da so se v velikem, še kar množičnem številu pridružili gibanju in dali v njem velik prispevek, napisanega in objavljenega pa je bilo o tem doslej malo.

Knjigo bomo z avtorjevo pomočjo podrobneje predstavili v eni naslednjih števil - še pred njenim izidom. V njej opisano delovanje naprednih telesnovzgojnih organizacij v času pred vojno in nato - v drugem delu - liki naših znanih športnikov v času vstaje in boja: Branka Zihlerla, Cvetka Močnika, Tomaža Godca, Borisa Ručigaja, Mirana Cizlja, Bojana Polaka, Ferda Skoka, Vide Janežič, Rada Pehačka, Zorana Poliča, Jožeta Rusa in vrste drugih.

Avtor nam je ponudil v objavo - za »pokušino« - troje poglavij - troje zapisov: o Bogu Flandru, o Pepetu Zornadi in o Francu Herletu.

Prek njih skušamo predstaviti Rutarjevo knjigo pa seveda predvsem delež našega športa in športnikov v odločilnih časih zgodovine.

Alpinist, politični komisar in partizanski pisatelj

Bogo Flander-Klusov Joža je bil velik ljubitelj gora - Partizanski pisatelj na Gorenjskem, v Dolomitih in v Cankarjevi brigadi - Zadnji juriš na Bosiljevo

Že kot ljubljanski dijak je Bogo Flander - Klusov Joža (kot so ga imenovali) vzljubil gore, naravo, pesmi in pisateljevanje. V gorah, v prostanstvih se je sprostil, razmišljal in pesnikoval. Njegov mladostni prijatelj Marjan Keršič - Belac (akademski kipar, živi v Ljubljani) je pripovedoval o svojem planinskem prijatelju in soplezalcu: »Ker kot dijaki nismo imeli denarja, smo hodili v

plezalci, z izredno lahkonim stilom izvešanja, po takratnem vzorniku Emiliju Comiciju, tržaškem plezalcu, ki se je v italijanskem alpinizmu pojavil s posebno eleganco plezanja v dolomitski skali.

Takrat smo plezali v nekakšni plezalni šoli vse detajle v skalovju Grmade; posebno težka smer je bila takrat znana po zunanem desnem razu Velikega Turnca

pestrosti skalnih sten nadomestil skale Turnca na Grmadi, saj so le-te z visokimi stenami Krvavic, Borovljika in Lopate v višino več kot 120 m čiste skale, skoraj zadostile slo po plezanju v Julijcih in Kamniških.

V poletju 1941. leta je bil Iški Vintgar za ljubljanske ilegalce, politične oporečnike in komuniste varno skri-vališče in zbirališče. Tam so bili zbrani gozdovniki Branimir Kozinc, kipar Nikolaj Pirnat, brata-slikarja Nande in Drago Vidmar, Stane Mikuz, pesnik Ivan Rob in bratje Majcni. Prvi partizani se niso bali priti oboroženi z bombami za pasom in s puškami v planinski dom SPD, ki so ga postavili skoraj čisto pod steno Oskrinjka. Oskrbnoval ga je oskrbnik Miha Pintar, pozneje poznani partizanski komandant in narodni heroj Toledo.

»Z bratom Pavlom - Ježkom, borcec Šerčerjeve brigade, smo z Bogom Flandrom preplezali vse stene ostenja, tja do Grabljic,« se spominja Marjan Keršič. »Na Velikem Turncu ob Borovljaku smo že junija 1941 na visokem drugu razobesili slovensko zastavo, ki je izizvalno plapolala vse do pozne jeseni Italijanom navkljub in v posmeh. Zaradi tiste zastave, do katere je bilo mogoče splezati le s pomočjo klinov in vrvi, razen naju z Bogom tisto poletje nihče več ni plezal.«

Septembra 1941 so Italijani zasumili ozadje zbiranja sumljivih ljudi v Iškem Vintgarju. Zajeti so poskusili vso pisano družino, a ujeli niso nikogar, so pa požgali vse izletniške hišice in planinski dom ter Dom gozdovnikov. Takrat je bilo glavno skrivališče partizanov Majcnove skupine v grapi Krvavice, kjer je poleti 1942 Ižanec Berce organiziral postavitev partizanske bolnišnice.

»Pozimi 1941-42 sva bila z Bogom nazadnje skupaj za Silvestrovo na Polzevem, kjer so partizani obiskali Dom in tisti večer Musolinijevo sliko na steni obmetavali Kot »polentarja«. Kolikor se spominjam, je Bogo odšel v ilegalo marca 1942. Po rarijah je bil odpeljan v kasarno za Bežigradom, a dvakrat izpuščen; tretjič se ni pustil več iznenaditi. Odšel je izven žičnih ovir proti Dolomitom in nikoli več se nisva videla,« je strnil spomine na svojega najboljšega prijatelja in soplezalca Marjan Keršič-Belac.

ter po notranji steni za njim v vesni poklini, ki je še danes zelo težavna tudi za današnje plazalce.

Že 1939. leta sva šla skupaj v navezi plezat v Severno steno Triglava, v Zimmer-Jahnovi smeri.

Naslednje poletje sva načrtovala smeri v isti, takrat prav gotovo najpopularnejši Severni steni, a Bogo je bil tisto poletje klican na orožne vaje v Ivanjico. Značilno za tisti čas je bilo, da so moške, ki so na glas izpovedovali politično prepričanje proletarske miselnosti, po večkrat v letu klicali na orožne vaje, da so jih imeli čeravno ne zaprte, vsaj za določen čas pod nadzorstvom.«

V Iškem Vintgarju

Že julija 1941, po napadu Hitlerja na Sovjetsko zvezo, sta bila organizirana v vrstah SKOJ in že takrat se je Bogo Flander dosti družil z Milanom Majcnom, ki je skliceval ilegalne sestanke s somišljeniki odpora proti okupatorju v gostilni Keršič v Šiški.

Gore so bile za ves čas vojne odrezane s krivično mejo pri Šentvidu in do Turnca se ni več dalo priti. Takrat so se ljubljanski planinci začeli zatekati proti Krimu in Iškem Vintgarju, nekateri so zahajali proti Zasavju, Polzevem in Gorjancem.

Iški Vintgar je seveda po

hribe v okolici Ljubljane in se na Turncu in Grmadi učili plezalne abecede. Ko smo si nabavili kolesa, smo jo ob sobotah mahčili v Kamniške in Julijske Alpe.«

V zvezi s planinami je tudi njegov psevdonim. Ko smo se 1940. po vzponu na Brano s kolesi iz Kamniške Bistrice vračali mimo prvih hiš v Stahovici, je Bogo na cesti, ki je začela zmrzovati, padel. Pri tem so ga ohlapno privezane dereze na nahrbtniku ranile po glavi. Tovariši so mu pri-skočili na pomoč, ker pa rana ni bila nevarna, se je v družbo kmalu vrnila dobra volja. Ker smo ga po padcu odpeljali v najbližjo hišo, da so mu rano izmili in ga obvezali, smo pred odhodom povprašali po hišnem imenu, da bi vedeli, kdo je bil uslužni gospodar. Ko smo zvedeli, da pravijo gospodarju Klusov Joža, se je to ime prijelo Flandra.«

Plezalni vzponi

Marjan Keršič-Belac se prijateljevanja s Klusovim Jožom takole spominja:

»Prvič sva se srečala poleti 1938 leta v skalah Grmade pod Turncem. Bogo Flander se je odlikoval s svojo atletsko raščeno postavo, izredno širokih ramen in mišičastega telesa. Po postavi visok skoraj 180 cm, temnih las, asketskega obraza in sivih oči je plezal kot današnji prosti

Med Gorenjskimi partizani

Ko je Klusov Joža maja 1942 odšel v partizane, se je javil med prostovoljce za Gorenjsko. Dodeljen je bil borcec Poljanske čete. Po veliki nemški ofenzivi na Blegoš se je avgusta 1942 prvič s pisnom javil materi v Ljubljano:

»Čeprav se bomo vrnilo pozneje, kakor smo si zamisljali, naša volja in pogum ne kloneta. Zvesti našim nacionalnim in človeškim idealom bomo stopili med prihajajočo jesen v končno zmago in vrnitev.

Te mesece, kar nas je ločila vojna, so nas v marsičem drugačili dogodki. Mimo nas so šla pogorišča požganih domov, pred našimi očmi so padali v smrt tovariši in drugi bratje in tudi med nas je često zavel ledeni dihanje smrti. A mi smo ostali.«

Z vsem žarom partizanskega borca je v težkem življenju in vsakodnevnih borbah našel najustrežnejši izpovedni izraz. Če je bil Klusov Joža

pripravljal svojo največjo zbirko Blegoš, ker je zvedel, da so črtice na Gorenjskem propadle. Toda žal je bil rokopis te največje umetniške, partizanske storitve med nemško ofenzivo že drugič uničen.

Z odmevom groma so se kosali vriski borcev

Kljub svoji pisateljski žilici je bil Klusov Joža zgleđen politični in vojaški voditelj in s svojo brigado se je udeleževal vseh bojev in jurišev. O njem pripovedujejo soborci: »Bil je suhljat, temnih las in za čepico si je rad zataknil poljsko cvetko. Kjer so peli, tam ni manjkal Jože; lep glas je imel in njegova enota ni bila nikoli brez pev-skega zbora.«

Veseli, petje, humor, razgibanost in razpoloženje v enoti je v partizanskem boju veliko pomenilo. Leposlovno delo je Klusovega Joža čakalo potem, ko je po hudem boju ali celovečernem pohodu lahko mirno sedel pod smreko, vzel na kolena

pisatelj, ki je sam to doživljal. In Klusov Joža je bil v tem edinstven. V črtici Napad na most z izrednim posluhom opisuje eno največjih akcij, v kateri je sodeloval, miniranje Štampetovega mostu na progi Ljubljana-Trst. V reportaži veje njegovo pristno in doživeto opisovanje, njegov talent in zato je črtica do današnjih dni ohranila življenjsko in umetniško višino.

»...Končno je zletela kvišku zelena raketa. Borci so poskakali iz rovov in tekli v zaklonišča. Vžigalna vrstica je zagorela. Most je kakor mogočna utrdba miroval pred nami in zdelo se je, da ni sile, ki bi ga mogla porušiti. Napeto smo iz daljave gledali vanj in pričakovali silno eksplozijo. Sekunde, ki so tekale takrat, so bile najdaljše, najbolj mučne. Most je še vedno stal in betonski stebri so kljubovalno zrlji v globel.

Potres, ki je zamajal bregove, je bil nepopisen. Najprej je zaplamenelo v silnem rdečem žaru, kakor da se je pod visokimi loki odprla zemlja in bruhanila iz sebe ogenj. Obok mostu se je pretvoril v droben oblak in nato izginil v praznino. Za tem je sledila druga eksplozija, znova so se zamajali bregovi in tisti krvavi blisk je požrl drugi lok. Most je bil porušen. Z zadnjim odmevom groma so se kosali vriski naših borcev, ki so zmagoslavno zrlji na porušene oboke in na tračnice, ki so vse zvite mrtvo visele nad praznino...«

»Ob teh zadnjih leposlovnih delih pred prerano smrtjo upravičeno lahko trdimo, da je na partizanskega pisatelja vplivala tudi zavest, kaj pomeni zaslužnjemu ljudstvu preganjana slovenska beseda! Čutil se je odgovornega, da kot pisatelj oblikuje pomembna in z vsestranskimi junaštvij bogata dogajanja in da se ohranijo upodobljene svojske oblike življenja, dobro se zavedajoč pomena velikega časa,« je o Bogu Flandru - Klusovem Joži v Obzorniku - 1983. zapisal Emil Cesar.

Juriš na Bosiljevo

Pomočnik politkomisaja 2. bataljona je sodeloval v vseh bitkah Cankarjeve brigade pri Čatežu, ob napadu na Žužemberg, na Sela Šumberk, na Trebnje, v ofenzivnih bojih Petnajste divizije ob tedanji nemško-italijanski meji, v borbi z Nemci pri Ilovi gori, blokadi Novega mesta in na koncu na zadnji poti čez Gorjance, Metliko, Vukove Gorice do ceste Zagreb - Karlovac v skupnem boju s hrvaškimi partizani! Operativni štab slovenskih in hrvaških partizanskih enot je določil, da Cankarjeva napade in uniči nemško-ustaško postojanko v Bosiljevem. Ob drugi uri ponoči 30. junija 1944 je začel napad. Sovražnik se je trdovratno branil, cankarjevci so večkrat napadli in jurišali. Imeli so več mrtvih in ranjenih. Popoldan je bil hudo ranjen tudi Klusov Joža. V gozdu so ga za silo obvezali in ga nemudoma odpeljali čez Kolpo v partizansko bolnico. Ob enajstih zvečer, že po zavzetju Bosiljeva, je pri prevozu, v hiši v Drnovcu, Klusov Joža izkrcavil in umrl.

Prenehalo je biti plemenito srce gornika, borca, partizanskega pisatelja, nepozabnega tovariša.

Miloš Rutar

Bogo Flander, med prijatelji in partizani bolj znan kot Klusov Joža, je bil rojen v Ljubljani 3. decembra 1918, v družini trgovca. Domači so želeli, da bi prevzel trgovino, toda mladi Bogo je imel povsem druga hootenja in druge cilje. Tik pred drugo svetovno vojno se je zaposlil kot radiotelegrafist na železniški postaji Rajhenburg (današnja Brestanica). Še kot gimnazijec je rad zahajal v gore, v Alpe.

Že zgodaj je začel pesniti. Svojo prvo pesem »Zima v planinah« pa je objavil v Planinskem vestniku šele 1941. leta, tik pred vojno.

Po zasedbi Jugoslavije se je pred Nemci umaknil v Ljubljano, ki je bila pod italijansko upravo. Hodil je na izlete in lažje plezalne ture v Iški Vintgar in na druge vrhove v okolici Ljubljane, ker so Gorenjsko okupirali Nemci.

Bil je aktivist OF in v prvih dneh maja 1942 se je s skupino ljubljancev podal v Dolomite in od tam čez italijansko-nemško mejo na Gorenjsko. Tam je poleti 1942 divjala velika ofenziva. V teh svojih najtežjih partizanskih dneh je v Poljanski četi napisal mnogo črtic iz trdega partizanskega življenja in vsakodnevnih bojev.

Konec januarja 1943 je odšel na Dolenjsko in 26. marca v Cankarjevi brigadi sodeloval v znameniti bitki v Jelenovem žlebu. Kot pogumnega, razgledanega in predanega partizana in komunista ga je poveljstvo Cankarjeve brigade postavilo za komisarja čete. Bil je ploden pisec za stenske časopise in za glasila Cankarjeve brigade »Borec« in »Mlade sile«. S prispevki je sodeloval tudi pri glasilu 15. divizije, pri Ljudski pravici in Slovenskem poročevalcu.

Konec junija 1944 je Klusov Joža, tedaj pomočnik političnega komisarja 2. bataljona, s Cankarjevo brigado odšel v Gorski Kotar. Brigada je bila določena za napad na utrjeno nemško-ustaško postojanko Bosiljevo. V srčitem boju in juriših, ki so trajali preko celega dne, je bil Klusov Joža težko ranjen. Na poti v partizansko bolnišnico je umrl. Pokopali so ga v Vinici, junija 1947 pa so domači posmrtno ostanke prepeljali na ljubljanske Žale, kjer je sedaj pokopan.

pred vojno nagnjen pesnikovanju, se je v partizanih povsem preusmeril v prozo. Napisal je prvo reportažo: Poljanska četa gre v napad. Zelo rad je pisal črtice z literarno vsebino: Petrova domačija, Pastir Tonač, Vzhod žari, pisal pa je tudi kot vojni dopisnik v Poročevalcu, Pravici in Dolomitski zvezdi. Pred vrnitvijo v Polhograjske Dolomite v začetku januarja 1943. je Klusov Joža svoje literarno bogastvo shranil pri Ožboltu nad Škofjo Loko, kjer je žal več del propadlo. Nekaj dni pred eno največjih bitk slovenskih partizanov v Jelenovem žlebu se je Klusov Joža priključil kot politični komisar čete Cankarjevi brigadi.

Svoje črtice je zbral v samostojne brošure: Iz dni Cankarjeve brigade, Gorenjski junaki, Tovariš, Bataljon, Trebnje. Z velikim elanom je

beležnico in pisal, pisal... Medtem so njegovi soborci mirno spali in počivali. V posmrtnem ponatisu zbirke črtic Bataljon mu je partizanski pisatelj Vladimir Pavšič - Matej Bor posvetil tele verze:

Kadar spet bitka je bila za nami
in drugi pozaspali so po trdih tleh,
ti nisi spal. Pod bukve v mah si legel,
v tišini srca njihova obredel,
ki potonila v sanjski so omami,
in pisal o teh velikih in divjih dneh.

Tako je ustvarjal Klusov Joža in zato so njegova dela izvirna, doživeta in umetniško dozorela. Kakšno vzdušje je bilo med borci ob juriših, kaj vse so ob tem doživljali in občutili, lahko umetniško in pristno upodobi le

Morda se res ne bo več ponovilo

Z napadom nemških armad na Poljsko 1. septembra 1939. se je začela 2. svetovna vojna. Ker nacistična vlada ni upoštevala zahtev Francije in Velike Britanije, da mora takoj ustaviti sovražnosti in umakniti svoje divizije, sta 3. septembra napovedali vojno Nemčiji tudi ti dve državi.

Druga svetovna vojna je trajala 6 let. Končala se je 2. septembra 1945. leta s kapitulacijo japonskih armad na Daljnem vzhodu. V vojno je bilo zapletenih 61 držav, v kateri je živelo 1,7 milijarde ljudi na 96% zemljine površine. Neposredne vojaške operacije so zajele ozemlje 40 držav, to je 20% zemljine površine, ter velika prostranstva svetovnih morij in oceanov. Mobiliziranih je bilo 110 milijonov od 210 milijonov odraslih moških v vojskujočih se državah, kar pomeni, da je bil vključen v vojsko vsak drugi moški.

To je bila vsesplošna, totalna vojna. Ne le zaradi obsega uničenja, ki ga je pri-

nesla človeštvu, temveč predvsem zaradi tega, ker je bilo v njej v vseh oblikah vključenega veliko civilnega prebivalstva. Prav organizirano sodelovanje širokih ljudskih množic v bojih te največje vojne v zgodovini človeštva je ena od osrednjih značilnosti 2. svetovne vojne.

Človeške žrtve so bile velikanske. Bilo je 50 milijonov mrtvih in 35 milijonov ranjenih. Vse to je bilo posledica zagrizenosti vojskovanja in uporabe, množične uporabe letalstva ter raketnega in jedrskega orožja, kar vse je povzročalo številne žrtve med civilnim prebivalstvom.

Še ena od posebnosti bojevanja med to vojno je bil aparat za množično uničevanje, ki so ga prav v ta namen zgradile fašistične države, glavni krivec za vojno in za njene grozote. V kolesju tega uničevalnega aparata je umrlo največ ljudi, žrtev 2. svetovne vojne.

Značilno je, da civilne žrtve 2. svetovne vojne prese-

gajo število padlih na vseh svetovnih bojiščih. Po uradnih podatkih, ki so jih objavili ZN, je vojna terjala 30 milijonov življenj med civilisti in 19 milijonov med vojniki. V nacističnih koncentracijskih taboriščih, imenovanih kar tovarne smrti, je bilo interniranih 26 milijonov ljudi. Sam zase največ pove podatke, da je bilo v taboriščih pomorjenih skoraj 20 milijonov internirancev.

Nastevanja ni ne konca ne kraja. Vojna je prinesla 110 milijonov beguncev, 45 milijonov ljudi je bilo zaprtih, izgnanih ali preseljenih, 20 milijonov otrok je ostalo brez staršev, 10 milijonov delavcev in vojnih ujetnikov je bilo nasilno vključenih v nacistično vojno industrijo. Največ škod in žrtev so utrpeli SZ, Poljska in Jugoslavija. Sklenjeno je, da je treba na grozote vojne nenehno opozarjati, da se takšen zločin nad človeštvom ne bi nikoli več ponovil.

fl

Ob sedemdesetletnici rojstva narodnega heroja Franca Poglajna-Kranjca

Sedemdeset let je pravzaprav za starega partizana le povprečna starost. To potrjuje tudi naš komandant Kranjc, ki je med nami partizan in v družbenopolitičnem življenju še močno prisoten. Številne partizanske enote ga imajo za svojega. Težko bi jih vse našteval. Še najbolj bo to razvidno iz kratkega opisa njegovega bogatega partizanstva.

Ze oktobra 1941 se je povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem; v zimi 1941-1942 je bil komandant narodne zaščite za litijsko območje.

Ko je v maju 1942 prišlo do večjih racij somišljenikov NOB v Litiji, je Franc Poglajen odšel v partizane v 2. grupo odredov. Kot mitraljezec je sodeloval v vseh borbah 2. grupe odredov. V juliju 1942 je bil postavljen za komandanta bataljona in od takrat se je bataljon imenoval »Kranjčev bataljon«. Bil pa je tudi udeleženec legendarnega pohoda 2. grupe odredov preko Notranjske in Gorenjske na Štajersko.

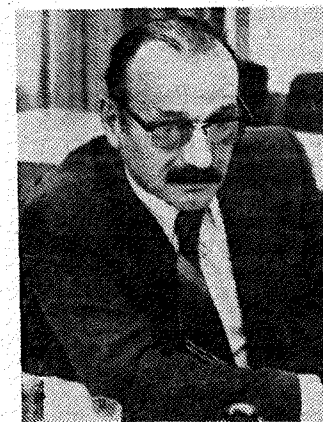
Po reorganizaciji partizanskih enot na Štajerskem je bil Franc Poglajen postavljen za komandanta Zasavskega bataljona. Ko so bili ostali bataljoni 2. grupe odredov ta čas na Štajerskem v veliki večini zdesetkani in uničeni (Pohorski bataljon), je Franc Poglajen kot spreten in junaški komandant kljub težkim spopadom z Nemci ohranil svojo enoto tako, da je lahko iz bataljona prerasla v Kamniško-zasavski odred.

Ko je bila avgusta 1943 oblikovana Šlandrova brigada, je postal načelnik štaba in z brigado odšel na Dolenj-

ske v sestavo 15. divizije, v kateri je bil takoj imenovan za načelnika štaba.

V oktobru se je vrnil na Štajersko kot komandant 4. operativne cone. V tem času je prišlo do pomembnega razmaha narodnoosvobodilne borbe na Štajerskem.

V avgustu 1944. je odšel na Dolenjsko, kjer je prevzel najprej dolžnost načelnika štaba 7. korpusa, v začetku oktobra 1944 pa je bil imenovan za komandanta 7. korpusa in na tem položaju je ostal do osvoboditve.

Po osvoboditvi je bil komandant divizije, načelnik Odseka v generalštabu, pomočnik komandanta vojne oblasti, načelnik Višje akademije kopenske vojske, načelnik Uprave v generalštabu, komandant vojnega področja Reka, načelnik Akademije ljudske obrambe in komandant Ljubljanskega vojnega območja.

Za Kranjca je upokojitev, tako kot za številne partizane, pomenila le prehod iz enega v drugo življenjsko obdobje, v katerem je bil ravno tako dejaven kot v prejšnjem, le da je obvezni

vojaški red spremenil v nekaj bolj svobodnega. Glede dela samega in pa sprejetih obveznosti pa ni bil nič manj obremenjen. To smo vedeli tudi vsi v vodstvu naše borbovske organizacije. Vključili smo ga v RO in njegovo predsedstvo, v številne komisije, odzval pa se je tudi vsakemu pozivu in prošnji, da sprejme dodatne obveznosti. Razdaja se pri tem tako nesebično, da nam lahko služi kot dokaz znani predpostavki, s katero se pohvalijo mnogi stari partizani in drugi revolucionarji, da se le v delu pomlajujejo, oziroma če že to ne vedno, pa se vsaj ohranjajo mladostni.

Kranjčevo delo in življenje je še posebno tesno povezano z vsem, kar v naši borbi predstavlja 2. grupa odredov, 4. operativna cona in pa Kranjčev bataljon, skratka, vse tisto partizanstvo, ki je bilo iz vse Slovenije usmerjeno in vezano na Štajersko. Tako je poleg ostalih številnih dolžnosti prevzel leta 1982 tudi skrb za skupnost borcev 2. grupe odredov, katere neumorni predsednik je vse od takrat.

Našemu jubilaru želimo na njegovo bogati življenjski poti še veliko zadovoljstva, da bi njegova zagnanost za »stvar« ne pojenjala, s tem da se zavedamo, da bo moral upošasniti njegov partizanski oziroma planinski korak, kajti tudi za partizane velja: pomembna je udeležba, ne pa vedno le vrhunski dosežki. Radi bi ga imeli namreč še dolgo prisotnega pri našem delu. Zato mu tudi ob tej priliki čestitamo in želimo trdnega zdravja.

b. g.

Pred dnevom vojne mornarice in pomorstva Uspehi so – še večji naj bodo

Dan Vojne mornarice in pomorstva Jugoslavije spada med tiste praznike, s katerimi vsako leto poudarjamo, da je Jugoslavija ne le celinska, pač pa tudi pomorska dežela. To kajpak velja tudi za Slovenijo.

S tem praznikom ne slavimo samo epopejske preteklosti, ki jo je ustvarila naša partizanska mornarica, pač pa tudi današnji razvoj na morju; bolje rečeno, s tem praznikom, kot pove že njegovo ime, poudarjamo povezanost naših obrambnih prizadevanj na morju s hočenji za nadaljnji razmah našega pomorstva v svetu.

To je praznik, ki na področju pomorstva simbolizira naše napore, potrjene na letošnjih političnih shodih, da se v našem družbenem napredku dogajajo prelomna dogajanja. Pri tem utrjujemo in uresničujemo izvrne samoupravne težnje in stebre politike neuvrščenoosti, ki je te dni spet v središču pozornosti s konferenco v Harareju.

Naša vojna mornarica, ki ji je kašipot mornarica NOV Jugoslavije, uspešno pa jo v Sloveniji predstavlja Skupnost slovenskih partizanskih pomorščakov, je dosegla visoko raven v svojem vse učinkovitejšem obrambnem izpolnjevanju. Njen napredek je vsako leto zaznavnejši. Njene težnje za vse bolj sodobno, za vse razvitejšo tehnološko opremo so utemeljeno močne, kot to velja tudi za druge rodove naše vojske.

Podatek bržčas ni dovolj znan in je prav zato vreden poudarka. Na letošnjem sestanku v Trsteniku so predstavniki naše vojne industrije v bistvu potrdili, da Jugoslavija spada, kajpak glede na njene posebne razmere in potrebe ter ob ustreznem razmerju, v skupino desetih držav na svetu, ki proizvajajo najsodobnejše orožje in opremo. V Jugoslaviji imamo blizu 25 tisoč raziskovalcev in okrog 140 znanstvenih ustanov, ki združujejo svoje delo za utrjevanje naše obrambne moči. Pri tem seveda ni republiških ali pokrajinskih meja, so pa ta naša središča domala v vseh re-

publikah in samostojnih pokrajinah.

Vojna mornarica, ki brani tretjino meja naše dežele – toliko namreč znaša dolžina naše meje na morju – še kako prispeva k tem dosežkom. Novi raketni čoln »Rade Končar«, najnovejši patrolni čolni podmornice »Heroj«, nova vrsta diverzantskih podmornic, vse to živo prikazuje njeno nenehno posodabljanje. In kaj bi kazalo še reči? Da dobrih 90 odstotkov opreme izdelujemo sami ter da že več kot 35 odstotkov znanstvenih dosežkov za vojno industrijo uporabljamo marsikje v našem gospodarstvu.

Seveda pa so v težnjah za napredek – če mislimo na razvoj pomorstva, zlasti pa na naš odnos do te vitalne in dejansko najbolj »prostrane« gospodarske panoge – tudi težave, objektivne, žal pa tudi subjektivne. Ena glavnih je, da v Jugoslaviji še zmeraj ne pojmujemo pomorstva kot »zvezne« naloge, temveč ga prepuščamo v glavnem republikam, ki jih oblija morje.

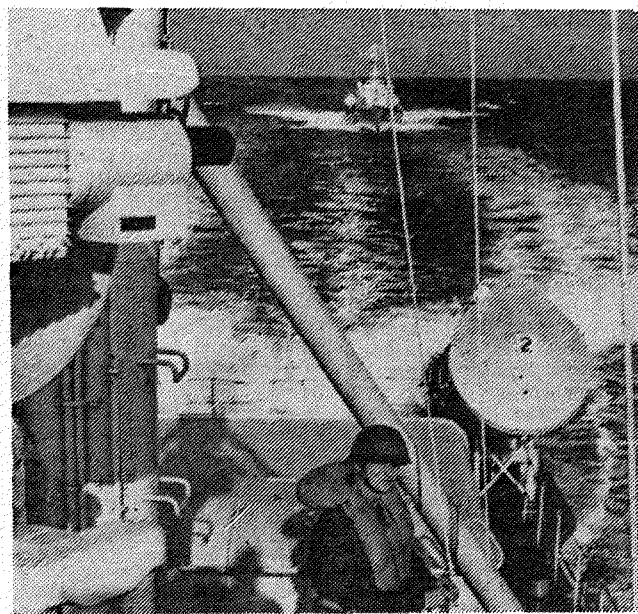
Vrzel je tudi, da namenjam, kot je znano, veliko pozornost obmorskemu turizmu. To je sicer prav, če pa pomislimo – celovito, je manj pomembno in bolj tvegano, kot pa jamstvo, ki ga zagotavlja razvoj dejanskih pomorskih zmogljivosti. Najnovejši podatek gospodarskega sveta Združenih narodov razkriva naslednje razmerje: če neki obmorski deželi turizem nudi, denimo 10 odstotkov dohodka, potem je na dlani, da bi dohodek iz pomorstva, ne glede na krizna obdobja, znašal vsaj trikrat toliko.

Pri takem odnosu pa spet ni bistvene razlike med Jugoslavijo v celoti in Slovenijo. Delovna organizacija »Splošna plovba« ima blizu 30 ladij – njena tonaža nekoliko presega 250 tisoč ton – vendar dve tretjini teh plovnih objektov nista več »konkretni«, ker gre v bistvu za stare ladje; v svetovnih razsežnostih je ladja »stara« že po 15 do 20 letih plovbe. Seveda nastopa problem nakupa novih ladij; ustrezno kreditiranje je prva taka te-

žava. Pri tem pa seveda ne mislimo na neke državne »subvencije« ali podobne rešitve, ki so v našem sistemu že zdavnaj utemeljeno odpadle, pač pa na določene hitrejše ukrepe, na primer politiki prispevanja naših podjetij.

Poseben problem so naše ladjedelnice (v Sloveniji imamo, v glavnem le »remontno« v Izoli), ki so sila cenjene v tujini, pridejo pa redkokdaj v poštev za gradnjo našega ladjevja, ker so preprosto predrage. Svočas je bil podpisan takomimenovani piranski sporazum, ki naj bi nekako urejal, se pravi spodbujal, sodelovanje med našimi pomorskimi delovnimi organizacijami in ladjedelnicami, toda dalje od besedila žal nismo šli.

Včasih kaka naša ladja izplove iz naših ladjedelnic (na primer ladja »Portorož« pred tremi meseci iz puljske ladjedelnice), vendar je ekono-

mičnost, kot slišimo, še zmeraj vprašljiva. Gre za problem, ki je izrazito pomemben, ki traja že desetletja, z njim pa se še nismo koordinirano spopadli, s potrebnim pogumom in korenitostjo, ne glede na brzkone utemeljeno stališče, da »zakon trga«, navsezadnje velja po vsem svetu.

Takšno prepisovanje namreč pomeni mnogo nižje davščine, kot so tiste, ki veljajo doma. Vemo, na primer, da je danes takorekoč »najmočnejša« pomorska država – po številu ladij in po tonaži – Liberija, ki ima v svojem registru kar nad 1800 ladij s skupno nosilnostjo blizu 60 milijonov ton.

S tem bi rad opozoril, da odnos do našega pomorstva terja celovitejši, dolgoročni, stabilnejši, zato pa tudi boljši pristop. Dolgo trajajo – oziroma so trajala – na primer prizadevanja, da bi med stimulativne vzvode naše devizne politike in prihodka spadale ne le blagovne, pač pa tudi takomimeno »prometne« storitve, ki so seveda značilne zlasti za pomorstvo. V zvezi z našimi takorekoč »slovenskimi« problemi, bolj ali manj s pomorstvom, pa je prejkoslej prav, če omenimo še nekatere. Pri problemu prostih carinskih con bi bilo kajpak prav, če bi pihoteli, saj ima, denimo, koprška luka izjemne pogoje za njo. Pri ustvarjanju novega deviznega prihodka bi to bilo dragoceno. Žal pa slišimo, da nekateri člani zvezne administracije tudi v tem primeru škodljivo ozko in pristransko razlagajo sprejeti zakon. Tradicionalna počastnost kajpak spada zraven.

Posebno vprašanje je cestna povezava med luko in zaladjem, ki se dobesedno brezizhodno zagosti na črnokalskih klancih nad Koprsko. To je vprašanje, ki zanesljivo ni v naši prometni problematiki in programih drugotno. Problem pa je tudi, denimo, da v našem obmejnem prometu s sosednjo deželo žal nimamo niti ene potniške ladje, tudi manjše ne, ki bi plula pod našo zastavo. Nedvomno je tu politični odtenek, ki je boleč, vendar ga zanemarjamo, kakor da se nas ne tiče.

Vrsta problemov, po-

membnih in manj pomembnih, pa seveda ne more zasenčiti, zlasti ob našem pomorskem prazniku ne, vidnih uspehov naših pomorskih organizacij in tistih, ki z njimi sodelujejo. Splošna plovba se zelo trudi, da bi posodobila svoje ladjevje, koprška luka intenzivno uresničuje svoj program mehanizacije, doseženo raven sodelovanja med luko, železnico (in Intereuropo kot cestnim prevoznim dejavnikom) lahko označimo kot pomemben uspeh v politiki takomimeno vanega integralnega transporta. Omenimo naj, da koprška luka ne odstopa od tega, da bi promet v njej do leta 1990 dosegel 5 milijonov ton letno.

Drugi dejavniki pomorskega prometa – od ribiške flote in ladjedelnice do pomorskega šolstva (vemo, da so v zvezi s slovito pomorsko šolo v Piranu sklepna prizadevanja za priznanje fakultetne ravni) prav tako beležijo opazne rezultate. Na obali v pomorstvu svoje delo združuje neposredno blizu 5 tisoč delavcev – v korist vse Slovenije.

Dragoceno bi bilo, če bi učinke tega napredka bogatilo ne le še večje razumevanje, pač pa večja in tudi objektivnejša življenjska zainteresiranost vsega slovenskega gospodarstva. Uspehi so zanesljivo vsako leto večji, bržčas pa se ne motimo, če rečemo, da le še niso dovolj otipljivi in zadostno vpeti v široke možnosti, ki jih ponujajo polja modrine.

Miro Kocjan

Človek, ki bi lahko prinesel mir

Razvoj dogodkov in položaja v Južnoafriški republiki sega v zavest vseh ljudi na svetu. Grozi nevarnost, da se nam po dveh svetovnih vojnah bliža nova velika katastrofa, ki bo uničila še tisto, kar ostaja do preloma stoletja.

Ko se je leta 1976. v Sowetu v Južni Afriki začela vstaja dijakov, so mnogi ljudje na svetu tedaj prvič slišali za južnoafriške nemire, mnogi pa mislijo, da so to nedavni dogodki. O Afriškem narodnem kongresu, znanem po kratkicah ANC, in o legendarnem voditelju črnega prebivalstva v Južni Afriki Nelsonu Mandeli, o katerem je zdaj toliko slišati, so vedeli kaj natančnejšega le nekateri.

Pri tem pa je ANC starejši od ruske oktohrske revolucije. Ustanovili pa so ga 1912. leta, torej pred I. svetovno vojno. Njegov vzor sta bila ameriški kongres in House of Lords, drugi dom ANC, rezerviran za plemenske poglavarje v Južni Afriki. Šele v štiridesetih letih so ukinili staro strukturo ANC in kongres demokratizirali. Takrat je leta 1918. rojeni Nelson Mandela postal član ANC, kmalu nato pa že generalni sekretar njegove borbene mladinske lige. Več kakor 40 let je že odkar se Nelson Mandela (že od leta 1962. živi v zaporu) in njegov namestnik Oliver Tambo (ki pa od leta 1960 deluje iz tujine) bojujeta za osvoboditev črnopoltega prebivalstva Južnoafriške republike.

Ta dva voditelja sta doživljala zgodovino Afriškega narodnega kongresa in dopolnjevala njegovo organizacijo. Oba sta gibalno in duhovno organizirala zagotavljanje kontinuiranosti kongresa. V enem svojih članov se Mandela spominja prejšnjih pokolov vladajočih belcev nad njegovimi rojaki. Dva kraja sta ostala še posebno v spominu: Bulhoek v vzhodni Kapski pokrajini, kjer sta leta 1921 pod poveljstvom generala Smutsa vojska in policija s topovi in strojnimi streljali na Afričane, ki so se uprli ukazu, da se morajo izse-

terem običajno temelji vsaka obtožba in obsodba črnopoltega prebivalstva, ter končno »group areas act«. Ta zakon je podlaga po kateri lahko oblasti po mili volji preseljujejo prebivalstvo, dokler niso belci, črnici, Indijci in mešanci temeljito ločeni med seboj. Na temelju tega zakona so tri milijone črnopoltnih prebivalcev preselili v tako imenovane Homelands.

Rezultat oklicane vstaje je bil: več kakor 8000 udeležencev so aretirali, Mandelo in druge voditelje so izolirali, zakone pa še bolj zaostri. Zapisano je bilo: »Kdor se udeležuje protestov, ali pa podpira kampanjo proti kakšnemu zakonu, bo obsojen na tri leta zapora ali pa na 300 funtov kazni, oziroma 10 udarcev s palico.« Od Mandele so zahtevali, da mora izstopiti iz ANC. Takrat, bilo je leta 1952 je prvič prišlo do izraza mednarodna solidarnost. Združeni narodi so imenovali komisijo, ki naj bi ugotovila, v čem je bistvo južnoafriškega apartheida. Ugotovitve komisije so veliko prispevale k nadaljnji politizaciji črnopoltega prebivalstva v Južnoafriški republiki. ANC je zagotavljal, da se je število njegovega članstva tedaj dvignilo od 7000 na več kakor 100.000.

Tri leta kasneje je Nelson Mandela s svojimi tovariši ustanovil nekaj, česar prej ni bilo v Južni Afriki: kongres, v katerem so bile zastopane vse rase – črnici, mešanci in celo belci. Kongres je sklical predsednik ANC in kasnejši Nobelov nagrajenec za mir Lutuli, voditelj, ki si je dolga leta prizadeval, da bi z majhnimi koraki dosegel napredek: spremenil naj bi elementarne norme socialne pravičnosti in stališče belopoltnih oblasti do zahtev večinskega prebivalstva. Lutuli je umrl osamljen leta 1967 v neki vasi.

Gonilna sila priprav za ustanovitev velikega kongresa je bil Nelson Mandela. Dolge mesece je potoval podolgem in počez po Južni Afriki in mobiliziral ljudi. Dejansko se je

upanje, zaprli so nam pot do svobode, vzeli so nam možnost za moralni in materialni napredek, ne dovolijo nam, da bi živel brez strahu in človeka vredno. Pred mnogimi leti, ko sem bil še deček in živel v svoji vasi v Transkeiju, sem poslušal starejše ljudi, ki so ob ognju pripovedovali o dobrih starih časih, preden so prišli Belci v Južno Afriko. Ljudje so tedaj živeli v miru pod demokratično vladavino svojih kraljev in lahko brez ovir potovali po vsej svoji deželi.

V vseh člankih, ki jih je Mandela napisal za časopis »Liberation« – ohranjenih jih je kakšen ducat – je nasprotoval vsem oblikam rasizma in tudi opozarjal na nevarnost, da bi se v Afriki razširil rasizem črnec do belcev. Mandela je bil ves čas afriški nacionalist, neke vrste afriški socialni demokrat, ki verjame v mešano gospodarstvo. V začetku šestdesetih let bi bil zadovoljen z razmerjem 60:178 glasovi v parlamentu. To bi bil – po njegovem mnenju – začetek na poti do kasnejše splošne voline pravice, o kateri ni nikoli prenehal sanjati.

Ce bi se južnoafriška vlada v petdesetih ali v šestdesetih letih odločila za pogajanja z voditelji črnega prebivalstva, bi se v državi zanesljivo začela počasna preobrazba iz fevdalizma v moderno družbo. S tem bi verjetno tudi zadržala razvoj ANC od prejšnjega malomeščanskega gibanja v sedanje revolucionarno množično gibanje. Lutuli je nekaj takole obtoževal vladajočo strukturo: »Trideset let svojega življenja sem odločno in potrpežljivo, toda čisto zaman, trkal na zaklenjen in zapahnjena vrata. Kakšni so sadovi tega zavračanja in žalitve: v minulih tridesetih letih je oblast izdala večino tistih zakonov, ki so nam vzeli pravice in onemogočili napredek, tako, da smo konec koncev prišli v položaj, ko nimamo nobene pravice več!«

ANC se je v resnici dolga leta prizadeval za mirno rešitev spora z belopolto vlado in za uveljavitev pravic večinskega prebivalstva. Vedno znova je pošiljal k vladi delegacije, ki so ji razložile želje črncev. Nekega dne je Lutuli kot predsednik ANC pisal predsedniku vlade Malanu in predlagal, da bi se sestala. Na njegovo pismo niso nikoli odgovorili. Pisal je tudi novemu premierju Verwoerdu in ga prosil, naj stori kakšen korak za sklicanje vsedržavnega kongresa, vendar tudi tedaj ni bilo odgovora.

Leta 1961. in 1961. sta bili znova leti preizkušnje za južnoafriško opozicijo. Številne države tako imenovane črne Afrike so postale neodvisne, ker je imelo velikanski vpliv tudi na južnoafriška gibanja. V Sharpevilleu v južnem Transvaalu je PAC, ena od podružnic ANC, organizirala protestno gibanje zoper zakon o potnih listih. Prostopoljci so brez teh potnih listov krenili proti policijski postaji. Policisti so postali živčni: 75 policistov je več kakor 700-krat ustrelilo proti množici. Mrtvih je bilo 69 črncev, med njimi tudi nekaj žensk in otrok, ranjenih pa je bilo 180 ljudi. Večina jih je bila ustrahovanih v hrbet. Sestel se je Varnostni svet ZN in zaradi tega dejanja obsodil južnoafriško vlado. Lutuli je ogorčen javno sežgal svoj potni list. Njega in njegovega namestnika Mandelo so aretirali.

Začeli so se protestni, politično obarvani pogrebi in stavke. Pretoria je reagirala z napovedjo izrednega stanja in razglasila ANC za nezakonito organizacijo. Mandela je še enkrat zahteval od oblasti sklicanje vsenarodnega kongresa, na katerem bi sodelovali zastopniki vseh ras in postavili temelje za novo južnoafriško zvezo.

Ko se je avgusta 1958 začel proces zoper pobudnike znane razglasila ANC »Freedom Charter«, so bili navzoči tudi opazovalci Mednarodne pravniške komisije. Eden med njimi je izrekel mnenje, da od zloglasnega Reichstags-procesa leta 1933, ko so v Leipzigu sodili Georgiju Dimitrovu, še ni

bilo sojenja, ki bi pritegnilo tolikšno mednarodno pozornost. Zapisnik je obsegal več kakor 400 strani. Mandela se je branil izredno disciplinirano, odločno in prepričljivo.

Približno taktat je Pretoria sklenila, da se bo ločila od britanske krone in Južno Afriko konstituirala kot republiko. Črnopolto večinsko prebivalstvo je bilo zaradi tega še dodatno zaskrbljeno, saj se mu je obetal, da bo rasističnemu režimu izpostavljen na milost in nemilost. Znova so zahtevali sklicanje vsenarodnega kongresa, povsod so se začele stavke. Mandela, ta čas so ga izpustili, je bil generalni sekretar konferencie, ki je hotela izpeljati sklicanje kongresa. Moral se je umakniti v ilegalo, da

bi se izognil preganjanju. V vedno drugačni preobleki se je pojavljal na različnih krajih, tudi na posameznih zborovanjih. Tedaj se je rodil njegov mit, ki tudi zdaj, ko je Mandela preživel v zaporih 23 let, ni zbledel.

Odgovor vlade na ponovljene zahteve za sklicanje vsenarodnega kongresa in razglasjanje vedno novih stavk je bil: novi, še ostrejši rasni zakoni in vključitev vojske v obračune s stavkajočimi. Tovornjake, polne vojakov, od tedaj pošiljajo v Townships, da bi tam strahovali črnske prebivalce.

Pred sodiščem je Mandela izjavil: »Mi, pripadniki ANC, smo se vedno zavzemali za de-

mokracijo, ki ne pozna nobene rase, razlikovanja, vendar so nas vedno pehali v razmere, v katerih so bile rase še bolj ločene med seboj in kar se dogaja še zdaj. Petdeset let nenasilnega zavzemanja za naše pravice nam ni prineslo nič drugega, kakor vedno več zakonov, s katerimi nas ponižujete in nam odrekate vsako pravico. Ko smo poleti 1961 na posvetovanjih ugotovili, da z našo nenasilno politiko nismo ničesar dosegli in da so naši privrženci povsem izgubili zaupanje v takšno politiko, ko smo torej izčrpali vse možnosti mirnega protesta, smo se odločili organizirati splošni odpor in se upreti državnemu nasilju.«

fl-

Berlinski zid Politična stvarnost, vlita v beton

Zdaj, ko je tudi v Berlinu glavna turistična sezona, plača vsak dan približno 1000 radevednežev po 3 marke in pol za vstop v »kabinat dr. Hilderbrandta«. Ta doktor je predsednik »Delovnega združenja 13. avgust«, organizacije, ki se tako, kakor svojčas Don Kihot s mlino na veter, bojuje proti berlinskemu zidu. Za 25. obletnico so je s svojimi prijatelji zamislili nekaj posebnega: Od prehoda Checkpoint Charlie do Bernauerseke ceste nameravajo raztegniti kilometer dolgo živo verigo, kar naj bi bil zgovoren dokaz, da se Berlinčani nikoli ne bodo sprijaznili z zidom.

Ta poziv vsem, ki se ne strinjajo s položajem v Berlinu, visi pred blagajno muzeja. Znotraj čakajo obiskovalce slike, predmeti in dokumenti, vse pa je smiselno povezano z geslom: »Zid, ljudje in dogodki«. Obiskovalcem pokažejo zgodbo balona, s katero sta dva državljana DR Nemčije zbežala na zahod, škarje za žico, s katerimi so si pomagali čez mejo, kovinski pladenj, na katerem so nekega dojenčka potegnili pod bodočo žico na drugo stran zidu in veliko podobnega.

Nekaj korakov stran, v kafe teriji, je doma berlinska realnost. Za mizami iz umetne mase sedijo med turisti slabo oblečeni fantje in izpopolnjenijeje formularje. Priimek, datum rojstva, poklic, rojstni kraj in na koncu: kdaj so te zaprli, česa so te obtožili, po katerem členu si bil obsojen, v katerih kaznilnicah so te zadrževali. Ti mladi ljudje so prav tedaj prišli iz DR Nemčije. Po posebnem sporazumu med dvema nemškima državama so jih pustili na drugo stran berlinskega zidu in nato v ZR Nemčijo.

Novincem je dajal nasvete 24-letni Ralf Molter, svojčas poročnik vzhodnonemških obmejnih enot. Ko je bil neke noči na strežnem stolpu, je z orožjem ustrahoval kolega, ga zvezal, nato pa pobeignil na drugo stran. »To zame ni bilo težko, vedel sem, kje so postavljene mine«, je veselo razlagal. Ko so ga vprašali, zakaj je pobeignil, je dejal, »da je hrepenel po svobodi.«

Molter je honorarno zaposlen v muzeju na prehodu Checkpoint Charlie. »Vedno znova me tukaj sprašujejo, ali imajo Nemci na drugi strani zidu dovolj jesti? Debelo me gledajo, ko jim pravim, da na drugi strani v bistvu ne živijo dosti slabše, kot večina ljudi na zahodni strani«. Tistim, ki pravijo, da se samo zanimajo za povojno nemško zgodovino, svetuje, naj se odpeljejo na drugo stran in se sami prepričajo, kako in kaj.

Odkar je postavljen berlinski zid, se je tudi v vzhodnem delu Berlina veliko spremenilo. Veliko so zgradili, večino v stilu poenotenih stolpnic. Niso pozabili na številne značilne stavbe starega Berlina in jih skrbno restavrirali. Na pretirano širokih ulicah in trgih je opaziti mednarodno občinstvo. Videti je ljudi vseh barv kože. Na ulici »Unter den Linden« je še vedno mogoče začuti duha tako imenovanih dobrih starih časov. V kavarni

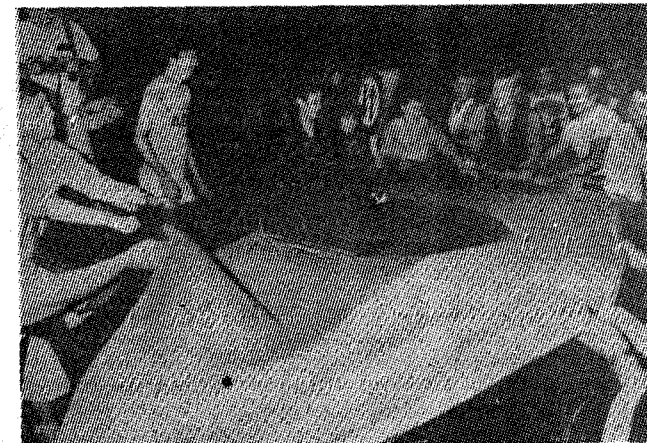
hotela Palast na bregu berlinske reke Spree govorijo v berlinskem narečju in po saško, slišati pa je tudi rusko, francosko in angleško govorico.

Neki Američan, po narečju sodeč je iz Texasa, je dvignil iz vozička otroka in rekel: »Hi Sonny, this is Communist Germany. Our President tells us, we have to have this nice People!« Ami se je na široko smejal, njegov sosed, verjetno vzhodnoberlinski poslovni partner, pa je stavek prevedel.

Dva mlada Berlinčana, bila sta iz vzhodnega dela mesta, sta prišla kar čez cvetlično gredo in hitro sedla za mizo, ki je bila tedaj prazna. Prišla je šefinja střežbe in ju oštel: »Gospoda mmoja, ali tudi doma tako navdušeno teptate cvetlič-

Nekoliko naprej je slika oficirja zahodnonemškega Bundeswehra. Za ozadje ima velik zemljevid vzhodne Evrope, na katerem velike puščice kažejo načrtovan vdor sil pakta NATO na ozemlje DR Nemčije in še naprej do poljskih meja.

Zunaj, na ulici »Unter den Linden« ljudje jedo sladole. Na meji pred brandenburškimi vrati, levo od njih je bil nekdanji Hitlerjev bunker, ki so ga po koncu vojne zravljali z zemljo, se tudi na vzhodni strani mesta drenjajo turisti, prav tako, kakor na zahodni strani. Uradni vodič je razlagal skupini severno-vietnamskih državljanov, ki jih je povabila na obisk vlada DR Nemčije, kaj se je zgodilo 13. avgusta 1961. in zakaj je moralo biti tako.

Ob žalostni mednemški obletnici, 25 letnici berlinskega zidu, so demonstranti na zahodni strani te politične meje zažgali zastavo DR Nemčije. Tudi sicer je bilo nekaj demonstracij ob zidu samem, vendar brez večjega odmeva. Nemška stvarnost bo še ostala takšna, kakršna je.

ine gredice?« Fanta sta zardela in odšla. Ko sta čez čas isto ponovila dva iz zahodnega dela mesta, sta dobila enak nauk.

Tudi v vzhodnem delu Berlina imajo svojo razstavo, posvečeno 13. avgustu 1961. V prostoru, ki meri več kakor 100 kvadratnih metrov, visi zastava četrte obmejne brigade. Nekega vzhodnonemškega zgodovinarja je prav tedaj vodila po razstavi skupino političnih oficirjev iz Thüringije: »Ves ta material smo zbrali zato, da bi dokumentirali, zakaj je bilo tedaj v prid miru potrebno vpejati strogo kontrolo nad mejo z zahodom. Subverzije, diverzije, provokacije in sabotaže so se poleti 1961. nenehno stopnjevale. Zahodni lovci na glave so po naročilu zahodnonemških koncernov vabili na drugo stran delavce in inteligente iz DR Nemčije. To naj bi trajalo toliko časa, dokler ZR Nemčija ne bi z vojaškop godbo prikorakala skozi Brandenburška vrata na našo stran«, je pripovedovala zgodovinarica.

Oficirji so zavzeto poslušali razlago, nato pa so stopili k omaricam, v katerih so bili razstavljeni dokazi: slika Franza Josefa Straussa, spodaj pa podpis, njegova izjava: »Druga svetovna vojna še ni končana.«

F. L.

Ves zunanji svet je trdno prepričan: Samo en človek je, ki lahko reši Južno Afriko pred katastrofo. Vlada mora izpustiti Nelsona Mandelo in se pogajati z njim.

liti s svoje zemlje. Bilo je 163 mrtvih in 129 ranjenih. Nekaj kasneje se je stvar ponovila v Bondelswartu v Juzoahodni Afriki. Ubili so 100 ljudi, ker niso hoteli plačati davka za - pše.

Mandela in Tambo, (med njima je razlika v starosti samo leto dni!), sta se rodila v Transkeiju. Mandela izhaja iz kraljevske družine Tembu. Odraščal je kot človek, ki ve, kaj je odgovornost in jo zna tudi nositi. Oba, Nelson in Tambo, imata to prednost, da sta se šolala na Fort Hare University Collega in na witwatersrandski univerzi. Skupaj sta kot prva črnopolta pravnika odprla v štiridesetih letih v Johannesburgu odvetniško pisarno, ki je bila od jutra do večera polna rojakov, ki so prosili za nasvet ali pa za pomoč.

Prvi politični zaplet za Nelsona Mandelo je prišel leta 1952. Bil je star 36 let in že podpredsednik ANC. Svoje privržence je pozval, naj se uprejo krivičnim zakonom, ki so uvajali stalni pritisk belopolte manjšine na večinsko črnopolto prebivalstvo. Šlo je za tri zakone, ki še danes veljajo za najhujše za večinsko prebivalstvo. To so zakon o potnih listih, zakon o boju proti komunizmu v Južni Afriki, na ka-

zbralo skoraj 3.000 predstavnikov ljudstva iz vseh delov države in iz vseh možnih organizacij: zdravniki, duhovniki, kmetje, obrtniki, pravniki in tudi nekaj žensk. Ob petju in globokem prepričanju so sprejeli »Freedom Charter«, temeljno izjavo, v kateri so podarili: »Mi, južnoafriško ljudstvo, izjavljamo pred vsem svetom, da je Južna Afrika od vseh, ki tukaj živijo – od belih in črnih, da si nobena vlada ne sme lastiti oblasti nad njo, temveč da oblast temelji na volji ljudstva.« Zdaj, 30 let kasneje, je »Freedom Charter« programska deklaracija organizacijske UDF, United Democratic Front, ki je nastala po združitvi več kakor 600 različnih organizacij.

Južnoafriška vlada ni hitela. Toda, tri mesece po tem kongresu se je začela največja policijska racija, kar jih je Južna Afrika kdajkoli doživela. Več kakor 1.000 policistov je preiskovalo hiše in urade in zaplenilo vse, kar se jim je zdelo sumljivo. Na temelju zakona o boju proti komunizmu so aretirali 156 vodilnih članov ANC. Decembra 1956. so prišli tudi po Nelsona Mandelo in ga obtožili veleizdaje.

Mandela je žalosten ugotavljal: »Belci so poteptali naše

Kostanjeviška Forma viva 86 se je iztekla Zaradi soočanja medsebojnega oplojevanja

Alberto Carneiro iz Portugalske, Jorge Dubon iz Francije, Ivan Lesjak iz Jugoslavije in Molla Mason iz Združenih držav so bili letošnji udeleženci 26. mednarodnega simpozija kiparjev Forma viva, ki so ga sklenili v soboto, 30. avgusta. Kulturna zakladnica Kostanjevica je tako bogatejša še za štiri nove umetnine. Ob zaključku simpozija je bila slovesnost, na kateri so udeležencem podelili diplome Forme vive. Prisotnim je spregovoril podpredsednik RK SZDL Slovenije Ciril Zlobec, v imenu udeležencev se je zahvalil gost iz Portugalske, dr. Boško Kučanski pa je izročil Formi vi-vi plaketo zveznega sklada Moše Pijadeja, ki jo je zvezna skupščina dodelila Formi vi-vi za širjenje bratstva med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi in za širjenje mednarodnih mostov prijateljstva.

Letošnja zaključna slovesnost je vsebovala mnogo simbolične. Forma viva je namreč eden od številnih primerov in prispevkov zблиževanja narodov in kultur. Gost iz Portugalske je v svojem nagovoru med drugim povedal, da je Forma viva prav idealno sredstvo za razvijanje prijateljskih odnosov med umetniki z vsega sveta. Zato smo tako s ponosom

prisluhnili besedam profesorja likovne akademije v portugalskem Portu, besedam umetnika, čigar dela krasi najimenitnejše galerije sodobne umetnosti v Severni Ameriki in Evropi. V Jugoslaviji organiziramo letno 106 likovnih kolonij, vendar jih ima zelo malo tako visoko mednarodno raven kot Forma viva.

Slavnostni govornik Ciril Zlobec je poudaril, da je Kostanjevica dober primer našega kulturnega policentrizma, in jo uvrstil med slovenska kulturna žarišča. K temu dvema ugotovitvama se kaže vrtniti. Na dan zaključka simpozija je Kostanjevica ponujala obiskovalcem tri razstave: grafike Tince Stegovec, tapiserije, zlatnike, kristal in porcelan Jožeta Horvata – Jakija in kiparska dela nedavno umrlega Jožeta Goršeta. Poleg tega so tu še stalne zbirke Božidarja Jakca, obeh Kraljev, Gorjupa, Didka. »To je bogastvo,« je rekel Zlobec, »ki ustvarja in vzdržuje v mestu in okolici nepretrgan kulturni utrip, in dober psiholog bi najbrž ugotovil, da se ta dinamična kulturna navzočnost v Kostanjevici kaže tudi, kot pravimo, v kvaliteti življenja: kot zmore marsikje v Sloveniji pritegniti pozornost ljudi še zmerom le kaka dovolj hrupna veselica s svojim

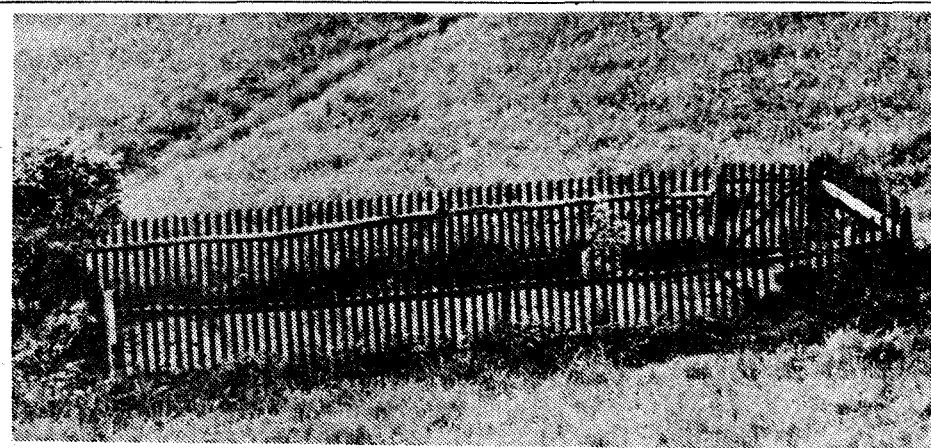
značilnim programom: ples, jedaja in pijača ter srečolov, tako gre v primeru Forme vive in Kostanjevice sploh za spoznanje, da je kultura, kot rečeno, posebna vrednost življenja, ki se je pogostoma premalo zavedamo, ko razmišljamo o svojem individualnem družbenem in narodnem življenju.

Če se zavedamo takšne osveščujoče in združujoče kulturne zavesti, vemo, da je tudi ena od postavk naše narodne zavesti. In v zadnjem času še posebej postaja to dvoje, kulturna in nacionalna zavest, vse bolj eno samo, enotno čustvo, ki nam poma-

ga, da jasneje vidimo sami sebe, ne da bi pri tem izgubili smisel za druge, potrebo po stikih in sožitju z drugimi. Zato moramo odločno zavračati vsa podtikanja, ki skušajo prikazati to našo narodno zavest in samozavest kot gluhotu in slepoto do drugih, zapiranje, kot pravi jo, v ozke republiške meje ipd., da o tistih, ki nam očita jo separatizem, niti ne govorimo. Prav Forma viva v vseh svojih štirih lokacijah, v Kostanjevici, Seči, na Ravnah in v Mariboru, potrjuje našo kulturno odprtost, saj so se v teh šestindvajsetih letih zvrstili na teh simpozijih umetniki resnično z vsega

sveta, predvsem pa iz vse Jugoslavije. In to največja imena. Tako je Forma viva dosledno mednarodna in vsejugoslovanska prireditelj; jemljemo jo lahko celo kot ponazarjajoč primer naše kulturne politike v praksi: od zavesti o lastni, slovenski kulturni in nacionalni identiteti do demokratične in kakovostne odprtosti v svet zaradi soočanja, medsebojnega oplojevanja, nepretrganega dialoga.

Boško Kučanski, sam udeleženec Forme vive, je pohvalil bistroumno odločitev pred mnogimi leti organizirati mednarodni simpozij prav v Kostanjevici. Posebej pa je pohvalil dolgoletno delo Lada Smrekarja. Ta se je zahvalil s kratkim nagovorom. Objavljamo ga po magnetofonskem zapisu, ker osvetljuje nastanek te velike manifestacije.

Z zaključkom 26. mednarodnega kiparskega simpozija Forma Viva še ni konec številnih prireditev v Kostanjevici na Krki. Tako bodo že jutri, v petek, 5. septembra ob 18. uri odprli pregledno razstavo fotografij Miroslava Zdvoca.

»Ljubi resnico, govori resnico, vztrajaj v resnici do smrti. Tako je govoril prvi rektor češke univerze Jan Hus. Sedaj, ko sem prevzel to visoko priznanje zvezne skupščine, želim povedati, da sem samo slučajni sopotnik treh velikih Slovencev:

Jakoba Savinška, inž. Vilme Bebler – Pirkovičeve in slovenskega kiparja Janeza Lenassija. Ti so temeljni kamni Forme vive. To so tisti, ki so ustvarili, kar imamo. Jaz sem imel to veliko čast in štejem si v zadovoljstvo, da sem jih spremljal, da sem pomagal, da smo skupaj udeleženi to, kar doživljamo danes, 26-let pozneje. Zato bi sam po svoji presoji najraje videl, da bi to priznanje v galerijske prostore prenesla inž. Pirkovičeva in na ta način bi rad povedal vsem enkrat za vselej, da je to samo tako in nič drugače. Hkrati bi se rad zahvalil vsem podjetjem, institucijam, nenezadnje svojim rojakom Kostanjevičanom. In ni mi žal nobenega dela v preteklosti ne v prihodnosti zanje, za njihovo dobro in za njihov razvoj. Rad bi se zahvalil vsem delovnim organizacijam: tovarni Celuloze, Kovinarski, hotelu Termič, Termam v Čatežu in vsem drugim, ki ste doslej pomagali. Iskreno vas vabim, pridite zopet. Veseli smo ljudi, ki jim je potrebna kultura, ki so jim potrebni sadovi, ki so jih sejali in ustvarili naši veliki ustvarjalci.

Ivan Krasko

Jubileji partizanskih kulturnikov

Dragotin Cvetko

Ob 75-letnici rojstva

Partizanski skladatelj, akademik, muzikolog, vzgojitelj, zgodovinar in kritik Dragotin Cvetko se je rodil 19. septembra 1911 v Vučji vasi. v Ljubljani je po opravljeni srednji šoli študiral na filozofski fakulteti in obenem na konservatoriju. Študijsko se je izpolnjeval v Pragi. Dolga leta je poučeval na akademiji za glasbo in na filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Sodi med najuglednejše jugoslovanske muzikologe in zgodovinarje. Je redni član slovenske akademije znanosti in umetnosti in avtor nešteti mednarodno priznanih glasbenih knjig. Ukvarjal se je z vprašanji odrske glasbe pri Slovencih (Razvoj slovenske odrske glasbe, Začetki slovenske odrske glasbe, Janez B. Novak in njegov Figaro, Jana-

ček na odru ljubljanske opere...)

Kot skladatelj sodi Cvetko med učence Osterčeve šole. Slovenska glasbena zgodovina ga opredeljuje kot skladatelja, ki je že zgodaj zapustil konstruktivizem in iskal izrazno ravnovesje med vsebino in obliko. Pristno čustvo mu je postalo vrelo glasbenega navdih. Razvil je smisel za zgradbo in za organski melodični lok. O tem pričajo njegovi zbori in samospevi, kot je na primer njegova znana Partizanska romanca.

Dragoceno je njegovo glasbeno in skladateljsko delovanje v partizanih, kamor je prišel v družbi Pahorja, Šturma, Kozine, Pirnika, Adamiča, Šivica, brata Cirila Cvetka in drugih. Medtem ko sta zborov-

ska glasbo ustvarjala predvsem Pahor in Kozina, so se posvečali samospevom Šturma, oba Cvetka, J. Kuhar, ne da bi zapuščali področje zborovske glasbe. Dragotin Cvetko je pisal tudi partizanske mladinske skladbe.

Kot znanstvenik je Dragotin Cvetko že s svojo inavguralno disertacijo Problem občega muzikalnega vzgajanja in izobraževanja nakazal smer svoje-kega razprave. Njegovo delo na področju glasbene pedagogike in psihologije ter splošne glasbene kulture. Njegovo delo je zgoščeno v mnogih razpravah: Glasbena kultura v slovenskem vzgojstvu, Povojna muzika in pedagoška prizadevanja, Glasba v sistemu kulturnopedagoških vrednot, Češkoslovaško muzikalno vzgojstvo v teoriji in praksi, Odras osvo-bodilne borbe v slovenski glasbi, Sodobna slovenska glasba, Pomen glasbe za sodobno življenje. Mnoge od teh razprav so bile prevedene in objavljene v češčini, bolgarščini, srbsčini in

ruščini. Njegovi pogledi na glasbena vprašanja slonijo na razvojnih metodičnih načelih in so sintetično zajeti.

Njegova razprava Glasba v NOB na Slovenskem, ki je natisnjena v knjižici Kultura in znanost v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji (Skopje 1984 – Slovenska izdaja: Ple-num kulturnih delavcev OF), je doslej najtehtnejši in najbolj

poglobljeni prikaz glasbene ustvarjalnosti v slovenskih partizanih.

Ko iskreno čestitamo partizanskemu kulturniku in skladatelju Dragotinu Cvetku ob visokem življenjskem jubileju, spričo njegove neumorne vitalnosti pričakujemo izpod njegovega plodnega peresa še mnogo tehtnih razprav, esejev, člankov in kajpak tudi skladb.

Slavka Glavinova

Ob 60-letnici rojstva

Partizanska igralka Slavka Glavina praznuje te dni šestdesetletnico svojega življenja in dela. Rodila se je 17. septembra 1926 v Jurki vasi pri Novem mestu. V začetku leta 1944, ko je SNOS ustanovil Slovensko narodno gledališče v Črnomlju, jo srečamo sredi zagnanih odrskih tečajnikov, ki so se učili odrske umetnosti na odrskem tečaju v Črnomlju. Bila je članica plesne folklorne

skupine in članica Okrožne igralske grupe, ki so jo sestavljali samo gojenci odrskega tečaja v Črnomlju. Sredi leta 1944 se je vključila v igralsko družino Frontnega gledališča Sedmega korpusa, ki ga je zapustila oktobra leta 1945.

Njena poklicna igralska pot se je začela leta 1951 z angažmajem v Mestnem gledališču ljubljanskem, leta 1958 je odšla v ljubljansko Dramo. Tu je pri-

šla šele do pravega izraza njena interpretacijska darovitost in smisel za zrelo karakterno oblikovanje izredno zahtevnih igralskih likov.

Iz galerije njenih uspešnih vlog naj izbrskamo vsaj nekaj značilnejših: Maša (Utva), Gaša (Pisana žoga), naslovne vloge v Remčevi Magdi, Tagorejevi Chitri, Lepi Vidi, Manja (Tu je dete), Jasna (Zvezde so večne), Elizabeta (Don Carlos), Lady Macduff (Macbeth), Regan (Kralj Lear), Jelena Andrejevna (Striček Vanja), Elizabeta (Marija Tudor), Junona (Junona in pav), Higginsova (Pigmalion), Bakerjeva (Ameriški sen), Leni (Proces) itd. Mnogo je nastopala tudi na radiu in na televiziji.

Ob svojem življenjskem in umetniškem jubileju se z nostalgijo spominja svojih igralskih začetkov v partizanskem gledališču, ki je dalo osnove njeni igralski umetnosti, v času narodnoosvobodilnega boja prežete s pristnim, nepotvorjenim humanizmom.

Dušan Mevlja

Vinko Trinkaus

Za ranjence

(novela)

Po lahnem trkanju na okensko šipo, ko ni slišal glasov ne rezkih ukazov, naj hitro odpre, je Grebenc posumil, da so partizani. Ni se upal premikati v postelji; mrzlično je premišljal, ali naj odpre ali se pritaji. Če ne bodo prav nasilni, se bom potuhnil, je pomislil. Odšli bodo in potlej jih dolgo ne bo v te kraje. Močnejše trkanje, roteč glas, naj vendar odpre, sta omajala njegovo upanje. Ne bodo odšli. Poropotali bodo, morda celo ustrelili. Slišali bodo sosedje, lahko kdo sporoči policiji in doživel bo nesrečo. Bolje, če grem precej odpret, jim povem, da podpiranje partizanov ni dovoljeno, kot da bi me z ropotanjem izdali. Sosed Platinšek, precej na nemško stran, bi ga morebiti ovidil. Iz strahu, ker je strogo naročeno, zagroženo s kaznijo, da morajo vsak obisk ali sled partizanov prijaviti na policijo.

Grebenc je med tihim govorjenjem – tako se je pogovarjal z živalmi – ošteval nestrpne partizane, si v temi navlekel irhaste hlače, nataknil čevlje in odropotal po lesenih stopnicah v vežo. Gledal je v debela hrastova vrata in premišljal, če bi zdržala tudi silo. Moške že, ne pa orožja, je pomislil. Odsunil je veliki zapah in odprl vrata.

Bila sta dva. Kot je v močnem luninem svitu

lahko presodil, mlada fanta, oblečena v modre gasilske uniforme. Višji je imel nemško brzo-strelko, manjši tudi nekaj podobnega, čudno orožje, črno, kot bi ga skoval vaški kovač.

»Partizana sva,« je rekel višji, s svetlimi lasmi, ki so mu v šopu silili izpod čepice. »Lahko vstopiva? Prošnja imava.«

Grebenc se je čudil, da je partizan, ki je najbrž tolkel po vratih, nenadoma tako prijazen. Ima vendar brzostrelko, lahko ukaže, on bo ubogal. Še ljudi za pisalno mizo se je bal, kaj šele vojakov z orožjem. Kar oddahnil se je, ker je bil partizan tako prijazen. Ne bo prosil za veliko, kar bi moral odkloniti. Le za večerjo. To mu bo pa Malka pripravila. Lačnih niso odganjali. Pokazal je partizanoma, naj vstopita v vežo, nato v veliko sobo.

Ni upal prižgati električne žarnice, ker se je bal, da bi se svetloba predalet videla. Stopil je v vežo, vzela visečo petrolejko, ki jo je imel pripravljeno, če bi moral nenadno k živini. Tudi za voz je bila pripravna, ker jo tudi močan veter ni upihnil.

Prižgal je brilviko, se zgrozil ob motnem steklu, ga začel naglo brisati s prsti, da se je opekli. Malo bomo že videli, si je prigovarjal in sramežljivo držal svetilko daleč od sebe.

Partizana sta že sedla za mizo. Čudno, vsak na drugi konec. Visoki mora biti glavni. Ima tudi imenitnejše orožje, podolgovat, ostrejši obraz, ki kaže na večjo odločnost in samozavest. Manjši pa je čudno okrogel, podolžni

gubi v licih kažeta, da se majhni lahko hitro zjezi. Morebiti je tako hitro tudi dobre volje. Grebenc se je dobrikajoče smehljaj partizanoma in čakal, da bo slišal veliko prošnjo.

»Oče, ste že kdaj pomagali partizanoma?« je vprašal visoki.

»Ne še,« je takoj odvrnil Grebenc. Silil ga je smeh, ko je videl, kako sta se partizana začudeno spogledala. Manjšemu se je obraz čudno zapotegnil. »Vidva sta prva partizana, ki ju vidim.«

Globoki vzdihni olajšanja so bili prav zabavni. Prijazna fanta, domača, je pomislil Grebenc. Ni ga zadržalo, da ne bi potožil.

»Prepovedano je, saj veste, kakšni so Nemci,« je v zadregi zmencal Grebenc. »Za malenkost zaprejo, odženejo, streljajo.«

Partizana sta se dvignila. Grebenc ju je začuden gledal in ni mogel razumeti, kaj ju je nenadno zbudilo. Saj se vendar pogovarjajo? Nižji je stopil proti vratom. Od tam ga je očita-joče gledal.

»Kaj pa prošnja? In prigriznili boste tudi,« ju je začel skoraj prositi Grebenc. Prijazno jima je kimal. »Jutri bom Nemcem povedal, ko boste vi že daleč.«

Visoki je stopil k njemu. Grebenc je slišal, kako sunkovito diha, a še zadržuje užajenost. »Oče, prav, da ste povedali, kaj nameravate. Ni lepo, a je vsaj odkrito. Nič vama ne bova razlagala ne prosila, ko vas je tako prekleto strah, da ubogate Nemce.«

Grebenc je bil hudo užaljen in prizadet. Vsa-komur, celo beraču je z nečim postregel. S kosom kruha, vrčkom sadjevca ali kozarčkom žganja. Za hostne pa je slišal, kako na tenko so z vsem. Strašni jedci kruha, ki si ga ne morejo peči. Pa sta vseeno odklonila? Skelelo ga je, da mu je visoki tako odkrito zabrusil, kako ga je strah. Ni bil med plašnimi. Tudi v nekaj pretepih, kjer je bil Grebenc, nikoli ni zbežal. Pa so ga enkrat dobro premlatili. Nekdo ga je celo počil z ročico od voza po plečih, da je tri tedne težko delal.

»Kar tako, brez prigrizka, ne bosta odšla,« je nepopustljivo rekel Grebenc. Zazdelo se mu je, kot bi bilo na tehtnici njegovo dobro ime, ko doslej vsaj glede hrane in pijače ni slišal očitkov. »Prošnja, to je vajina stvar. Vsak lahko poprosi, drugo je, če mu željo izpolnijo. Postrežba, to je moja stvar. Ne boste vi prvi prazni odšli od moje hiše.«

Mali partizan je s kratkimi koraki naglo pridobil od vrat. Zdraženo je s prsti suval Grebenc v prsa in s stisnjenimi usti trmasto od-majeval z glavo.

»Od takih, ki niso za nas, nočejo pomagati, od takih ne vzamemo ničesar. Niti hrane.«

Partizana sta se spogledovala. Kot je ugotavljal Grebenc, je višjega še mikalo, da bi počakal in ga skušal pregovoriti, medtem ko je bil manjši hudo užaljen. Stopil je k visokemu in ga prijazno gledal.

(se bo nadaljevalo)

Bogdan Žolnir, ravnatelj muzeja NOB v Slovenj Gradcu

Razvojna pot partije

Slovenjgraška partijska organizacija je bila od začetka povezana s pokrajinskim komitejem. K sekretarju Slavku Šlandru v Škofjo vas pri Celju je hodil Pavle Juvan, na zvezo v Maribor pa najprej Ferdo Januška, zatem tudi Jože Šprager, ki je prinašal prve tiske Osvobodilne fronte, izgovarjal pa se je tudi, da ga je pošiljal na pot njegov stric Janko Župančič po razne ključavničarske potrebnosti. Še v Iršičevi dobi, seveda po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo, ko so Nemci neprenehoma poročali o bliskovitih uspehih v Rusiji, so se začeli tukajšnji mladi komunisti in skojevci ogrevati za odhod v partizane. V juliju 1941 je partijska organizacija utrpela izgubo treh članov, ko je moral zapustiti Slovenj Gradec sekretar skojevske celice, Jože Šprager, ker ga je iskal gestapo. Približno 18. julija sta bila odpoklicana tudi inž. Rado Iršič in Štefica Štibiljeva, katerima je PK KPS za severno Slovenijo določil v Mariboru nove dolžnosti. Pred sekretarjem celice Valentinom Pranetom so se pojavljale vse večje odgovorne naloge. K sreči je prišel tedaj v Slovenj Gradec sošolec Zdravka Čebularja Tine Lah, s katerim sta v Mariboru skupaj z Maksom Gašperičem zorela iz skojevca v komunisto. Tine Lah se je takoj ob prihodu povezal s partijsko organizacijo, v kateri so bili ob sekretarju Franceu tudi njegova žena Marija, Pavle Juvan, Ignac Smeh, nekdo iz Tovarne meril in nekdo iz Tovarne usnja pa Tine Lah in Zdravko Čebular, ki je že imel v Mislinji zelo delavno skojevsko skupino.

Ko se je v Slovenj Gradcu

zadnjič sestala skojevska skupina v gozdu nad mestnim kopališčem, so se znašli vsi skojevci v zagati, ker so zvedeli, da so tri policijske čete in orožniki zasedli v mestu vse hiše in lovili (določene) Slovence za izselitev, nihče izmed skojevcev ni upal domov. To je bilo 19. julija 1941, ko so Nemci iz Slovenj Gradca in njegove okolice izgnali v Slavonsko Požego 296 aretiranih oseb.

Vse močnejše osvobodilno gibanje in sabotažna dejanja na okupiranem slovenskem ozemlju so Nemce tako presenetile, da so začeli streljati vsakogar, ko so mu dokazali povezavo s komunističnim uporom in Osvobodilno fronto. Ti so kot prvi uporni Slovenci kot talci padli 30. julija 1941. Franc Vrunč, domačin iz Slovenj Gradca, ki so ga Nemci ujeli kot sekretarja okrožnega komiteja KPS Celje in kot komandirja celjske partizanske čete, pa je bil v Mariboru ustreljen 24. avgusta 1941. Zaostreli med partijo in nacizmom se je vse bolj večala, tudi navodila komunistične stranke so bila jasnejša, zahtevnejša, brezkompromisna, kljub nacističnim rdečim plakatom, ki so oznanjali smrt najboljših sinov slovenskega naroda. Profesor Tine Lah je v spominih opisal osebnost sekretarja slovenjgraške partijske celice Valentina Francea, ki velja za obdobje, ko so nacisti uvedli sistem zverinskega ubijanja vseh onih, ki so jim bili nasprotni, da bi jih ustrašovali: Tine Lah je zapisal, da je bil France prikupe narave, inteligenten, načitan, razgledan, odločen, zelo sposoben organizator, ki je vsakogar prepričeval, da mora biti fašizem in naci-

zem z orožjem strit, zato bo treba čimprej v partizane. V tem smislu sta začela v tisti težki dobi pridobivati podeželsko ljudstvo za sodelovanje z Osvobodilno fronto tudi Tone Britovšek, ki mu je ljudstvo nadelo ilegalni naziv Propaganda, in Adolf Ankon. Dosegala sta vidne uspehe, kar so v naslednjem letu ugotavljali še partizani Pohorskega bataljona, sicer sta pa sama sproti spoznavala, da ju ni nihče iz širne Mislinjske doline izdal in prijavil gestapu.

Ko je Valentin France Zdravko v partijskem glasilu »Delo« bral sestavek Veliki boj svobodoljubnih narodov proti fašističnim razbojnikom in da je treba razširiti sabotažne akcije in s tem prizadejati okupatorjem nepopravljivo škodo, je spoznal, da so bila njegova gledišča o spopadih z okupatorjem pravilna. Sekretar celice France je že pred tem nagovarjal ključavničarja Janka Župančiča, komunisto od poletja 1921, naj mu pomaga v pripravah za miniranje transformatorja v Starem trgu in za razstrelitev železniškega mostu pod Rahtelom. France je tedaj naročil svojemu nekdanjemu vajencu in pomočniku Ferdu Januški, ki je že bil na delu v Dravogradu, naj čimprej minirajo manjšo elektrarno na reki Meži. Od Zdravka Čebularja iz Mislinja pa je terjal, naj njegova skojevska skupina razstrelje elektrovod visoke napetosti, ki je tekel iz Velenja preko Graške gore do rudnika v Mežici. Priprave so stekle, o tem pa je zapisal Tine Lah naslednje: »Zelo težka in odgovorna akcija, ki jo je takrat pripravljala partijska organizacija v Slovenj Gradcu, je bil načrt o minira-

nju tedanje elektrarne v Dravogradu, na reki Meži. Na delovišču smo imeli močno razpredeno organizacijo, dobavili smo jim že dinamit, vendar so gestapovci dan pred nameravano razstrelitvijo elektrarne vse naše ljudi aretirali!«

Usoda uporniške skupine v Dravogradu, v kateri so bili nadvse aktivni trije nekdanji skojevci iz Slovenj Gradca: Ferdo Januška, Oskar Slemenik in Ervin Mlekuž, je bila grozljiva predvsem zato, ker so že imeli vzpostavljeno zvezo, da bi se pridružili Pohorski partizanski četi, kamor sta že odšla zaradi dogovora Ferdinand Januška in Oskar Slemenik, toda kurirja Pohorske čete Vlada Robiča ni bilo na dogovorjeno javko, ker mu je nemška hajka na Pohorju avgusta 1941 preprečila premik do Kremžarjevega vrha. V boju z nacisti in gestapom so se neizkušeni komunisti in skojevci dravograjske uporniške skupine zmotili, ko so v ljubezni do ruskega naroda vse velike načrte zaupali delavcem Slemensovega podjetja Postnikovu in Sikolovu, ki pa nista bila ujeta rdečearmejca, temveč potomca ruske buržoazije. Tadvta sta imela v Dravogradu že agenta gestapa. Ernesta Mlekuža je izdal na delovišču v Rimskem vrelcu neki Ernest Ledinek. 22. avgusta 1941 so Nemci aretirali prav vse člane Golobove skupine, jih 1. septembra prepeljali v Begunje, 3. septembra pa sedem iz Golobove skupine ustrelili. Tedaj sta padla kot talca Ferdo Januška in Oskar Slemenik, 17. septembra 1941 še Ervin Mlekuž, ki še ni dopolnil niti 18 let; njegovo sporočilo materi je dokazovalo visoko za-

vest, ljubezen in predanost domovini.

Zelo pomembno je bilo tudi sporočilo Tineta Laha, ki govori o gostilničarju Tonetu Rogini, pri katerem je ležala v Podgorju večja količina dinamita in drugega streliva, puške in strojnica. S Francetom sta tako orožje in strelivo ponoči prenašala za potrebe Pohorske čete na javko vrh Kremžarjevega vrha; tja je Jože Šprager s skojevci odnesel tudi težko strojico stare jugoslovanske vojske iz Župančičeve delavnice, Karel in Marija Polenik, oskrbnika koč pa sta vzdrževala zvezo s partizani.

Konec avgusta 1941 se je pojavil v Mislinjski dolini partijski aktivist Franc Farčnik – imenovan tudi Dušica, ki ga je kot svetovalec poslal CK KPS, da bi pomagal širiti in utrjevati osvobodilno gibanje, predvsem Osvobodilno fronto. Na razdalji od Slovenj Gradca, preko Dravograda, Podgorja do Mislinje ga je spremljal Adolf Ankon, ki je bil v letih 1941–1942 organizator trojk OF na območju današnje občine. Bilo je konec avgusta 1941, ko je sekretar France napotil dijaka Marjana Britovška in Rada Ferjana v Šmiklavž, kjer sta se v gozdu nad Velunjskim jarkom srečala s Toneom Ulruhom-Petkom in Francem Farčnikom-Dušico. Tamkaj je bil tudi Zdravko Čebular in še dva neznan mladeniča. Tu jim je Dušica dal navodila za razširitev uporniškega delovanja in za izvajanje sabotažnih akcij. Kmalu zatem je Dušica prišel v Slovenj Gradec. Sestanek v Francetovem stanovanju so se udeležili France in njegova žena, Tine Lah, Pavle Juvan ter Marjan Britovšek. Tedaj so se skojevci pripravljali za požig Lobejevega hleva, vendar je navzoči Lojze Šušmelj odsvetoval to namero. Bil je prepričan, da

bi jih Nemci odkrili, saj so se že do tedaj izmikali vsakršni nacistični proslavi in bili že vsi skupaj ogreti za odhod v partizansko četo. Bili so tudi prepričani, da se bo na vzhodnem bojišču stanje spremenilo, ko bo Rdeča armada na hitro obračunala z Nemci. Potem ko je skupina Pohorske čete zvečer 11. avgusta 1941 napadla nemške orožnike v Ribnici na Pohorju, je ta četa v sestavi Štajerskega bataljona v noči od 7. na 8. oktober 1941 vpadla v Šoštanj. V pripravi na to veliko dejanje je v začetku oktobra 1941 v Slovenj Gradec prišel svetovalec pokrajinskega komiteja KPS za severno Slovenijo Dušan Kveder, ki se je zaustavil pri sekretarju celice Valentinu Francetu, tudi pri Tretjaku in Tinetu Lahu, od koder je odšel preko Mislinje do Pohorske čete na Graško goro. Že preden se je Pohorska četa umaknila 18. septembra 1941 s Pohorja skozi Mislinjo, je organizacija Osvobodilne fronte v Slovenj Gradcu, Šmartnem, Mislinji, Šmiklavžu in Doliču zbrala potrebno hrano za Pohorsko četo, ki so jo spravili do Čebularja oziroma do Alberta Časa na Levovsko, kjer so partizani nekaj noči počivali; od Franceta in Smeha iz Slovenj Gradca so odpravili v Mislinjo raznovrstno opremo, obuvala, obleke, perilo, tudi nekaj streliva in orožja. Sekretar France je namreč stopil do nekaterih zavednih trgovskih uslužbencev, ki so bili po tedanjih nemških trgovinah in jim zaupal, da potrebuje nujno pomoč. Ni povedal, za koga, vsi pa so vedeli, da gre za partizane na Pohorju. Iz nekdanje Rejnikeve šiviljske delavnice so v prvem letu okupacije posredovali precejšnje količine perila. France je vse zbrano posredoval Zdravku Čebularju, on pa naprej Pohorski četi.

Adolf Ankon

Bolničarka Vida – šestdesetletnica

Pred kratkim je praznovala svoj 60. rojstni dan VIDA KOSOVEL, roj. Smrekar iz Ljubljane, sedaj stanujoča v Sempetru pri Gorici. Vida izhaja iz veččlanske družine, ki je tako kot premnoge druge slovenske družine dala svoje očete, sinove in hčere za narodnoosvobodilni boj. Tako kot mnogi zavedni Ljubljancani se je tudi Vida, takrat komaj šestnajstletno dekle, pridružila tistim, ki so aktivno delovali v OF. V delo za NOB jo je pritegnil starejši brat Rudi Smrekar, ki je že bil sekretar uličnega odbora OF in član matičnega odbora OF pri železniški sekciji v Ljubljani.

Vida prične aktivno in organizirano delovati za cilje NOB že v prvi polovici leta 1942. Deluje pri trosilnih akcijah, pisanju parol po zidovih, raznašanju Slovenskega poročevalca in druge zaupljive pošte, letakov in podobno. Po kapitulaciji Italije se priključuje Ljubljanski brigadi, vendar jo kmalu pošljejo na bolničarski tečaj. Tega zaradi nemške ofenzive leta 1943 ne zaključuje, ampak se vrne v brigado in se udeležuje vseh bojev, ki jih vodi brigada od Korenja do Gorskega Kotarja, napada na ustaško postojako Vrbovsko, bojev pri gornjem Jelenju, Lokvah in mrzlih Vodica. Po vrnitvi v Slovenijo se z Ljubljansko brigado udeležuje bojev za Stampetov most, Kočevje, Novo mesto,

tečaja za kirurško inštrumentarko ter nastopi službo na ortopedski kliniki. Poleg službe sodeluje v mladinski organizaciji, izvoljena pa je za tajnico sindikata na medicinski fakulteti. Nekoliko kasneje se udeležuje šestmesečne politične šole, zatem pa je bila izvoljena za tajnico sindikata zdravstvenih de-

lavcev mesta Ljubljane, istočasno pa je tudi članica OF odbora za mesto Ljubljana.

V začetku petdesetih let se za stalno preseli na Primorsko, si v Sempetru ustvari družino. Službuje v Splošni bolnici Sempeter, po končanem šolanju ji je dodeljeno mesto rentgenskega tehnika v bolnici v Vipavi, opravlja pa tudi funkcijo sekretarja partijske organizacije v bolnici.

Vse več časa in skrbi po-

sveča družini in dvema majhnima otrokoma. Ob selitvi vipavske bolnišnice jo ponovno srečamo v šempetrski bolnišnici na rentgenu, kjer zaključuje svojo delovno dobo in se v letu 1973 upokojuje.

Vida je bila za svoje aktivno delo med vojno in po njej odlikovana dvakrat z redom za hrabrost in enkrat z redom zaslug za narod.

Bolničarka Vida, aktivistka, medicinska delavka, ma-

ti in žena je le ena od mnogih slovenskih žena, ki so se po svojih močeh vključile v NOB in povojno izgradnjo naše domovine in tako s svojimi drobnimi, včasih tudi neznatnimi deli in dejanji prispevale k razvoju, teku in uspehu naše revolucije, ki se je in se gradi prav na brezštevilnih drobnih dejanjih naših zavednih in pogostokrat brezimnih ljudi.

Leopold Kotar

V nedeljo proslava na Jezercih pod Krvavcem

V nedeljo, 7. septembra bo na planini Jezerca pod Krvavcem 13. srečanje borcev, planincev in aktivistov pri spomeniku padlih borcev 2. grupe odredov, Kokrškega odreda in drugih borcev, ki so padli na območju Krvavca. Hkrati pa bo na Jezercih tudi srečanje borcev obeh enot, ki so skupaj prenašali strahovito breme napadov in poti v težkih razmerah.

Slavnostni govornik pri spomeniku na Jezercih bo predsednik občinske konference ZSMS Kranj Boštjan Šepić, bogat kulturni program pa bodo izvedli moški pevski zbor KUD Davorin Jenko iz Cerkelj in učenci osnovne šole ter recitatorji.

Ob tej slovesnosti na Jezercih, ki ležijo na nadmorski višini 1400 metrov, bo Avto-moto

društvo Cerklje organiziralo že tradicionalni avtoraly Jezerca 86. Na Jezerca se da priti tudi po gorski cesti iz Cerkelj skozi Grad, Stiško vas in Ambrož pod Krvavcem. Planinsko društvo Kranj pa pripravlja dva pohoda na Jezerca, poskrbljeno pa bo tudi za prehrano. Med drugim bodo pripravili partizanski golaž in maslenek.

Na Jezerca pa bo možno priti tudi z žičnico, ki bo v nedeljo pričela voziti ob 8. uri, na vsako polno uro, vozila pa bo do 16. ure, zadnja vožnja pa bo ob 17.30.

Vse udeležence proslave na Jezercih pa želijo opozoriti še na posebne kartončke, kjer bodo vsi udeleženci prejeli spominski žig in za petkratno udeležbo prejeli zlato spominsko značko.

J. Kuhar

Svečanost ob odkritju spomenika 1980. leta

Prvi rezultati ankete Odnos Slovencev do vojaško-obrambnih poklicev

Mladi niso proti JLA

V Sloveniji se že vrsto let soočamo s problemom usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice. Čeprav smo se precej trudili, saj je v zadnjih petih letih število starešin JLA slovenske narodnosti še zmanjšalo. Če smo pred petimi leti pokrivali eno tretjino potreb po slovenskih starešinah, potem jih danes je manj kot eno tretjino.

Za učinkovitejše delo pri usmerjanju mladih v vojaške in obrambne poklice smo se v Sloveniji odločili za raziskavo, ki naj bi pokazala, kakšen je odnos Slovencev do vojaško-obrambnih poklicev. Zdaj so znani že prvi rezultati, ki kažejo, da mladi na splošno niso proti armadi in vojaškim poklicem.

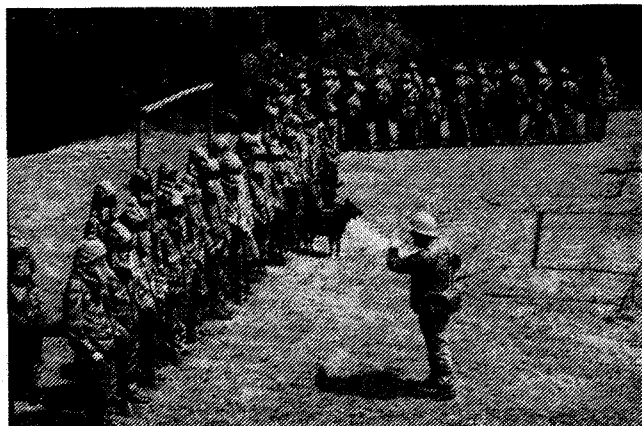
Rezultati ankete med srednješolci kažejo, da je na vprašanje o potrebnosti obstoja sodobne armade v naši družbi odgovorilo z odgovorom zelo se strinjam, oziroma se strinjam, kar 86 odstotkov vprašanih. Z obstojem armade pa se ni strinjalo samo pet odstotkov anketirancev. Kar 79 odstotkov mladih se tudi strinja, oziroma zelo strinja, da je JLA pomembna vzgojna ustanova, le šest odstotkov je odgovorilo negativno.

Zanimivih je tudi nekaj stališč do vojaških poklicev, ki pa so bolj kritična kot stališča do armade na sploh. Tako se je s trditvijo, da je službovanje v JLA velika čast,

delavce in delavce svetovalnih in upravnih organov so seznanili z vojaškimi šolami in poklici. Vse to pa ne bo zadostovalo, če ne bomo še naprej odpravljali objektivnih vzrokov, ki negativno vplivajo na odziv mladih za vojaške poklice. Predvsem

grame prilagajati konceptu usmerjenega izobraževanja v družbi. Izboljšati moramo tudi kakovost informativno-propagandne dejavnosti, katere namen je seznanjati javnost, še posebej njenega mlajšega dela z delom in življenjem, oziroma šolanjem za vojaške poklice.

Sorazmerna narodnostna zastopanost Slovencev v JLA je bistvena za uresničevanje ustavnega načela enakopravnosti narodov in na-

Raziskava je pokazala, da Slovenci nismo proti JLA. Še vedno pa je vrsta dejavnikov, ki negativno vplivajo na odločanje mladih za vojaške poklice. Toda dobro delo v enotah in ustanovah JLA omogoča mlademu človeku, da hitreje napreduje kot pa v civilstvu.

rodnosti na obrambnem področju. To dejstvo je izrednega pomena za bojno pripravljenost, enotnost in moralno-politično trdnost JLA.

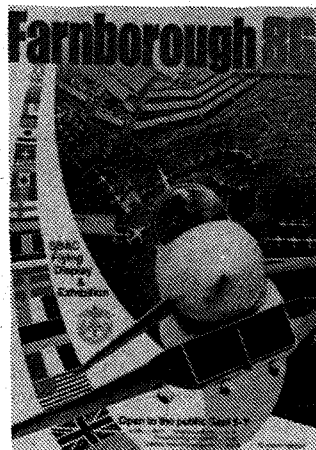
Zaradi tega je nujen še odgovornejši in aktivnejši pristop vseh strokovnih in političnih dejavnikov do reševanja tega vprašanja, še posebej v občinah, kjer v šolah niso uspeli z motiviranjem in usmerjanjem mladih v vojaške šole. Tu lahko nedvomno na srednjih šolah veliko prispevajo tudi povečana prizadevanja učiteljev predmeta obramba in zaštita – za pridobivanje učencev za študij SLO in DS ter za vpis na vojaške akademije.

V naši republiki pa se srečujemo tudi s premajhnim zanimanjem mladih za študij splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Neustrezna strokovna zasedenost teh mest na področju šolstva, upravnih organov in organizacij združenega dela zmanjšuje naša prizadevanja za krepitev SLO in DS, hkrati pa slabo vpliva tudi na samo kadrovanje.

Brane Kromar

Vabljava prireditve

Dogodek leta na področju letalstva in letalske industrije je prav gotovo letalska razstava v Farnboroughu, nedaleč od Londona v Veliki Britaniji, ki je odprta te dni.

Na njej proizvajalci iz osemnajstih držav razstavljajo več kot sto vrst letal. Prikazujejo, kaj je novega na področju gradnje potniških, transportnih in drugih civilnih letal. Dobri delci pa je namenjen najrazličnejšim vrstam vojaških letal.

Sama razstava je razdeljena na dva dela in sicer so prvi dnevi namenjeni samo strokovnjakom, to je morebitnim kupcem, ki se lahko prepričajo o zmogljivostih letajočih strojev. Pri vseh teh nakupih se navadnemu zemljanu zavrti v glavi ob velikih vsotah denarja, saj samo vzlet najmodernejšega lovskega leta stane 15 tisoč dolarjev.

Od 5. do 7. septembra pa bo razstava odprta tudi za javnost. Prav gotovo bo posebna paša za oči tudi vsakodnevni letal-

Številne možnosti šolanja v vojaških šolah

Pošteno in častno delo

Tisoče mladih fantov v naši republiki je te dni sedlo v klopi osmih razredov osnovnih šol. Pred njimi je še nekaj kratkih mesecev, v katerih se bodo morali odločiti, kaj po osnovni šoli. Izbira poklica ni lahka, saj nanjo vpliva vrsta dejavnikov, od učnega uspeha do možnosti za zaposlitev.

Ena od številnih možnosti pri izbiri poklica je tudi vojaški poklic, ki ga prevečkrat pozabijo tako fantje, kot njihovi starši.

Med stotinami poklicev, za katere danes usposablja naše šole, je nad sedemdeset takih, za katere se lahko mladi fantje usposobijo v vojaških šolah. To so poklici, v katerih je delo prav tako pestro, mnogokrat pa še bolj kot v marsikaterem civilnem. Področja dela nižjih oficirjev in oficirjev je reševanje organizacijskih, izobraževalnih, obveščevalnih, političnih, taktičnih in drugih nalog.

Široka povezanost naše armade z družbo omogoča, da ni noben vojaški poklic omejen v svoji dejavnosti le na ozke, vojaško-strokovne metode dela, ampak daje možnost za dejavnosti, ki prispevajo h gospodarskemu in družbenemu napredku naše domovine. Tako so se v vojaških enotah in ustanovah izšolali mnogi strokovnjaki in znanstveniki, ki so se uveljavili na najrazličnejših področjih.

Vsi fantje, ki hodite zdaj v osme razrede osnovnih šol, se lahko odločite za enega od mnogih vojaških poklicev in tako tudi za eno od številnih vojaških šol.

Sistem šolanja v jugoslovanski ljudski armadi je sestavljen iz treh delov. Prve so **srednje vojaške šole**, druge so **vojaške akademije**, tretji del pa so **visoke vojaške šole za starešine naših oboroženih sil**.

Srednje vojaške šole pa delimo na dve vrsti: na **splošne srednje vojaške šole** in **srednje vojaške šole rodov in služb**. V Jugoslaviji so štiri splošne srednje vojaške šole in sicer Splošna srednja vojaška šola »Franc Rozman-Stane« v Ljubljani, ki je tudi edina vojaška šola v Sloveniji, Splošna srednja vojaška šola »Ivo Lola Ribar« v Zagrebu, Splošna srednja vojaška šola »Bratstvo in enotnost« v Beogradu in Letalska splošna srednja vojaška šola »Maršal Tito« v Mostarju. Na te šole se bodo vpisali tisti fantje, ki želijo postati oficirji v JLA.

Tisti pa, ki želijo opravljati delo nižjih oficirjev, se bodo vpisali na eno od srednjih vojaških šol rodov in služb, ki jih imamo šest. To so Srednja vojaška šola kopenske v Sarajevu, Tehniška srednja vojaška šola v Zagrebu, srednja vojaška šola vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Ralovcu, Mornariškotehnična srednja vojaška šola v Splitu, Intendantska srednja vojaška

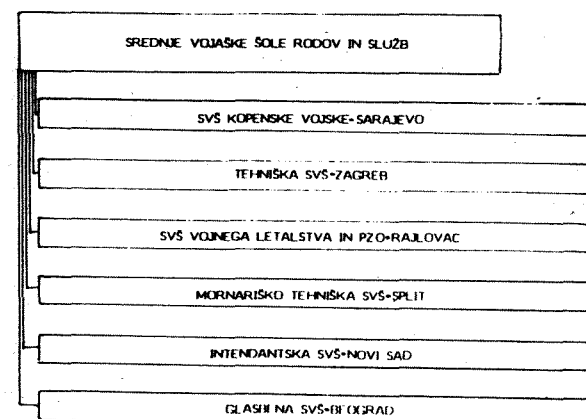
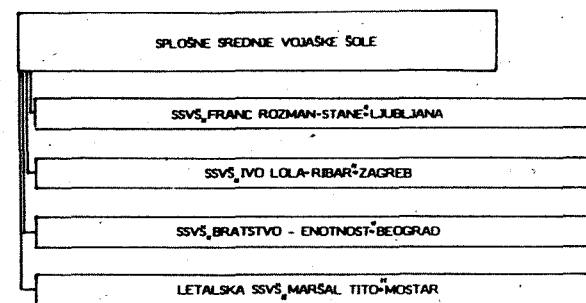
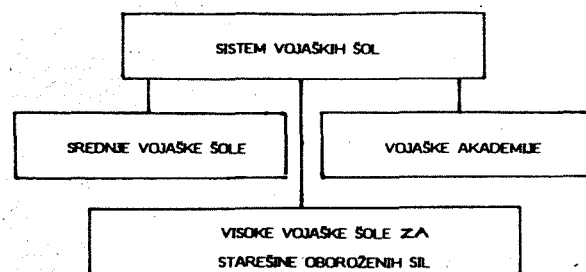
šola v Novem sadu in Glasbena srednja vojaška šola v Beogradu.

Šolanje na teh šolah traja štiri leta in ob koncu pridobi učenec srednjo strokovno izobrazbo in je usposobljen za delo nižjega oficirja. To delo je izredno zanimivo, saj so absol-

vojaške šole vojnega letalstva in protiletalske obrambe so usposobljeni za različna opravila v vojnem letalstvu in protiletalski obrambi.

Vsak mlad fant, ki uspešno konča šolanje na eni izmed srednjih šol rodov in služb, pa ima možnost, da po nekajletnem službovanju v enotah JLA nadaljuje študij na eni izmed vojaških akademij.

Poklic starešine naših oboroženih sil je prav gotovo zelo pester in zanimiv. Zunanja podoba kaže, da starešina predvsem usposablja generacije mladih vojakov v ravnanju s sodobnimi orožji ter v voja-

ventje srednje vojaške šole kopenske vojske usposobljeni za pedagoško in komadno delo v inženirstvu, oklepno-mehaničarjih, pehotnih enotah, enotah atomsko-biološko-kemične obrambe, topniških enotah in enotah za zvezo. Diplomantje srednje tehnične šole kopenske vojske so usposobljeni za elektroniška, strojna, obratvalno-tehnološka in prometna opravila v enotah kopenske vojske. Diplomantje srednje

skih veščinah. Še pomembnejša pa je vzgoja vojakov v ljubezni do domovine, kako se brani neodvisnost in svoboda naše domovine. To je častno in odgovorno delo, hkrati pa je tudi svojevrsten izziv za vsakega mladega človeka. Šolanje in vojaški poklic pa zagotavlja še nekaj, kar ne more noben poklic v civilnem življenju: takojšnjo zaposlitev, kar je v današnjih časih še kako vabljivo.

Bojan Kuntarič

Zavedni domoljubi vplačujejo

na ž. rač. 51800-678-95822

**ZVEZE PROSTOVOLJCEV - BORCEV
ZA SEVERNO MEJO 1918 - 1919
MARIBOR**

prispevke za MAISTROV SPOMENIK.

Posnemajte, dragi Slovenci!

B. K.

Kapitulacija

Kapitulacija Italije 8. septembra 1943. leta je bil pomemben dogodek v vojni vihr tedanje Evrope, ki je odmeval po vsem svetu. Pomemben je bil za novo, nastajajočo Jugoslavijo. Za nas, partizane na Primorskem, pa še posebej. Pomenil je prelomnico v razvoju narodnoosvobodilnega gibanja, v organiziranju in utrjevanju oblasti in vseh družbenopolitičnih organizacij CF. Meni se je vtisnil globoko v spomin, tudi, ali predvsem, zaradi dogodka, ki ga bom sedaj opisal:

Bila je jasna, svetla noč, ko sem 9. septembra iz Rihemberka, oziroma iz Dornberka, prišel na Vogrsko. Že dve noči nisem zatislil oči. Bil sem utrujen, srečen in dobro razpoložen.

Na sedežu PK KPS za Primorsko sem najprej naletel na tovariša Joža Vilfana. »Prav tebe sem iskal«, je rekel in mi stisnil roko.

»Danes smo te kooptirali v Okrožni komite KPS za Gorisko,« je svečano poudaril in me povabil v improvizirano pisarno. Na pisalni mizi je postal natipkano besedilo plakata za splošno mobilizacijo in mi ga izročil, da bi ga prebral. »Tako pojdi v Miren v tiskarno bratov Budin. Jutri ob osmih morajo biti plakati gotovi«, mi je odločno ukazal.

Dobil sem avto in spremljevalca, oboroženega z lahkim mitraljezom. Okrog polnoči sva prispela v Miren. Z odločnim trkanjem po vratih sva le prebudila Budinove. Neprespani in prestrašeni so poslušali navodila. Ko so pričeli z delom, sem spremljevalca pustil v tiskarni za stražo. Sam sem se odpravil v vas. V vasi sem srečal nekega oficirja nekdanje jugoslovanske vojske, ki se je vračal iz internacije. Na njegov predlog sva napravila načrt, da bi minirali nekaj mostov na cesti Gorica-Trst. V ta namen sva se odpravila z avtom proti Trstu do Sistjane. Ogledala sva si nekaj mostov. Kapetan Dušan – tako se mi je predstavil – je napravil nekaj beležk v svoj notes. Ko sva se vrnila k Budinovim v Miren, se je že dani. S pripravi za tiskanje plakatov so bili šele na začetku. Pokaral sem jih, da počasi, prepočasno delajo. Eden od njih mi je v opravičilo odv-

nil, da imajo zastarele stroje in mi svetoval, da naj grem v Gorico v tiskarno. »Tam vam bodo takoj naredili,« je prepričevalno poudaril. Dal mi je naslov lastnika tiskarne in vsi trije smo krenili po mirnski cesti proti Gorici.

Sonce je že oddalo svoje prve srebrne žarke, ko smo prišli na letališče na »Rojcah«. Tam je bilo nekaj deset ljudi, ki so pridno plenili prepolna skladišča raznovrstnega blaga. Tu je bila tudi karabinjska patrulja – brigadir in dva karabinerja, ki je prestrašena opazovala to početje.

Ko sem izstopil iz avtomobila, sem takoj preprečil odnašanje blaga. Brigadir se je obrnil k meni in vprašal, kdo je komandant letališča. »Jaz sem komandant«, sem mu odvrnil. Predlagal je, da bi skupaj postavili stražo in napravili red na letališču. Odklonil sem njegovo pomoč in postavil za komandanta letališča kapetana Dušana, ki sem ga šele pred nekaj urami spoznal. Takoj smo organizirali narodno zaščito in postavili straže.

K meni sta se obrnila dva italijanska pilota – poročnika in me prosila za dovoljenje, da bi vzela eno letalo in odletela v južno Italijo. To sem jima dovolil s pogojem, da poprej bombardirata solkanski železniški most. Obljubila sta, da bosta to storila. Svoj avto sem zamenjal z njunim, ker se mi je zdel lepši in boljši. Spremljevalec je prestopil prtljajnik na nov avto, zlezel nanj in odpe-ljala sva se proti mestu.

Vozila sva po Corsu in se ustavila pred hišo, ki sva jo iskala. Bila je nasproti Slovenskega kulturnega doma. Po stopnicah sem se povzpel v prvo nadstropje. Pozvonil sem. Odprla mi je starejša gospa in ko me je zagledala, je zavpila in omedlela. Njen mož, ki se je takoj znašel tam, mi je pomagal, da sva jo položila na obla-zinjen stol. Povedal sem mu, zakaj gre, in takoj je bil pripravljen ustreči moji želji.

»Tiskarno imamo na Kornu, telefoniral bom tja in naročil, da vam plakate takoj natiskajo,« je dejal. S tiskom roke sva se prijazno poslovila.

Medtem se je na ulici okrog avtomobila, v primerni razdalji, nabralo precej ljudi, ki so presenečeni opazovali nena-

vadno vojsko, in še posebej mitraljez, ki je ždel na prtljajniku avtomobila in se poi-graval z mitraljezom.

Pognal sem avto in zavil na Travniki proti Gosposki ulici. Iz iste smeri sta pripeljala dva oklopna avtomobila (blinde) fašistov, ki so iz težkih mitraljezov začeli streljati v naš avtomobil. Obrnil sem avto in z vso silo odpeljal proti letališču. Oklopnika sta neprestano streljala in nama sledila do letališča.

Na letališču ni bilo več karabinjerjev in ne narodne zaščite. Seveda tudi kapetana Dušana ne, ki je bil le nekaj ur komandant letališča (pozneje ga nisem nikoli več srečal). Vsi so zbežali ob streljanju prihajajočih oklopnikov.

S spremljevalcem sva pusti-

la prešetana avto na cesti in bežala preko polja proti vrto-benskim hribom. Spetoma sva si »sposodila« dve dvokolesi in tako prispela na Vorskovo.

Potem ko sem podrobno poročal o dogodku, mi je Vilfan izrekel partijski ukor, ker sem samovoljno šel oborožen v Gorico, in tako izpostavil nevarnosti sebe in spremljevalca. Naročil mi je, da naj takoj odidem, ponovno v Miren.

Dobil sem poltovorni avto in skupino dobro oboroženih partizanov. Okrog poldne smo prispeli k Budinovim v Miren. Postavili smo stražo, in delo za tiskanje plakatov je ponovno steklo.

Sredi popoldneva je prišel k meni v Miren komandant Dušan Furlan. »Tako pojdi z mano na letališče, tam sta dva pi-

lota, ki trdita, da si jima obljubil letalo, da odletita v južno Italijo,« je rekel. Ko sva prispela na letališče, je tam že bila četa partizanov in straža NZ ter omenjena pilota. Ko sta me zagledala, sta takoj pritekla k meni in se jela opravičevati. »Nista izpolnila pogojev in zato vama letala ne damo,« sem končal pogovor. Ko sem pozneje o tem razmišljal, sem močno dvomil, da sta imela resen namen dvigniti se z letalom, saj bi lahko odletela v južno Italijo ne da bi izpolnila dogovor. S komandantom Furlanom sva pregledala vsa skladišča na letališču, in takoj organizirala odvoz drane in drugega blaga v pripravljena skladišča na Vogrskem in okolico.

Na letališču je bilo več deset-

nikov in šolskih letal. Eno letalo so opremili z rdečo petokrako in v njim je Aleš Bebler poletel v Belo krajino.

Imeli smo letala, nismo pa imeli pilotov in drugega tehničnega osebja, da bi jih lahko uporabili proti sovražniku. V naslednjih dneh je Štefan Branjnik s svojo skupino uničil vsa letala in blago, ki ga nismo mogli odpeljati iz letališča.

Večero se je že, ko sem se vrnil k Budinovim. Dvignil sem plakate in jih odnesel na Vogrsko.

Franc Pregelj-Borč

Vse, ki so sodelovali v tem dogodku in so še živi, prosim, da se mi oglasijo na naslov: Franc Pregelj, Kušarjeva 8. Ljubljana. Skupaj bi dopolnili to mojo pripoved.

Bliža se obletnica kapitulacije

Zaradi prigovora v prehrani (prav tu so se začele prve razlike ter kvarile enakopravnost med borci in vodilnimi) in protesta z zborom kurirjev in zaščite sem bil premeščen iz štaba 15. divizije v 6. SNOUB Slavka Šlandra, ki je prav takrat prispela iz Štajerske na Dolenjsko. Določili so me v 9. bataljon te brigade (prej se je imenoval 1. zasavski bataljon, ki je imel tudi svojo bojno zastavo), za komandirja druge čete tega bataljona. Ob prihodu sem naletel na politično uro o belo- in plavogardizmu, o katerem pa je bil komisar bataljona Vojteh le malo podkovan, kar je razumljivo, saj do sedaj z njimi brigada ni imela opraviti. Zato sem se ponudil in komisarju bataljona pomagal. In kmalu bi lahko postal komisar čete, kar pa sem odklonil. (Danes mi je žal). Prišli smo na Trško goro na nove položaje. Tako smo iz Novega mesta 7. septembra 1943 z jurišem pognali Italijane in belogardiste, ki so namerali na Trško goro. Sledila je kanonada in tudi Trški cerkvi ni prizanesla. 8. septembra smo jih čakali z zastojo, ki je krožilo le nad Novim mestom. Po kakšni uri je odletelo spet proti Ljubljani. Naslednjega dne nas je prebudila presenetljiva novica, že ob 4. uri zjutraj in sicer: »Italija je kapitulirala, Italija je kapitulirala«. Vsi smo bili takoj pokonci, na spanje ni

nihče več pomislil. K meni je prišel komandant bataljona Peter Kos-Petruška in mi ukazal: Vzemite takoj deset borcev, Primorcev, lepo oblečenih, ki znajo italijanski jezik in takoj proti Novemu mestu. Brez nadaljnjega sem nalogo sprejel, hitro organiziral deset borcev. Brž smo šli v solino proti Št. Petru in kar po cesti proti Novemu mestu. Brez kakšnega oklevanja smo prišli do italijanske rampe, kjer so nas Italijani pričakali stoje, brez orožja, oziroma le redki s pištolami za pasom. Podali so nam roke v znak konca sovražnosti in se nam nikakor niso mogli načuditi. Nobeden od nas ni imel preko dvajset let, vsi smo bili primerno oblečeni in veliko nas je znalo italijanski jezik. Vprašal sem jih takoj, kje imajo belogardiste in povedali so, da so se umaknili iz Novega mesta, danes zgodaj zjutraj. Pristopil je k meni eden s pištolo in prosil, naj si pištole zamenjava. Odklonil sem in mu povedal, da bo itak moral orožje oddati, zato naj kar zadrži svojo. Berete nisem maral. Ko smo zvedeli, kar smo hoteli, sem zapovedal zbor in ko smo odšli, smo zape-li italijansko »Bandera rossa«.

10. septembra zjutraj, ko smo prišli v Bršljin, od koder smo vkorakali v Novo mesto, so me določili za zastavonošo brigade, seveda z zastavo, ki jo je imel prej imenovani bataljon. Bilo je tako nenavadno,

da nisem utegnil poiskati kakšno primerno palico. Ker zastava ni bila ravno velika, sem dodal puški še bajonet, jo privezal nanj in tako šel z dvema spremljevalcema na čelu brigade. Nismo mogli dolgo hoditi vstric eden ob drugem, kajti domačinov in vojaštva je bilo toliko, da je bilo prostora le, da smo lahko šli drug za

mesta, kjer se je naš bataljon postrojil. Neznani fotograf je posnel začetek zbora z zastavo na puški, na kateri je pisalo na eni strani Smrt fašizmu – svoboda narodu, na drugi strani pa Zasavski bataljon Lojzeta Hohkrauta. Bil sem zelo srečen, ko mi je bila zaupana zastava pri zavzetju dolenske metropole. Zato sem tudi po-

Borci Zasavskega bataljona Šlandrove brigade v Novem mestu

drugim. Tako je bil eden spremljevalcev pred, drugi za mano. Ne samo civilisti, tudi Italijani so nam vzklikali z značilnim »bono komunisti«, vendar ne vsi. Bilo je tudi takih, ki so nas gledali še vedno s sovraštvo. Prišli smo pred rotovž

nosen nesel na čelu bojne enote brigade Slavka Šlandra in priznam, da mi je od ponosa tekel znoj po licu. Zastavo je ohranil do konca vojne pokojni komisar druge čete Edo Semenič-Danilo.

Srečko Grašič

V Novi Gorici, kjer slavijo 5. septembra občinski praznik, bodo borci skupnosti 1. partizanskega bataljona Simon Gregorčič posebej slovesno odkrili doprsne kipe treh prvih poveljnikov svoje enote: Igorja, Saše in Rudija.

Lojze Kristančič-Minko je napisal kratke biografije o vseh treh. O Miletu Špacpanu-Igorju smo brali lani, o Jožetu Lemutu-Saši v avgustovskih številkah našega tednika, zapis o Martinu Greifu-Rudiju, pohorskem partizanu in prvem bataljonskem komisarju partizanov na Primorskem, pa bomo prebirali – v nekaj nadaljevanjih v septembru.

Tokrat objavljamo prvi del tega zapisa.

Martin Greif-Rudi

V Zgornjem Dupleku pri Mariboru se je 6. novembra 1918 rodil kovaču Rudolfu Greifu in Amaliji Mulec sin Martin. V Greifovi družini sta bila še brata Avgust in Rudolf ter sestra Marija. Martinov oče je bil socialist. Udeleževal se je v socialdemokratskih društvih Domoljub in Prijatelji prirode v Mariboru. Pri policiji pa je bil zapisan kot nevaren komunist. V delavskem gibanju je zavzeto sodeloval Martinov brat Avgust, ki je bil dve leti mlajši od Martina, bil pa je že pred 1941 v Mariboru kot aktiven skojevac. Bil je pri sabotažni grupi, ki je že 29. aprila 1941 zažgala dva okupatorjeva avtomobila v Volkmerjevem prehodu v Mariboru. Ta sabotažna akcija je bila prva večja akcija v Sloveniji. Avgust je šel med prve pohorske partizane že 20. julija 1941 in že 4. novembra tega leta, star komaj dvajset let, padel v bojih s sovražnikom pri Jurkloštru. Že od vsega začetka so za narodnoosvobodilno gibanje sodelovali tudi Martinov oče Rudolf, brat Rudolf in sestra Marija.

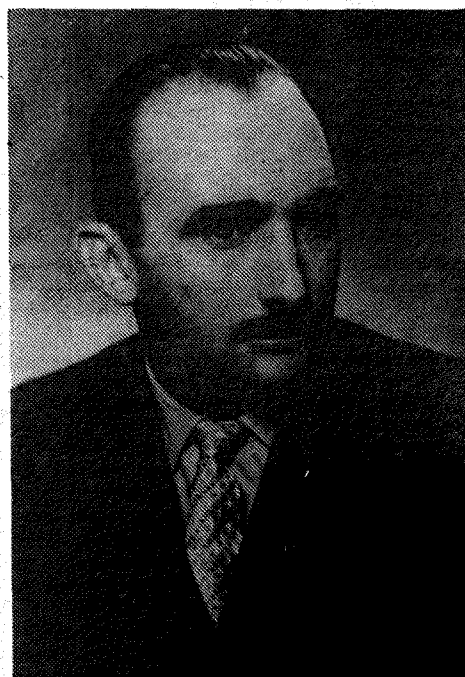
Martinova družina se je 1922 preselila iz Zgornjega Dupleka v Maribor, v Wattovo ulico 2. Tukaj je Martin v okolju železničarske kolonije odrasčal in se kalil v revoluci-

onarja in borca za delavske in narodne pravice. Po končani osnovni šoli je nadaljeval šolanje na klasični gimnaziji in končal le dva razreda, ker se je zaradi težkih socialnih razmer v družini moral zaposliti. Mati mu je umrla že 1933 in Greifov oče je ostal sam s štirimi otroci. 1935. leta je Martin šel v uk k strojnemu ključavničarju Siraku na Pobreški cesti 15 v Mariboru. Tu je delal še potem, ko je 1938 opravil pomočniški izpit.

Mladost revolucionarja

Martin se je zelo zgodaj vključil v revolucionarno delavsko gibanje. Že leta 1935 se je seznanil z vidnimi mariborskimi komunisti Leom Novakom, Maksom Gašperičem, Jožetom Duhom in drugimi. Se kot vajenec je zahajal v Delavsko zbornico v Mariboru. Tu se je v društvu Svoboda in organizaciji Zveze kovinarjev zbirala vajenska mladina. Prav v tej mladini je v tistem času bil vedno močnejši vpliv komunistične partije. Tu se je tako imenovana socialistična mladina zelo hitro komunistično usmerila.

V tem času je Martin zahajal tudi v društveni lokal Zveze mladih intelektualcev,

Martin Greif-Rudi (po osvoboditvi)

ki je bila 1936 zaradi komunistične naravnosti prepovedana. Od konca 1935 pa do konca maja 1936, ko je izšla zadnja številka Mlada pota, je bil Martin poverjenik tega lista, nekaj časa za celotno naklado, ki je prihajala v Maribor, kjer je bilo 400 naročnikov. Ko so bila Mlada pota prepovedana, je bil Martin poverjenik Mladine in nekaj časa Delavskega lista. Po razpustu Svobode je bila ustanovljena Vzajemnost kot organizacija delavskega kulturnega gibanja. V tej organizaciji se je Martin udeleževal v mladinskem odseku. Hitro je dosegel v sposobnega organizatorja delavske in šolske

mladine. Že oktobra 1936 je postal član komunistične partije in bil vedno bolj zgledna osebnost mladih komunistov v Mariboru. Sodeloval je v akcijah in stavki tekstilnih delavcev, mirovnem gibanju in podobno. 22. avgusta 1936 je Martin nastopil tudi kot pevec in recitator na mirovni akademiji, ki jo je organiziral mariborski pripravljalni odbor v čast svetovnega mirovnega kongresa v Ženevi.

Ko je februarja 1937 začela izhajati Mladina, je bil Martin v mariborskem političnem življenju znana osebnost. O njem je kot o poverjeniku Mladine poročala majska številka Biltene oddelka za državno varnost notranjega ministrstva, da je predstojništvo policije v Mariboru Martina prijavilo državnemu tožilstvu v Mariboru. Obtožen je bil za zločin po 3. členu zakona o zaščiti države zato, ker je kot poverjenik Mladine zbiral mlade ljudi na sestanke, se z njimi pogovarjal o pisanju mladine, po sestankih pel z njimi »marksistične« pesmi, ker da so udeleženci sestankov vsi člani kulturnega društva Vzajemnost, ki ga vodijo komunisti in ker je cilj tega društva zbirati mladino v enotno delavsko fronto.

25. julija 1937 pa je predstojništvo mestne policije v Mariboru prijavilo državnemu tožilstvu v Mariboru Branka Babiča, Oskarja Kalina, Ivana Mozičiča in Martina Greifa zaradi razširjanja brošure »Mučeniška Spanija«. Vsi štirje so bili v policijskem zaporu od prijave do 7. avgusta 1937. Od 1938 pa do odhoda na služenje kadrskega roka v nekdanjo jugoslovansko vojsko januarja 1939, se je Martin požrtvovalno posvečal organizaciji kovinarskih delavcev kot tajnik te organizacije v Mariboru. Leta 1938 je vodil stavko v Pogačnikovi železarni v Rušah in sodeloval v stavki v tovarni Kovina v Mariboru. V tem času so se v Mariboru vse bolj uveljavljali mladi komunisti, med katerimi so bili posebej vidni in aktivni bratje Fajdiga, brata Polančiča in Franček Beljak, ki so bili tudi najožji Martinovi tovariši.

Skupnost borcev I. inženirske brigade 7. korpusa JA je na Vinici postavila spominsko obeležje v spomin na dosežek enote delovnih bataljonov, ki so v dneh med 10. in 19. aprilom 1945 v rekordnem času zgradile most čez Kolpo, največji objekt v času NOB na Slovenskem.

Obeležje sta izdelala inženirska enota Ljubljanskega armadnega območja kot nadaljevalka tradicije vojnih inženirjev, ter Gradis kot pokroviteljka tradicije vojnih inženircev, ter Gradis kot pokrovitelj skupnosti inženirske brigade. Ob otvoritvi je govoril Dušan Marinšek-Silni.

Iz nemogočega – mogoče

Gradnjo tega objekta so na rekovalne predvsem operativne in materialne potrebe v času priprav na sklepne vojaške operacije za osvoboditev Slovenije.

Ker je bil najavljen prihod 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča – Iztoka, ki je štela 2.300 borcev in se je po osvoboditvi Gospiča 4. aprila 1945 usmerila proti Sloveniji, da bi se vključila v sestavo 7. korpusa, sta se glavni štab JA za Slovenijo in štab 7. korpusa zavedala, da mora brigada varno in čimprej priti v Slovenijo čez Kolpo na Vinici. Najavljen je bil tudi prihod oskrbovalnih kolon iz naše baze v Biogradu.

Na podlagi izdelanega načrta mostu so se ekipe za posek in obdelavo lesa iz sestave 1. delovnega bataljona odpravile na delo. Okrog sto tesarjev je noč in dan podiralo in tesalo dvajset metrov dolge in tono težke nosilce mostu, medtem ko je dvesto petdeset voznikov zvozilo nad štiristo ton hrastovega lesa za podporo oziroma koze in glavne nosilce ter okrog 200 kubičnih metrov smrekovega lesa, iz katerega so bile zgrajene 16-centimetrske mostnice in ograja mostu. V kovaških delavnicah so izdelali 3 tone železnih spojin elementov (sponke, vijake in žebelje).

Izdelati tako velik objekt na reki v enem samem tednu in obnoviti porušeni del v dveh dneh, je bil za takratne razmere izreden uspeh na področju inženirske tehnične dejavnosti. Obseg gradbenih del, telesni napor neposrednih izvajalcev ter stalna pripravljenost obraniti gradbišče pred sovražnikom so bili še večji zato, ker smo morali hkrati z gradnjo mostu zgraditi še brod z nosilnostjo 15 ton. S pomočjo broda smo prevažali tovornjake oskrbovalne kolone, ki je tik pred izročitvijo mostu v promet prispela iz Dalmacije, iz baze glavnega štaba JA za Slovenijo.

Zavedajoč se pomembnosti gradnje mostu čez Kolpo na Vinici ob zaključnih vojaških

operacijah, so bili vse dni gradnje navzoči najvišji starešine višjih komand.

Sam most smo gradili od jutra do mraka, nekaj časa tudi pri lučeh. 23. aprila so zvečer s hrvaške strani nenadoma udarili Nemci in ustaši. Ker smo bili graditelji številčno šibkejši, oboroženi le s puškami, avtomati in enim puškomitraljezom, poleg tega pa hudo utrujeni, je premočnemu sovražniku uspelo zasesti desni hrvaški breg Kolpe ob mostišču. Naši

borci so takoj zasedli obrambne položaje na levem bregu reke in skupaj z enotami črnomajškega obrambnega sektorja onemogočili sovražniku prehod na njen levi breg.

Zaprosili smo za pomoč komando belokranjskega vojnega področja v Črnomlju. Prišla se je Cankarjeva brigada prav s tistimi tovornjaki, ki so nekaj dni prej z brodom prešli Kolpo. Toda enote brigade so prišle nekoliko prepozno, kajti okrog enih ponoči se je sovražniku posrečilo zlesti pod most in ga minirati. Eksplozija je poškodovala okoli 50 metrov mostu.

V dveh dneh, 24. in 25. aprila smo nastalo odprtino zaprli z novim delom mostu in postavili na mostu ograjo. Pri popravilu mostu je sodeloval tudi inženirski bataljon 18. divizije, ki ga je poslal glavni štab JA za Slovenijo kot nujno, ker je pa glavnina tesarjev brigade že odšla na novo nalogo, gradnjo mostu v Brodu na Kolpi.

Pomembnost tega objekta

so za prihodnost med gradnjo zabeležili tudi umetniki, slikarji in fotografi, tako Božidar Jakac v grafični tehniki, s filmsko kamero in s fotoaparatom, Nande Vidmar v akvarelni tehniki in s fotoaparatom, vojaški fotoreporter Rudi Šelhar s fotoaparatom in drugi.

Novozgrajeni most je služil svojemu namenu še mnogo let po osvoboditvi, dokler ga ni nekega dne porušila in odnesla narasla Kolpa.

Glavni štab JA za Slovenijo je spomladi 1945 izvajal obsežne organizacijske ukrepe, ki naj bi ob osvoboditvi novih širših območij s pomočjo glavnine NOV Slovenije in Jugoslavije zagotovil hitro osvoboditev še preostalih delov Slovenije.

Med takšen ukrep štejemo tudi oblikovanje naše 1. inženirske brigade 7. Korpusa oziroma Gradbene brigade, kot se je imenovala prvih trinajst dni. Brigada je bila ustanovljena 20. aprila, en dan po uspešnem zasključku del na mostu na Vi-

nici. Prekaljeni borci in starešine, gradbeniki – inženirji delovnih bataljonov belokranjskega vojnega področja in NVP so tvorili jedro novoustanovljene brigade in dalje opravljali svojo osnovno nalogo kot inženirska brigada.

V svojem razmeroma kratkem, a uspešnem obdobju delovanja, je brigada popolnoma opravičila svoj obstoj. Poleg gradnje in usposabljanja cest in mostov je opravljala še druge inženirske naloge, kot so razminiranje, odstranjevanje protitankovskih min in betonskih jezdecev. Minirala in rušila je komunikacije in utrjene zgradbe.

Naša brigada je v času svoje obstoja zgradila oziroma popravila 52 mostov, v skupni dolžini 1.300 metrov, zasula 44 prekopov v dolžini 400 metrov, porušila 42 sovražnikovih bunkerjev in sodelovala pri obnovi 95 km železniške proge.

Dušan Marinšek-Silni

V nedeljo, 14. septembra 1986 bodo na Sv. Gregorju nad Sodražico odkrili spomenik padlim partizanom na Slemeh. Ob tej priložnosti se bomo zbrali borci Levstikove brigade na svojem tradicionalnem srečanju.

Sovražnikovi koloni pomagajo letala

Bataljoni 8. Levstikove brigade so se 27. marca 1944 iz napada na Ribnico vrnili v iste vasi na počitek. Njihove položaje so okrepili z ruskim bataljonom v Zapotoku. Naslednji dan dopoldne je okoli desetih sovražno letalo začelo bombardirati vas Sv. Gregor. Razrušilo je Krekovo rojstno hišo in prosvetni dom. Potem je odletelo nad Lipovščico, kjer je bil Ruski bataljon, ki je imel tri ranjene. Za tem je priletelo nad Vinice. Borci so mislili naprej, da je škroklja, toda nad strehami je krožil nemški dvomotorni bombnik. Na Vinice je spustil osem bomb po 150 kilogramov. Hiša, v kateri je bil štab 4. bataljona, se je strela. Na tleh je hropel namestnik komandanta bataljona Ende. Kri mu je brizgala iz prsi. Na čelu je imel globoko rano. Naglo je umiral. Tudi komisarja Ciglarja je ranilo. Borci in kmetje so stekli iz hiš na drugi breg v gozd.

Vinice so gorele. Nekaj so takoj pogasili. Skoraj vsem stre-

ham so eksplozije posnele opeko. Prav gotovo je kak vaščan izdal, da je bataljon v vasi, in tudi to, kje je štab, ker so vse bombe padle ob hišo, v kateri je bil nastanjen. Pravzaprav je imel bataljon veliko srečo, da ni bilo več žrtev. Endeja so še isti dan pokopali. Komandanta bataljona Franca Aliča-Cira je eksplozija skoraj povsem oglušila, verjetno pa mu je pretrgala tudi možgane. K sebi je prišel šele čez nekaj dni. Med vaščani je bila ranjena ena ženska in sicer v roko.

To bombardiranje ni bilo v nikakršni zvezi z nočnim napadom na Ribnico, pač pa s kolonom, namenjeno iz Ljubljane v Kočevje. Sovražnik ji je hotel olajšati prebijanje skozi partizanske zasede tudi z letali. Zato so z bombardiranjem in obstreljevanjem iz letal nadaljevali ves dan do večera. Na blem snegu se je bilo težko skrivati pred njima, obletavali sta namreč dve letali.

Kolona je med 9. in 10. uro prihajala s Turjaka proti Veli-

kim Laščam. Štela je tri tanke, 48 tovornjakov in več oklepnih avtomobilov. Opoldne je odšla iz Velikih Lašč proti Ortneku.

Brigada je bila razporejena tako, da sta dva bataljona napadla kolono, en bataljon pa je ščitil bok teh dveh bataljonov, ki sta imela zasede pri Dvorski vasi, Skrivovici in Prapročah. Dve mini, ki sta bili položeni pri Gornjih Retjah, sta eksplozirali in pogladi v zrak dva tovornjaka. Niso mogli zvedeti, ali so bili na vozilih vojaki, ali samo vojaški materiali.

Ko je kolona prispela do zasede, sta jo oba bataljona napadla. Tedaj se je pobočnica ločila od kolone in se napotila prek Zlatega repa proti Maršičem. Bataljon se je nekaj časa s to pobočnico bojeval, potem pa se je umikal proti Pustnemu hribu, ne da bi prekinil boje s sovražnikom v Maršičih. Zato so zasede lahko napadle samo avtomobilsko kolono, vendar borci niso mogli avtomobilov razbiti ali zažgati, ker so tanki in oklepni avtomobili takoj zavozili proti položajem Levstikovcev in z močnim ognjem preprečevali pristop k razbitim avtomobilom.

Ves ta čas pa sta nad območjem, kjer so se bojevali, krožili manjše in večje letalo, ki sta mitraljirali in bombardirali položaje Levstikovcev. Ob tej priliki je letalo zgrešilo in vrгло 6 bomb na kolono, ki se je pomikala proti vasi Maršiči. Sovražnik je takoj dal znamenje z ra-

ketami, da ga ne bi več bombardirala lastna letala. Levstikovci so se tega dne s sovražnikom tako zagrizeno bojevali, da so bili vredni vsega obudovanja. Na sektorju Gorenje Lazze je kolono ponovno zavrl 1. bataljon, tako da ji je šele v mraku uspelo priti do Zlebiča.

Iz Ribnice se je pridružil boju tamkajšnji top, 1. bataljon pa je vključil v boj težki minomet, ki so se mu posrečili polni zadetki v kolono. Četa 1. bataljona je severozahodno od Sinovice napadla sovražnikovo pobočnico in ji prizadelo 12 mrtvih in ranjenih. Brigada je imela v teh bojih enega mrtvega in pet ranjenih.

Zvečer naslednjega dne je inženirska četa brigade porušila 5 provizoričnih mostov, ki jih je zgradila sovražnikova kolona ob svojem prodiranju proti Kočevju. Nastavili so dve mini in zgradili oviro z zaskkami.

Sledilo je nekaj mirnih dni. Prekopali so lahko tako Andreja Zamido-Endeja, namestnika komandanta 4. bataljona in mu pripravili grob na pokopališču Sodražica.

Po vojni so Endeja še enkrat prekopali, tako da sedaj počiva na domačem pokopališču pri Dolenjskih Toplicah. Andrej Zamida-Ende je bil eden izmed najstarejših partizanov. Bil je borec Roške čete leta 1942 ter Levstikovec vse od ustanovitve Levstikovega bataljona in brigade.

Janez Perovšek-Pelko

Ob priključitvi Avstrije k nemškemu rajhu leta 1938 so se v Mariboru vrstile demonstracije, ki so dosegle vrhunec 13. avgusta, ko je bila prepovedana proslava 20. letnice Jugoslavije. Martin Greif je takrat med demonstracijami delil letake »Slovenskemu narodu!«, ki je ob prepovedi omenjene proslave opozarjal na hitlerjevski pritisk na Slovenijo in Jugoslavijo. Letak je opozarjal tudi na skorajšnjo drugo svetovno vojno in pozival k narodni enotnosti. Ta letak s podpisom »slovenski domoljubi« je Martina 14. septembra 1938 pripeljal pred sodišče v Mariboru.

Januarja 1939 je Martin moral na služenje kadroskega roka v nekdanjo jugoslovansko vojsko v Sarajevo, od koder se je vrnil v Maribor julija 1940. Zaposlil se je v tovarni poljedelskih strojev »Ježek« v Melju, kjer je bil tudi sekretar partijske celice kovinarjev.

Februarja 1941 je moral v rezervno na orožne vaje. Ko se je ob napadu Nemčije kot vojak umikal in ko se je vojska razsula, so ga Nemci ujeli. Martinu je uspelo pobegniti in vrnil se je v Maribor. Tukaj se je takoj ponovno povezal s partijo in se zagnano

vključil v priprave na oboroženo borbo proti okupatorjem.

Ko se je začel upor

Junija 1941 je bil član Okrožnega komiteja KPS Maribor in sekretar Rajonskega komiteja KPS Maribor – desni breg. Po Zidankovi vrnitvi s partijske konference iz Ljubljane je bil v Mariboru ustanovljen vojni komite (imenovan tudi vojnoevolucionarni komite), katerega komandant je bil Vili Šlander, politični komisar pa Martin Greif.

Ob napadu na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941 se je ta komite oblikoval v operativni štab, ki je v Mariboru načrtoval in vodil sabotažne akcije in pripravljati načrt za oblikovanje organizirane partizanske enote – prve pohorske čete, in oblikoval sabotažne skupine.

29. junija 1941 je Martin bil na pomenljivem sestanku pokrajinskega vodstva narodnoosvobodilnega gibanja v Teznu, ki sta ga vodila Slavko Šlander in Miloš Zidanšek, na katerem so sprejeli važne sklepe o organizaciji in nadaljevanju boja proti okupatorjem. V začetku julija 1941 pa je bil v studeškem gozdu blizu Maribora sestanek okrožnega aktiva, na katerem so razpravljali o odhodu prvih partizanov na Pohorje.

7. avgusta 1941 se je Martin, oprtan z velikim nahrbtnikom in pištolo v žepu, odpravil v partizane na Pohorje. Iz Maribora je šel proti vznožju Pohorja po Tržaški cesti, kjer ga je zaustavil policijski avto. Ko ga je policaj vprašal, kam gre, je Martin odvrnil, da je namenjen v Hoče. Policijski avto se je umaknil s ceste na bližnje dvorišče in policaj je Martinu ukazal, naj gre tja. Namesto k policijskemu avtu pa je Martin bliskovito stekel v koruzo na bližnjo njivo. Polisti so streljali za njim, a ga niso zadeli ne ujeli, pobrali so le nahrbtnik, ki ga je Martin odvrnil, da je lahko zbežal. Še isti večer ponoči od 7. na 8. avgust je Martin ponovno krenil na Pohorje in spotoma izvedel akci-

jo. Zvečer je v Betnavi pri Mariboru zažgal gospodarsko poslopje nekdanjega škofijskega dvorca, ki so ga bili Nemci zaplenili.

Tako je takrat Rudi prišel med prve pohorske partizane. Ko so komandirja čete prvih pohorskih partizanov Franca Ekarta ujeli Nemci in ga 25. avgusta 1941 skupaj s še 13 talci ustrelili na dvorišču mariborskih zaporov, sta po sklepu pokrajinskega komiteja KPS za severno Slovenijo 22. avgusta 1941 prevzela dolžnosti Martin Greif-Rudi komandirja, Verner Breznik-List pa političnega komisarja Pohorske čete.

V noči iz 11. na 12. avgust je Pohorska četa napadla orožniško postajo v Ribnici na Pohorju. Med partizani, ki so napadli, sta bila tudi brata Martin in Gustl Greif. Ob tem napadu so imeli Nemci dva mrtva in enega ranjenega. Ta akcija v tem predelu Slovenije je imela neizmerno velik odmev in je dala sovražnikom vedeti, da se tudi v teh krajih bojuje proti njim organizirana partizanska vojska.

Od 31. avgusta na 1. september je četa pod vodstvom Rudija rekvirirala na Osetovem veleposestvu v Bistrici pri Rušah in potem zažgala stanovanjska in gospodarska poslopja tega veleposestva. 3. septembra je bil Rudi v spopadu Pohorske čete s policijo, v katerem je bil ranjen nemški policist, ki je potem umrl v mariborski bolnišnici. 15. septembra je bil s četo na rekviziciji v planinski koči na Klopnem vrhu, ko je bila tod že velika nemška hajka, in 15. septembra že zopet pri tej koči na Klopnem vrhu, kjer so si partizani nameravali speči kruh. Toda v koči je že bilo 50 mož nemškega 138. polka planinskih lovcev. Tako je Pohorska četa namesto peke kruha imela hude boje z Nemci. V tem boju so imeli Nemci dva mrtva in štiri ranjene. Med partizani je padel Franc Soklič-Brko, Rudi pa je bil ranjen. Četa je Nemce poglala v dolino, partizani pa so potem kočjo zažgali.

(se bo nadaljevalo)

Martin Greif po osvoboditvi na slovesnosti na Vogrskem. Martin Greif-Rudi v uniformi s titovko na glavi spredaj desno. Slavnostni govornik dr. Aleš Bebler prvi levo. V sredini levo od Rudija Josip Rus in levo od Rusa France Bevk

Sredi aprila je ne nadoma umrla 81-letna Tončka Pobiljša iz Žebnika. Kot zavodna žena in delavka je po smrti svojega moža, ki je padel kot kurir, nadaljevala delom za NOB, vse do osvoboditve. O nje smo se posloville Radečah.

Mitja Hribovšek

V Srbiji, enainštiridesetega

Zloglasni četniški vojvoda Miloje Mojsilović

Kot izgnanec sem se meseca julija 1941 znašel v dragačevski kotlini pod Jelico planino v odročni osamljeni vasi Rogača, na kmetiji družine Zotevič. Sprejeli so me malce zadržano, radovedno, vendar zelo gostoljubno. Ko so zvedeli, da mi je ime Dimitrije, so postali še kar sproščeni. – Saj si naš človek, so mi govorili. Morebiti zato, ker so imeli v izbi pravoslavno ikono sv. Dimitrija. Drugače pa na kmetiji niso imeli ne ure, ne časopisov, ne knjig. Najraje so ob večerih ob ognjišču šepetajoče premlevali razne govorce. Tudi brilivke niso svetile. Ni bilo petroleja in tudi soli je že primanjkovalo. Ko je šla 2. svetovna vojna na evropskih bojiščih h koncu, so predhodnice ameriškega tankovskega generala Pattona prodrle globoko na nemško ozemlje do Weimarja in koncentracijskega taborišča nad njim, zloglasnega Buchenvalda. Ko si je ogledal taborišče, je ogorčeni general ukazal nagnati prebivalce »Göthejevega mesta«, da so si ogledali strahote taborišča. »Tega sploh nismo vedeli«, ... je bilo edino, s čimer so se znali opravičevati.

Prav radovedno so poslušali, ko sem jim pripovedoval, kaj se je zgodilo po vdoru nemške, italijanske in madžarske vojske. Ker pa je bil moj gostitelj starešina vasi, precej premožen in s svojo veljavo prvi na vasi, je bila njegova domačija shajališče različnih meni neznanih ljudi.

Tudi njim sem marsikaj povedal o izgonu velikega dela slovenskega prebivalstva. Opazil sem, kako jih je zaskrbelo, ko sem omenjal izropane kmetije in nasilno pregnane slovenske družine. Čutil pa sem tudi nezaupljive poglede, saj so videli pred svojimi očmi le 18-letnega bledolicih z rdečimi lasmi, v kratkih hlačah in s sandali. Obiskovalci pa so bili videti močati gorjani v srbskih narodnih nošah, po obrazu zaraščeni in kateri tudi s pripe- tim revolverjem za pasom. Med njimi je še posebno izstopal suhljat, srednje velik mož z brčicami pod nosom, ščetinastimi črnimi lasmi in piškavih zob, oblečen v letalsko vojaško uniformo brez našitkov in s pištolo ob boku. Lahko sem se samo čudil tem ljudem, vedel pa nisem nič, kaj mislijo in napletajo, pa čeprav me je tisti ščetinasti mož v uniformi trepljal po rami in dejal, naj me nič ne skrbi, saj sem vendar prišel v dobre roke in med prave Srbe. Teh besed pa takrat še nisem prav razumel, kajti za prave Srbe so se imeli le tisti, ki so bili pripadniki četniške vojske in njihovi privrženci.

Lotil sem se tudi dela na kmetiji. Okopaval sem kuru,

sekal drva, pasel krave in čistil hlev ter se učil kositi. Ja, spoznaval sem trdo kmečko življenje, srbski jezik in nenavadno ozračje. Predvsem pa sem spoznaval moje vrstnike, s katerimi sem se hitro sprijateljil in z nekaterimi ob nedeljah igral šah. Tudi s ščetinastim možem v uniformi sem igral šah. Ves se je spotil, če je izgubil. Smejal se mi je v obraz in obljubljal, da me bo že prihodnjič premagal. Zvedel sem, da se mu je reklo Miloje Mojsilović in da je bil aktivni lestalski narednik nekdanje kraljeve vojske. Vedel se je tako, kakor da bi bil jaz v njegovih kleščah, do drugih pa je bil silno zapovedovalen in ohol. Še sanjalo se mi ni, da bo ta suhljat mož izživalnega videza, ki je bil narednik, postal četniški vojvoda in uprizarjal strahovito zločinsko dejavnost po Dra- gačevu.

Kljub temu, da je bil mesec julij navidezno dokaj miren in nemških vojakov od nikoder – sicer jih pa mnogi še videli niso, so se v avgustu začeli prikazovati oboženi srbski žandarji. Križarili so po vaseh, iskali so letake, ki so pozivali na boj proti izdajalcem in okupatorju. Zasliševali so ljudi, bičali in klofotali in poizvedovali, kje se skrivajo komunisti. Ja, lovili so skojevce in komuniste. Stanje je bilo še slabše, ko so se začeli pojavljati četniški jezdeci z oznakami mrtvaške glave na kučmah in čepicah. Prišli so tudi na domačijo, se nacejali s slivovko, krepčali s kajmakom in šunko, pre-

klinjali komuniste, nazdravljali kralju Petru in »gorske- mu carju« Draži Mihajlovi- ću. Spoznal sem Milutina Jankovića in njegovo tolpo jezdecev. Povsod, kamor so prišli, so uprizarjali nezasi- šane orgije, ropali, posiljeva- li in ubijali. Nikomur niso bi- li pokorni, tudi »gorskemu carju« ne. Četniški vojvoda Božo Javorac je bil še hujši. Tudi ta je lomstil po vaseh in stikal za komunisti. Meni je kričal: – Pobec, zašel si v hudičev kraj! In potem mo- jemu gostitelju: – Pazi nanj, da ga ne poberejo komunisti. No, drugače, pa kot se je izrazil, bi me on že naučil srbskih kozjih molitvic... Bilo me je strah. Videti so bili kot podivjani gorski ban- diti: potni, prašni, zaraščeni, opiti, oboroženi s puškami, ročnimi granatami in dolgi- mi noži, ki so vzbujali strah.

Ponoči so odmevali stra- hotni streli, podnevi pa so prihajale zastrašujoče govo- rice o pobitih komunistih, požganih domačijah, posil- stvih in ropu. Ko so komuni- sti zažgali vaško občino in uničili arhivske papirje, se je naslednjo noč pripetil uboj na robu vasi. Smrad je izdal mrljica. Vsa vas je bila pretre- sena, toda na mesto zločina se ni nihče upal. Kljub opo- zorilu gostitelja, naj ne ho- dim tja, sem šel gledat. Pod skednjem ob gnoju je na tleh ležal razrešetan in okrvav- ljen mlad fant skojevec Dra- gan Vranić. Okoli njegovih odprtih oči, ki so zle v nebo, so se pasle črne muhe. Nik- jer žive duše...

Še isti dan sem bil klican v občino. Pričakal me je pred- sednik občine s pištolo za pasom in bičem v roki. Na njegovem obrazu sveta jeza. Zraven njega ščetinasti na- rednik Miloje Mojsilović.

Si ti komunist? se je začelo. Ker to nisem bil, niti bil komunistično razgledan, sem to zanikal. Začelo se je zasliševanje o vsem od moje- ga rojstva naprej. Zagrmela sta nad menoj, češ da širim propagando zoper nemško vojsko, strašim domačine, poizvedujem za rusko fron- to, zasledujem mrtve komu- niste, jem pa seveda srbski kruh. Nagl me je prevesti dopisnice srbskih ujetnikov v nemških taboriščih in uka- zal, da moram učiti nemško gosпода narednika!

– O bože, sem si dejal, nemščina v teh srbskih hri- bih? Le zakaj?

Ob vsem pa sem se poti- hem še smejal. Narednika sem res učil nemško, tako, za silo. Med učenjem, ko je iz- govarjal in ponavljal besede in pisal v beležko v cirilici, nanašale pa so se v glavnem na vojaški dril, je zraven je- del slanino, čebulo, kruh in pil slivovko. Ves se je spotil, zraven preklinjal in sproti vse pozabil. Zame je to bilo noro in bedasto početje in prav nič lahko. Kot da bi ob- čutil povezanost narednika z okupatorsko nemško vojsko!

Stvari so se nenadoma za- sukale, ko je z menoj odkrito spregovorila predsednikova soproga Miljana Vujović. – Tukaj ni zate, je dejala. – Poj- di od tod! Pobegnij! Pojdi v Gučo, tam so tvoji Slovenci. Ali pa se zateči h Gvozdeni Šipetiću, staremu srbskemu komitu in se priključi njego- vi četi, kajti ta častitljivi mo- dri mož podpira komuniste in partizansko gibanje. Kar naravnost mi je povedala, da so okupatorske oblasti nje- nega soproga postavile za predsednika občine, da je gestapovec, da je hkrati tudi načelnik štaba jeliškega čet- nika odreda in da je tudi poskrbel za uboj in smrt Dragana Vranića. Njegov pajdaš pa da je narednik Mojsilović, ki je postal na- mestnik četniškega odreda. O komandantu, poročniku

Jovanu Bojoviću pa je pove- dala, da je izreden poštenjak, ki želi doseči sporazum s ko- munisti in tako napraviti ko- nec z bratomorstvom.

Toda kruto surovo življe- nje je opravilo svoje. Čedo Vojović je ukazal ustreliti svojo lastno soprogo. Kroglo v tilnik, tudi za mladega po- ročnika Bojovića. Starega poštenega komita Gvozdena Šipetića pa je ponoči četni- ška trojka zahrbtno zaklala.

Pobral sem svoje stvari in še posebej moje priljubljene gojzarice in pobegnil v Gu- čo. Tam pa sem zvedel, da se slovenske družine naglo umikajo v večja mesta, mla- di slovenski fantje, pa so že zdavnaj odšli proti Užicam in tam ustanovili slovensko partizansko četo.

Zanimivo. V Guči sta delo- vali dve vojaški komandi, partizanska in četniška. Pri- javil sem se v partizansko. V poveljstvu sem spoznal Mili- ča Gugarčiča, Radeta Preli- ča, Bata Jankovića in Raden- ka Bročiča, sekretarja Skoja. Dobil sem karabinko, tri ro- čne granate, kup nabojev, »šajkačo« s peterokrako zvezdo in vojaško platneno torbo, v katero sem shranil strelivo, kos slanine, čebulo in koruzni kruh. Ostal sem v posadkovni guški četi, ki so jo sestavljali mladi srbski fantje mojih let. Nihče ni bil starejši od dvajset let.

Zdaj sem se spoznaval z orožjem, vadil streljati, po- slušal politična predavanja, stražaril in hodil v izvidnice. Toda imel sem občutek, da smo nekako odrezani od zu- nanjega sveta. Tudi kaj se dogaja okoli nas, ni bilo sli- šati, ampak se je precej zaup- ljivo prišepetavalo. Slišati pa ni bilo nič spodbudnega. Drugače pa je bilo še kar znosno in tudi prijetno, ko sem spoznal izgnanko bolni- čarko Vido Krolej, vitko plavalas dekle iz Maribora. Večkrat sva obujala spomine na rodno Slovenijo in raz- pravljala o vrnitvi. Žal, se ni ničesar uresničilo.

Vsakanje življenje, kjer je ob petkih delovala tudi tržni- ca in se je včasih trlo ogrom- no ljudi iz okoliških vasi, je zastalo, ko so začela preleta- vati sovražna izvidniška leta- la. Četniki so enostavno izgi- nili. Začele pa so se širiti

vznemirljive govorice, da Nemci pripravljajo ofenzivo, kopičijo vojaštvo in težko orožje, da je četniško povelj- stvo prelomilo že tako skrha- ni sporazum o sodelovanju in da že streljajo partizane. Vojaška disciplina in previd- nost se je podvojila. V okoli- ci Guče so se začeli prikazo- vati četniki. Začeli so nadle- govati naše patrolje in izvid- nice.

19. novembra 1941 je sledil nenaden, četniški napad. Obleganje je uprizoril nihče drug kot četniški vojvoda Miloje Mojsilović. V boj je vrgel celoten četniški odred štiristotih mož, nas pa je bilo le dvajset. Tiste, ki so jih za- tekli na straži in v patroljah so polovili in postrelili. Zate- kli smo se v guško šolo in se za debelimi zidovi obupani branili. Četniki so zajeli del poveljstva, Preliča in Janko- vića. Rešil se je Bugarčič, ki je prevzel poveljstvo. Bilo je slišati vojvodo Mojsilovića, kako se je drl, poveljeval in kričal, naj se predamo, ker bodo prišla nad nas nemška letala. Boj se je vlek od zo- re do treh popoldne, ko so nam priskočili v pomoč tr- novski partizani in udarili v četniški bok. Sovražni četni- ški odred se je umaknil. To- da Prelič in Janković sta svojo predačnost plačala z življenjem. Umrla sta grozne mučeniške smrti.

Po boju je nastala shrpljiva tišina. Trije mrtvi. Četniki so svoje mrtve in ranjene odpe- ljali. Ulice so zapuščene. Nad trgom visi dim. Smrad smodnika grize nozdrvi. Do- mačinov nikjer. Še tisti, ki so ostali, so se razkropili.

V Gučo so začeli prihajati številni begunci in deli razbi- te partizanske vojske. Začelo je primanjkovati hrane in streliva. Shrljive govorice o porazu so se podvojile. Bilo je slišati, da je partizanska fronta zlomljena zato, ker so se četniki spajdašili z nem- ško vojsko. V Kraljevu in Kragujevcu so pobili na tiso- če nedolžnih ljudi. V Užicu pa, da je zletela v zrak parti- zanska tovarna orožja. Nihče ni tega zanikal ali potrdil. Nastala je splošna zmeda. Bliskoviti letalski napadi na Gučo pa so dejansko razkrili pravo resnico.

(Se bo nadaljevalo)

Nikola Praščević

Julija je minilo leto, kar je v Kosezah pri Ljubljani preminil borec in spomeničar Nikola Praščević. Rodil se je 1924. leta v Slatini v Črni gori. Kot 17-letni dijak in skojevec je sodeloval pri vstaji v svojem rojstnem kraju že ju- lija 1941. leta. Nato se je bojeval v 4. prole- tarski brigadi in bil udeleženec bitke na Neretvi in Sutjeski. Po vojni je opravljal odgovorne dolžnosti. Leta 1948 je bil v Pra- gi kot komisar vojne- ga poslaštva, leta 1953 je bil načelnik

operativnega oddelka ljubljanskega korpu- sa v štabu operativne komande. Imel je čin polkovnika JLA. Po upokojitvi se je vklju- čil v delovno organi- zacijo Industrija im- port. Za svojo hra- brost in požrtvoval- nost v NOB in v po- vojni izgradnji je pre- jel številna odlikova- nja in priznanja.

Peter Erjavšek

Na pokopališču v Stranjah smo se mar- ca poslovili od parti- zanskega sodelavca Petra Erjavška, roje-

nega 1904. leta. Med NOB je že leta 1942 sodeloval pri gradnji bunkerjev, biva- kov in bolnišnic v Črni, Kamniški Bistrici in Komendski Dobravi. Partizanom je po- praviljal in izdeloval obutev in drugo opremo.

Mirko Kokalj

V Šmartnem pri Li- tiji smo se maja po- slovili od Mirka Ko- kalja, rojenega 1929. leta v Gradišču. Leta 1943 se je aktivno vključil v OF na tere-

nu Šmartno kot ku- rir. Leta 1944 je bil za- prt. Po izpustitvi se je ponovno vključil v aktivno delo NOV.

Urh Fleiss

Na Senovem smo se junija poslovili od Urha Fleissa, rojene- ga 1908. leta v Plužni pri Bovcu. Z očetom je prišel iz Italije v Jugoslavijo in se za- poslil v rudniku Se- novo. Avgusta 1944 je odšel v Kozjanski odred. Nemci so ga ujeli in internirali v Dachau. Po vojni se je vrnil domov. Po upokojitvi je hudo zbolel in ostal invalid. Odlikovan je bil z me- daljo zaslug za narod.

Veronika Kepa

Na litjskem poko- pališču smo se poslo- vili od Veronike Ke- pa. Rodila se je pred 79 leti. V NOB ji je padel mož in ostala je sama s hčerko in se preživljala s prilož- nostnimi deli.

Janez Torkar

V enaindevetdeset- em letu starosti je umrl Janez Torkar iz Zgornjih Gorij, borec za severno mejo. V NOG se je vključil le- ta 1942. Vse dokler je lahko se je vključeval v delo ZB NOV, SZDL in RK.

Janez Hvala

V Šebreljah pri Cerknem smo se mar-

Krajevna organizacija ZB NOV Vodovod- ni stolp Kranj sporoča, da so v letu 1985 umrli njeni člani:

Božo Arizanović, rojen 1911, leta, Mihael Melinc, rojen 1905. leta, Rado Bremec, rojen 1927. leta, Alojz Lindič, rojen 1916. leta, Lud- vik Dolinar, rojen 1924. leta, Marjan Reš, rojen 1891. leta, Milan Kovačević, rojen 1926. leta in Andrej Princič, rojen 1905. leta. Krajevna organizacija ZB NOV Zali log sporoča, da so v letu 1985 umrli njeni člani:

Franc Ceferin, aktivist, Stanko Frelih, ak- tivni udeleženec NOV, Janez Krek, aktivni udeleženec NOV, Leopold Rant, aktivist, Ja- nez Tabernik, aktivni udeleženec NOV, Ja- nez Beguš, aktivist in Anton Zupanc, aktivni udeleženec NOV.

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

Kolesarji premagali še eno preizkušnjo

Pot premagana kar tako...

Nekdanji borci-kolesarji Kolesarske sekcije Maksa Perca iz Ljubljane, ki so se prejšnji ponedeljek s kolesi podali na kakih 600 kilometrov dolgo pot Po poteh legendarne 14. divizije na Štajersko, so v petih dneh premagali še eno preizkušnjo in v Ljubnem ob Savinji sklenili to prvo spominsko vožnjo. Na začrtani trasi pa naj bi odslej s tradicijo nadaljevali kolesarji-rekreativci.

Suhor v Beli krajini v ponedeljek, 25. avgusta v zgodnjih jutranjih urah: karavana desetih kolesarjev in spremstva se je mrzlično pripravljala na začetek prve etape, ki je bila tudi najtežja in najdaljša. Uro pred štartom so kolesarje in spremstvo pristrčno pozdravili predstavniki družbenopolitičnega življenja metliške občine: ing. Stane Bajug-predsednik SO, Jože Nemanič – sekretar komiteja ZK, Jože Gerksič – sekretar OK SZDL, Milena Hočevar – sekretarka OS ZSS, Franc Mrvišar – predsednik OO ZZB NOV, Branko Ivičič – predsednik OK ZSM in general Janez Kramarič, ki je v svojem priložnostnem nagovoru orisal vlogo 14. divizije in njen legendarni pohod na Štajersko.

In kdo so bili ti kolesarji: prizadevni kolesarski delavec Danilo Pertot, Janez Winkler, Alojz Erbežnik, Jože Mužič, Rajko Mikič, Franc Medja, Stane Bobek, Karl Umek, Franc Židan in Jože Jenič. Vlogo stevardese so zaupali Marici Pertot, potujoči mehanik pa je bil Franc Židan. Kolesarje pa so med potjo bodrili tudi Jože Snoj, predstavnik borčevske organizacije občine Bežigrad, generalmajor Viktor Cvelbar-Stane in pa naša malenkost iz uredništva TV - 15 Naš tovariš.

Točno ob 9. uri je karavana kolesarjev in spremstva krenila na pot, vse do meje s SR Hrvaško pa so nas pospremili mladi kolesarji KD Metlika, sicer učenci tamkajšnje osnovne šole, in miličnik v službenem vozilu. Da je bila prva etapa najtežja in najdaljša od vseh petih, se je izkazalo že po nekaj kilometrih vožnje. Slaba pot in gradbišče na cestišču med Vivodino in Grašiči sta kolesarjem kar pošteno zagodli: počena zračnica in kombi, v katerem se je prevažala hrana, je obstal. Za potujočega mehanika Franca Židana je bilo tako kaj kmalu po-

skrbjeno, kajti sočne kletvice kolesarjev niso kaj prida pomagale, tudi zamujenega časa ni bilo možno nadomestiti.

Po krajšem počitku ob kavici »Kod veselog Mike« smo nadaljevali do Stubnika onkraj slovenske meje, kjer je bil tudi daljši počitek in čas za prigrizek. Ura pa nas je že neusmiljeno preganjala. Do Dubrovčka smo prispeli brez težav, vendar z dobro uro zamude. Tu je bilo treba prečkati reko Savo in ker tam ni mostu, smo se vkrcali na splav in po nekaj minutah vožnje smo pristali na le-

vem bregu Save, kjer so nas že pričakovali predstavniki družbenopolitičnih in borčevskih organizacij ter mladi kolesarji Dubrovčaka in Ivanič grada.

Prerovac je majhna vas. Vsega okrog 50 domačij. Prav tu je leta 1944 s pomočjo dveh še živčih splavarjev, Ivana Boltiša in Stjepana Bareca, 14. divizija prešla Savo in nadaljevala svoj legendarni pohod na Štajersko. Pri mogočnem spomeniku so nas nestrpno pričakovali domačini; tudi tedanja splavarja sta bila med njimi. Krajša slovesnost in sprejem, ki bo vsem nam še dolgo ostal v spominu. Pa ni ostalo samo pri lepih besedah. Pripravili so nam prigrizek, s katerim bi se mastili tudi angelčki, če bi imeli ritke. Ko smo eno od domačink, ki so te dobrote tudi pripravile, vprašali, čemu toliko truda in stroškov, nam je odgovorila: »Če smo med vojno lahko prehranili toliko borcev slavne 14. divizije, bomo tudi vas!«

Predstavniki družbenopolitičnih in borčevske organizacije Prerovca, ki so bili tudi prisotni, so nas seznanili z razvojem vasi Prerovac, ene od krajevnih skupnosti občine Ivanič grad, zgovorna in vsa nasmejana, zdaj že 70 in 80-letna Ivan Boltiš in Stjepan Barec pa sta nam pripovedovala, kako je potekala akcija prevažanja borcev 14. divizije čez Savo.

Sonce se je že nagibalo k zatonu in treba se je bilo posloviti od prijaznih domačinov, kajti do Čazme, cilja prvega dne, je bilo še dobrih 20 kilometrov vožnje. Slovo in karavana s spremstvom tamkajšnjih mladih kolesarjev in prometne milice se je odpeljala na pot proti Čazmi. Mračilo se je že, ko smo se ustavili pred domom starejših občanov in tu spet presečenec: sprejem, kakršnega smo bili deležni v Prerovcu, se je tudi tu ponovil. Po pozdravnih nagovorih predstavnikov družbenopolitičnega življenja občine smo se napotili proti motelu Čazma, kjer naj bi prenočili. Naj bi, pravim, ker nas je znova čakalo prijetno presenečenje. Po večerji in izmenjavi priložnostnih daril smo morali

opustiti misel na spanje v motelu, kajti vseh petnajst, kolikor nas je bilo, smo bili gostje tistega večera in noči pri prijaznih domačinih.

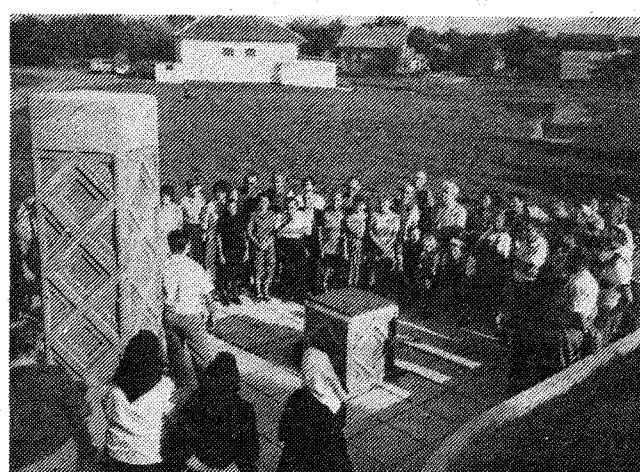
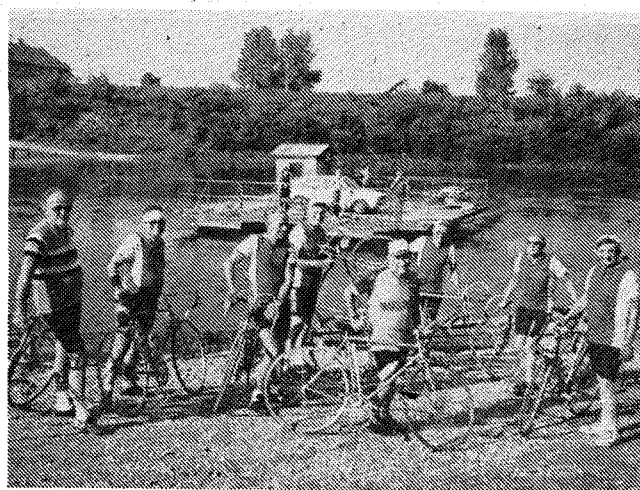
Noč je hitro minila, izdatni zajtrk, ki so ga spet pripravili gostoljubni domačini, še ogled tamkajšnjega muzeja in slovo, kajti ura v bližnjem zvoniku je že odbila osem in naznanjala začetek druge etape – od Čazme do Varaždina. Kolesarji na kolesa, mi pa na avtobus za Ivanič grad in dalje proti Zagrebu in Ljubljani, kajti čas ni dopuščal prilike, da bi še naprej spremljali kolesarje. Odločili pa smo se, da karavano pričakamo v Ljubnem ob Savinji, kjer se je končala peta in zadnja etapa te enkratne prve spominske vožnje po poteh legendarne 14. divizije na Štajersko.

Petek, 29. avgusta nekaj pred petnajsto uro v Mozirju. Predvidevali smo, da bo karavana s spremstvom precej utrujena prispela na cilj z zamudo, saj nič kaj obetavno vreme prav gotovo ni prizaneslo kolesarjem, smo si mislili, toda v Mozirju smo jih že zagledali. Vsi nasmejani, dobre volje in ne preveč utrujeni so hiteli proti končnem cilju – v Ljubno, kjer so jih pri spomeniku že pričakovali pionirji Osnovne šole Šlandrove brigade in predstavniki borčevske in družbenopolitičnih organizacij. Nekaj pred šestnajsto uro se je tako končala 1. kolesarska transversala Po poteh legendarne 14. divizije na Štajersko. Končala pa se je tudi uspešno, kar je bil tudi cilj in namen vseh udeležencev.

Šilce domačega, s katerim so nas postregli pionirji in tovarišica omenjene osnovne šole, je pripomoglo, da so kolesarji kaj kmalu pozabili na tegobe in napore med potjo. Zbranim pa je spregovoril tudi generalpolkovnik Ivan Dolničar-Janušik, ki je udeležencem izročil spominske Petkove albume. Sledila je še ena krajša sklepna slovesnost, na kateri so bile izročene spominske medalje, pospravi pa je bilo treba še kolesarsko potico, ki jo je pripravila stevardesa Marica Pertot.

Sedaj je tudi napočil čas za pogovor o vtisih z vožnje od Čazme naprej kjer smo zapustili kolesarje.

»Pot je bila dokaj naporna, zlasti prvega dne, toda zanimiva. Prevozili smo okrog 600 kilometrov. Od Čazme nas je pot vodila čez Dubravo, Haganj, Žabno, Križevce, Koprivnico, Ludbrega do Varaždina, kjer je bil cilj druge etape. V tretji etapi pa smo vozili od Varaždina, prek Krapine, Tuheljskih toplic, Kumrovc, Bistrice, Bizelj-skega, Artič in Senovega; od tod smo četrtega dne z vožnjo nadaljevali čez Sevnico, Radeče, Zidani most, Celje, Frankolovo do Slovenskih Konjic, kjer je bil cilj četrte etape. Danes zjutraj smo pričeli z zadnjo od Slovenskih Konjic, čez Vitanje, Pako, Titovo Velenje, Graško goro, Šoštanj, Mozirje. No, sedaj smo končno tu na cilju. Pot nas je vodila tudi mimo številnih obeležij iz časov na-

rodnoosvobodilnega boja in pohoda 14. divizije.

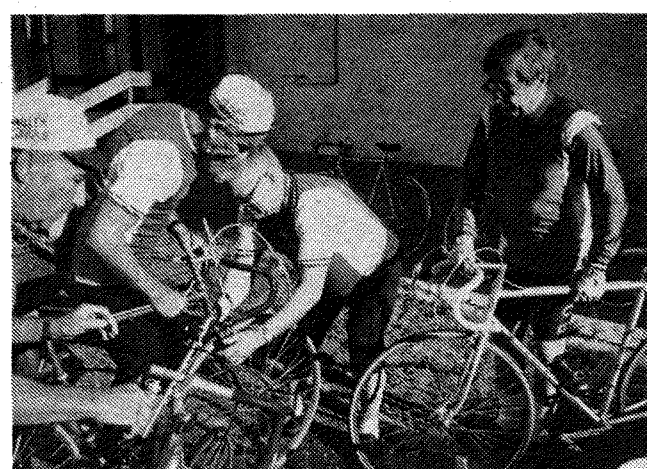
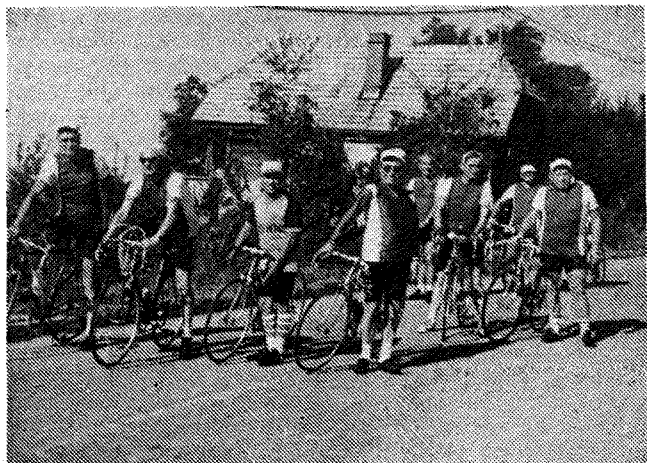
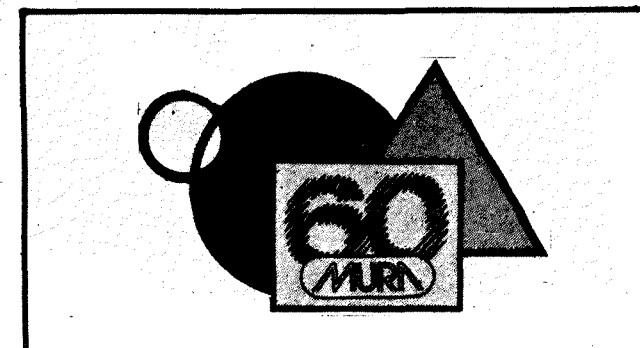
Zadovoljni smo nad uspehom. Upamo, da bodo mladi kolesarji nadaljevali tradicijo na začetki kolesarski transversali, saj je zanimiva pa tudi ne preveč naporena, čeprav je dolga. Ker je bila to prva spominska vožnja, bo treba transversalo še malo korigirati, vendar to ne bo delalo težav. Ob tej priložnosti bi se radi zahvalili vsem, zlasti pokrovitelju Skupnosti borcev 14. divizije, družbenopolitičnim organizacijam povsod tam, kjer so nam šli na roko; posebno zahvalo izrekamo domačinom Čazme, Ivanič grada in Prerovca, kjer so borci 14. divizije leta 1944 prešli Savo, pa Senovega in še drugje, za nepozabna srečanja in sprejeme, ki smo jih bili deležni. Eanaka zahvala gre tudi borčevskim organizacijam in z vso upravičenostjo lahko trdimo, da je tudi to delček v mozaiku pri ohranjanju revolucionarnih izročil in nadaljevanja le-teh na mlajše rodove,« sta nam v

pogovoru dejala Danilo Pertot in Jože Jenič.

Stane Bobek pa nam je postregel z dokaj zanimivimi podatki, in sicer: povprečna starost vseh kolesarjev je 61,5 let, povprečna teža posameznika pa celo 78 kilogramov. Da je vsak kolesar moral pritisniti okrog 100.080 krat na pedalo, to niti ne šteje za omembe vredno! Karl Umek, 70-letni kolesar, pa je bil najstarejši udeleženec te vožnje. Karavano kolesarjev so predstavljali sami udeleženci NOB, med njimi tudi dva Prešernovca, in sicer Franc Medja in Stane Bobek.

Tudi naši vtisi so se prepletali z oceno, kakršno smo slišali v Ljubnem ob Savinji. Čeprav smo kolesarje spremljali del poti, nam bo gotovo ostala v spominu tista do Čazme in Ivanič grada, da o drugi plati niti ne govorimo. »Bratje Slovenci, za hip še postojte«, je dovolj potrjeno tovarštvo, ki ga dolgo ne bomo pozabili!

Jože Čurin

Ob štiridesetem športnem prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja

Dobra telesna pripravljenost

Po petnajstih letih je naše glavno mesto prejšnji teden gostilo več kot šeststo športnikov, ki so predstavljali svoje ekipe na 40. športnem prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja. Organizatorji niso imeli sreče z vremenom, saj je večkrat deževalo. Letošnje prvenstvo je potekalo v sedmih športnih disciplinah, in sicer v vojaškem mnogoboju, streljanju, atletiki, plavanju, rokometu, košarki in odbojki. Po štiridnevni naporni boji z vsako sekundo, decimetrom, metrom in krogom je zmagala ekipa Kranja pred Vrhniko, tretja je bila ekipa Maribora, četrta Postojna, peta Ljubljana in šesta ekipa Graničar.

Tekmovanja so bila organizirana tako, da so potekala v vseh petih ljubljanskih občinah. Na kopališču Kolečija na Viču je potekalo plavanje, na Kodeljevem v Mostah so igrali rokomet, na Taboru v občini Center so igrali odbojko, na Ježici za Bežigradom so merili moči košarkarji in na stadionu Ljubljane v

Šiški pa so bila ostala tekmovanja. Strelska tekmovanja pa so morali zaradi neuporabnosti strelišča ob Dolenjski cesti pripraviti v Novem mestu. Maloštevilni gledalci so si lahko ogledali napete boje, saj so vojaki tekmovalci pokazali dobro telesno pripravljenost in veliko željo po zmagi in dobrih izidih.

Vsi tekmovalci so pogrešali stike z ljubljansko mladino. Zato ne bi bilo odveč, če bi v krajih, kjer bodo v prihodnje takšna prvenstva, le začeli razmišljati in posebej še mladinska organizacija tudi organizirati srečanja svojih članov z vojaki tekmovalci.

Sicer pa so si vojaki, ki so sodelovali na prvenstvu, ogledali nekatere ljubljanske delovne organizacije, kjer so jim pokazali svojo proizvodnjo in jih seznanili z načrti za prihodnost. Vsem tekmovalcem pa bo prav gotovo ostal v spominu obisk na Urhu, kjer so jim člani ZZB NOV pripovedovali o sovražnikovih zločinih.

Od zadovoljstva do razočaranja

Za vsakega športnika je veliko doživetje sodelovanje na tekmovanjih. Njihovi uspehi so odvisni od dobre telesne in psihične pripravljenosti ter seveda od počutja na dan tekmovanja. Na športnem prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja so bili tekmovalci različno razpoloženi. Eni so bili zadovoljni in veseli, drugi pa so bili razočarani nad svojimi dosežki. Nekaj fantov smo povprašali, kako so se pripravljali in kako so zadovoljni s svojimi izidi.

Ob stezi z vojaškimi ovirami je na klopi razočaran sedel Vasko Ivanovski iz ekipe Maribora. »Moj rezultat je slab. Kje je vzrok za to, prav-

zaprav še ne vem. Zdi se mi, da v preveliki tremi. Do zdaj nisem nastopal pred toliko gledalci in to me je nekako ohromilo. Tudi s pripravami nisem zadovoljen, saj smo jih imeli bolj malo. Naprej nismo vrtili, saj se mu je že na obrazu videlo veliko razočaranje.

Povsem drugače je bil razpoložen starešina Novak Govedarica iz ekipe Kranja, ki je v vojaškem mnogoboju za-

sedel drugo mesto. »Naša ekipa je imela enomesečne priprave v Kranju. Izidi pri vojaškem mnogoboju, predvsem pa pri premagovanju vojaških ovir kažejo, da smo starešine v prednosti.

Vojaki so samo leto v JLA in se z ovirami šele dobro seznanijo pa že gredo domov. Starešine pa z leti vse bolj pilimo tehniko in si pridobivamo izkušnje, saj v večini primerov odločajo drobceni delci o času, ki ga dosežete po prihodu v cilj.«

Na kopališču Kolečija, kjer so potekala plavalna tekmovanja, je bil med najbolj zadovoljnimi deseter Dražen Rogulj iz ekipe Postojne, ki je bil tretji v plavanju v obleki in s puško. »Priprave smo imeli na bazenu v Ajdovščini, trajale pa so dvajset dni. To niti niso bile prave priprave, saj smo jih imeli poleg

vseh rednih vojaških obveznosti. Za plavalni del smo se pripravljali sami, brez trenerja, saj nas je večina pred leti plavala, vendar smo zaradi najrazličnejših razlogov to pustili. Vzdušje na prvenstvu je odlično, prav tako sem zelo zadovoljen z organizacijo plavalnih tekmovanj.«

Med najboljšimi vratarji na rokometnem turnirju je bil Božo Uremović iz ekipe Graničarja. »Pred odhodom v JLA sem treniral rokomet pri Sindjeliću iz Beograda. Naša ekipa je imela dvajsetdnevne priprave v Murski Soboti. To so bile res prave priprave, saj nismo imeli drugih obveznosti. Naše priprave so bile razdeljene na dva dela. Dopoldan smo

imeli kondicijske priprave, popoldan pa smo delali z žogo in vadili taktične zamisli. Z nami je delal starešina, ki se dokaj dobro razume na rokomet in je zdaj tudi član na-

Ideja v bogatih izkušnjah

Med najbolj naporne in najbolj zahtevne panoge na športnih prvenstvih naše armade sodi vojaški mnogoboj. V tem mnogoboju pa je »elitna« panoga premagovanje vojaških ovir. Tekmovalci morajo v čim krajšem času premagati dvesto štirideset metrov dolgo progo, na kateri je osemnajst ovir. Prav gotovo vse, ki so že bili v JLA in tiste, ki še bodo šli, zanima, kdo je avtor teh ovir. Odgovor smo poiskali ob stadionu Ljubljane v Šiški, kjer je bil za športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja postavljen poligon s temi ovirami.

Ob ciljni črti je stal sivolas mož s temnimi očalami na očeh. Glasno je spodbujal vsakega tekmovalca in ga po prihodu v cilj pohvalil. To je bil Jože Malič, avtor vojaških ovir. Po končanem tekmovanju sva spregovorila o nastanku in razvoju ovir.

»Od leta 1945 do 1960 sem delal v Generalštabu naše armade kot pomočnik načelni-

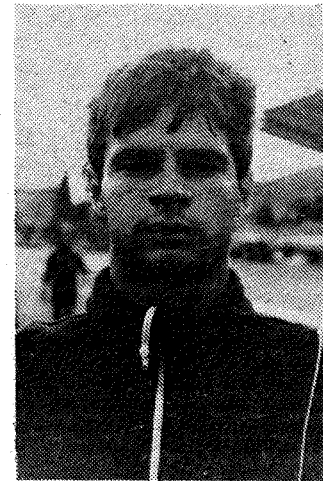
še ekipe. S samo igro ekipe nisem preveč zadovoljen, vendar smo iz kola v kolo igrali bolje. Sicer pa je v ekipi sedem pravih rokometašev, ostali pa so se ukvarjali z drugimi športi in so šele v JLA začeli igrati rokomet.«

V odbojarski ekipi Ljubljane se je s svojimi blokadami in udarci na mreži izkazal Bojan Mlakar, član ravenškega Fuzinarja in jugoslovanske mladinske reprezentance. »Naša ekipa in ekipi

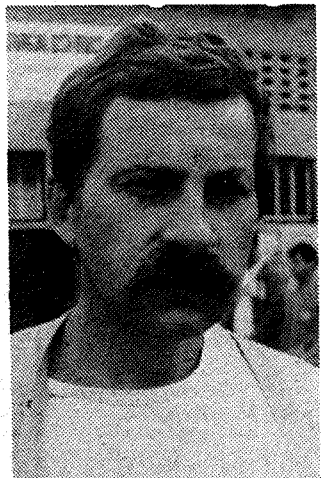
Kranja ter Postojne igrajo odbojko, ki je na drugoligaški ravni. V vsaki je nekaj igralcev, ki so nastopali tako v prvi in drugi zvezni odbojarski ligi. Naša ekipa je imela deset dni skupnih priprav, kar je veliko premalo. Praktično smo bili odvisni od tistega, kar je vsak prinesel iz civilnega življenja. Moti pa me, da je na odbojarskem turnirju tako malo gledalcev, pa še ti so tako ali drugače povezani z odbojko, tako da je pravih gledalcev res malo. Pogrešamo pa tudi več stikov z ljubljansko mladino. Sicer pa je vse drugo od hrane in prenočišč do organizacije tekmovanj zelo dobro.«

Lep primer, kako more športnik tekmovali v drugi panogi, je bil Tomislav Djurišin iz združene ekipe Vrhniko in Novega mesta. »Pred odhodom v JLA sem se ak-

tivno ukvarjal z gimnastiko, toda tu na armadnem prvenstvu nastopam v suvanju krogle. V naši vojašnici smo imeli izbirna tekmovanja, bil sem med boljšimi in se uvrstil v atletsko ekipo. Imeli smo petnajstdnevne priprave v Novem mestu, kjer smo delali pod nadzorom atletskega trenerja. Premalo časa je bilo, da bi bolj izpili tehniko meta, zato sem metal zgolj z močjo. Z izidi nisem zadovoljen, saj so slabši kot na treningih. To tekmovanje v atletiki je samo epizoda v moji športni poti, saj se bom še naprej ukvarjal z gimnastiko.«

Na tekmovališčih pa je bilo zanimivo poslušati mnenja sodnikov. Tako je Dušan Kavčič, ki je sodil plavalne tekme, dejal: »Vidi se, da so se fantje že prej ukvarjali s plavanjem. Izidi so dobri, saj se vidi, da so fantje zunaj treninga. Ze en sam teden brez treninga se plavalcu zelo pozna. Tudi vreme ni najbolj primerno za plavalna tekmovanja. Sicer pa je to vojaško plavalno tekmovanje izpelja-

la ekipa iz Plavalnega kluba Ljubljana in je enaka tisti, ki je izpeljala tudi nedavno državno plavalno prvenstvo.«

Atletski sodnik Ivan Pavšič pa je glasno razmišljal: »Tekmovalci so zelo zagrizeni in se v začetku preveč že-nejo. Med njimi in pravimi

atleti ni nobene razlike v želji po čim boljšem izidu. Na tekmovališčih so zelo disciplinirani in se natančno držijo navodil. Čudim pa se, da Ljubljanci ne kažejo večjega zanimanja za atletska tekmovanja.«

se na njih vojak čim bolj telesno pripravi, seveda v povezavi z drugimi dejavnostmi. Vsak vojak, ki premaga te ovire, je zadovoljivo pripravljen. Čim hitrejši je, toliko bolj je telesno pripravljen.«

Ideje za posamezne ovire pa je Jože Malič dobil v svoji bogati športni karieri. Bil je namreč atlet, telovadec in eden prvih, ki je pred vojno končal visoko telesnokulturno šolo v Beogradu in je bil po poklicu profesor telovadbe. Upokojil se je kot polkovnik JLA. Še vrsto let pa je ostal zvest vojaškim oviram kot sodnik. Zadnji dve leti pa sodeluje pri pripravi armadnih prvenstev s številnimi nasveti. Ko sem ga vprašal, kakšna je telesna pripravljenost sedanjih in prejšnjih generacij vojakov, je dejal: »Zdaj so fantje v uniformah bolj pripravljeni. Zavedati se namreč moramo, da so se tudi delovni in življenjski pogoji v JLA zelo izboljšali. Pozna pa se tudi, da se velika večina mladih ukvarja s športom, predvsem pa z rekreacijo.«

Jože Malič v pogovoru s sodniki, ki so budno spremljali tekmovanje na vojaških ovirah.

Stran pripravil
B. Kuntarič

Brigade so končale delo

Letošnje mladinske delovne akcije so se končale.

Uspehi brigadirskega dela so dobri, čeprav je bilo, posebej v Beli krajini, nekaj težav s premajhnim številom brigadirjev.

Kljub temu pa so brigadirji v 3. izmeni opravili 3.261 učinkovitih ur in 4.195 norma ur. To pomeni, da so izkopali 800 metrov kanala za vodovod, 767 m so ga zasuli in dokončali 600 m vodovoda. V 3. izmeni akcije so poleg brigadirjev iz Slovenije sodelovali še mladi iz Nemške demokratične republike, Češkoslovaške in Sovjetske zveze.

Na Goričkem so v II. izmeni akcije opravili 15.726 učinkovitih ur in 25.924 norma ur. Uredili so 4,7 km cest v vaseh Domanševci, Križevci, Salovci, Ratkovci in Bankovci. Iz programa interesnih dejavnosti omenimo obisk v tovarni Mura v Murški Soboti, bratenje brigad, večer ob tabornem ognju ter

uspešen zaključek vrste krožkov.

Posebej velja omeniti prijetno zaključno slovesnost, ki so jo skupaj z brigadirji pripravili domačini v Ratkovcih.

V SUHI KRAJINI so na deloviščih v Zagradcu, Šahovcih, Logu, Žužemberku in v Dolenjskih Toplicah očistili 3 ha pašnikov in izkopali 250 m vodovodnega jarka. Poleg tega so na popoldanski udarni akciji očistili jarek za telefon med Dvorom in Trebčom vasjo.

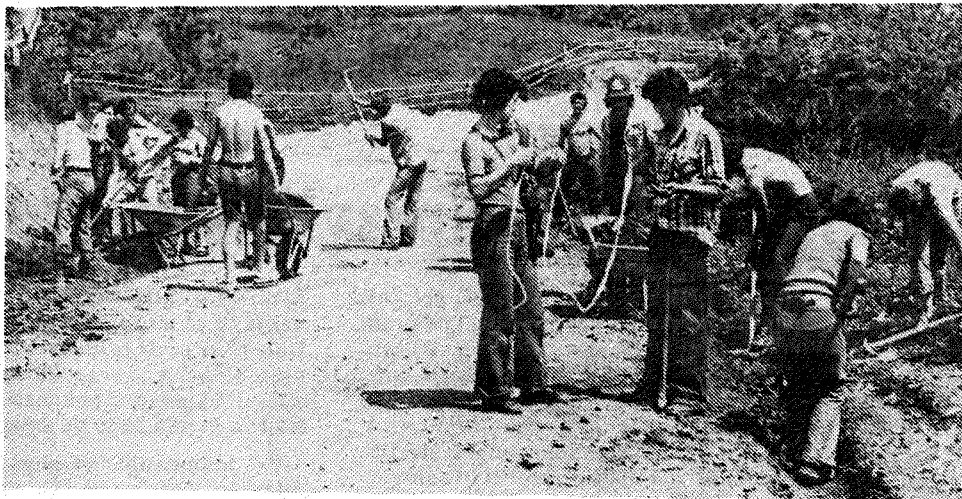
V okviru interesnih dejavnosti so brigadirji obiskali vojašnico Milan Majcen v Novem mestu, na okroglih mizah so se pogovarjali o zaposlovanju in narkomaniji, pripravili taborni ogenj, brigadirski večer, da o bogatem športnem programu niti ne govorimo.

Tudi ZMDA ISTRA so imeli raznolik program interesnih dejavnosti. Potekali so tečaji lokostrelstva, strel-

stva, karateja in fotografije. Brigadirji so si ogledali Trst in obiskali Založništvo slovenskega tiska. V naselju je gostoval video disco Sraka, potekali pa so tudi brigadirski večeri, športna srečanja in še marsikaj.

V 3. izmeni ZMDA KOZJANSKO 86 sta sodelovali brigadi Slobodan Bajio-Paja iz Rume in Jelica Milovanović iz Sopota, ki sta v treh tednih zadnje izmene izkopali 1.384 metrov kanala za vodovod, 1.200 metrov kanala za položitev električnega kabla in uredili 326 metrov cestišča - vrednost opravljenih del je 5.708.494 din. Delovišča so bila tudi v tej izmeni dobro pripravljena, prav tako se je nadaljevalo dobro sodelovanje z domačini. Brigadirji so sodelovali tudi na udarniški akciji z domačini v Gorici pri Slivnici ter na popoldanskih udarniških akcijah, ki se jih je udeleževalo od 10 do 15 brigadirjev.

Kljub temu da je bilo v na-

selju od pričakovanih 160 le 80 brigadirjev (udeležbo sta odpovedali brigadi otrok zdomcevi iz ZRN in Šipova), družabno življenje ni bilo okrnjeno, zahtevalo pa je le nekoliko več prizadevnosti s strani brigadirjev, ker jih je bilo pač manj. Tudi brigadirska šola, krožki in tečaji so potekali po ustaljenem redu in tudi izletov ni manjkalo.

Tudi v 3. izmeni ZMS

SLOVENSKE GORICE sta sodelovali samo dve mladinski delovni brigadi, saj sta brigada iz Trebnjega in brigada otrok naših izseljencev v Avstraliji odpovedali udeležbo.

Zaradi okrnjene zasedbe so nekoliko počasneje napredovala dela na deloviščih, pri izvajanju interesnih dejavnosti pa se to ni poznalo kaj dosti, posebno ne zara-

di precejšnje angažiranosti brigadirjev. Zlasti aktivna je bila brigada, ki so jo sestavljali športniki in športnice JSD Partizan iz Beograda.

Zaključni seminar vodstev letošnjih mladinskih delovnih akcij bo od 5. do 7. 9. 1986 v Kranjski gori. Na njem bodo »najodgovornejši« brigadirji ocenili iztekačo se sezono in se dogovorili za delo vnaprej.

Poletni koticček za poezijo

Iz prve, novo šolsko leto in jesen oznanjajoče številke Kurirčka povzemamo pesem, ki se nam je zazdela najbolj vznemirljiva. Napisal jo je znani romunski pesnik Nikita Stanesco in prevedel Boris A. Novak, k njej pa sodi še risba Matjaža Schmidta.

Puška

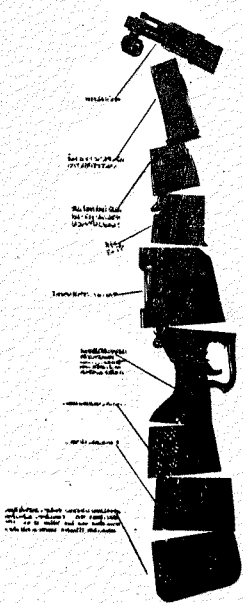
Puška je sestavljena iz treh delov: iz zgornjega dela, srednjega dela in spodnjega dela.

Zgornji del je sestavljen iz: zgornjega dela zgornjega dela, srednjega dela zgornjega dela in spodnjega dela zgornjega dela.

Srednji del je sestavljen iz: zgornjega dela srednjega dela, srednjega dela srednjega dela in spodnjega dela srednjega dela.

Spodnji del je sestavljen iz: zgornjega dela spodnjega dela, srednjega dela spodnjega dela in spodnjega dela spodnjega dela -

Ogenj!

Iz OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Zemlja je le ena

Da, zemlja je res samo ena in predvsem - naša je. Zato moramo skrbeti zanjo in je ne uničevati. Veliko ljudi misli o tem čisto drugače: »Glavno je, da ne bo ničesar videti«. Nikdar pa ne pomislijo, da si s tem žagajo vejo, na kateri sedijo.

Prej, ko še ni bilo toliko odpadkov, jih je zemlja lahko sprejela vase in jih sčasoma razkrojila. A zdaj, ko jih spuščamo vse več v vodo, zrak in tudi na kopno, to postaja vedno težje in celo nemogoče.

Nekega dne sem gledal tele-

vizijo in slišal tale stavek: »Nikoli si nisem mislil, da bi človek lahko zastrupil naša morja in oceane, a zdaj vidim, da to zelo uspešno počenja.«

Znanstveniki ugotavljajo, da nekatere rastline in živalske vrste že izumirajo, nekatere pa so že izumrle in to samo zaradi našega onesnaževanja. Vse polno je rek, v katerih ni več življenja, vse polno gozdov, ki jih uničuje kisli dež. Vendar so se ljudem končno začele odpirati oči. Tisti, ki so spregledali, se zbirajo v organizacijah, ki

poskušajo to uničevanje okoli nas preprečiti. Na žalost pa seže roka tistih, ki iščejo dobiček zase, dlje od roke tistih, ki hočejo zemljo ohraniti živo zase in za svoje potomce. Spomnim se samo atomskega poskusa, ki ga je izvedla Francija. Greenpeace je hotel ta poskus preprečiti. Francozi pa so samo preluknjali njihovo ladjo in mirno opravili načrtovan poskus...

Torej ljudje, odstrimo si oči, da bomo končno spregledali in da bo končno roka tistih, ki hočejo ohraniti naš svet živ, najdaljša!

IGOR PERKO, 8.a

Iz Modrega vala, glasila učencev OŠ Janka Premrla-Vojka, Koper

Kdo sem jaz?

Kdo sem jaz? To se mnogokrat tudi sam vprašam. Nekateri pravijo, da sem priden, drugi da sem »lump«. Napisal bom, kakšnega se vidim sam.

Z mamo, očetom in bratom živim v trisobnem stanovanju v Olmu. Doma se še kar dobro razumemo, čeprav se večkrat z bratom skregava. Doma pravijo, da sem zelo nagajiv in da nič ne ubogam. S tem se tudi strinjam, čeprav v šoli trdijo ravno obratno. Mislim, da me imajo sošolci radi. Jaz pomagam njim in oni meni. Se posebno z Matjažem sva velika prijatelja. Priznam, da sem nekoliko strahopeten. Sem sicer odličen učenec, vendar sem sedaj postal nekoliko len.

Imam rjave oči in prav takšne lase. Sem majhne in šibke konstrukcije. Pred kratkim sem se ostrigel na kratko in

pravijo, da mi takšna »frizura« pristaja. Rad se oblačim v svajco, lepo majico, kavbojke, bele nogavice ter »semiške«. Matjaž pravi, da sem lep.

S seboj sem zadovoljen; mislim, da mi nič ne manjka. Predvsem sem zadovoljen zato, ker me imajo radi drugi.

MATJAŽ NOVAK, 7.c.

Čeprav me poznate, se bom še enkrat predstavila.

Najprej bom opisala svojo zunanost. Ne sodim ravno med trske, pa tudi med »bajsičke« ne. Imam kostanjeve lase, vedno na kratko ostrizene. Kadar sem jezna, postanejo moje rjave oči tako majhne, da se jih skoraj ne vidi. Po naravi sem precej trmasta. Kar si »zapičem« v glavo, to mora biti. No,

pa ni vedno tako. Včasih tudi popustim. V razredu sem med boljšimi učenci. Zato me sošolci večkrat vprašajo za nasvet ali pomoč. Rada jim pomagam. V šolo pridem največkrat vesela. Če pa sem tisto jutro vstala z levo nogo, me le kakšna petica spravi v dobro voljo. Zelo rada imam živali. Zato imam doma psa Baldota, s katerim hodim na sprehode. Ko gledam filme o živalih, ne vidim in ne slišim nič okrog sebe. Tudi predavanje tovarišice Cerlini me pritegne, saj je kemija moj najljubši predmet. Doma imam celo zbirko znanih in značk. Rada poslušam zabavno glasbo. O sebi bi lahko napisala še cel roman, a se mi ne da.

Taka sem jaz, Andreja, pa če vam je prav ali ne.

ANDREJA BAJT, 7.b.

Iz OŠ Matija Valjavec, Predvor

Vse lepo hitro mine

Med počitnicami sem bila nekaj časa v rojstnem kraju v Bosni. To so zame nepozabni počitniški dnevi.

Tam sem srečala svoje prejšnje prijatelje in prijateljice. Ves prosti čas smo preživeli skupaj. Večkrat smo se šli kopat v bližnjo reko, kjer smo plaval, se smejali in si želeli, da bi počitnice trajale večno. Nekega dne smo ob reki zakurili tudi ogenj in pekli krompir. Sedeli smo okrog žerjave in peli pesmi.

Imam le eno pripombo. Počitnice so minile mnogo prehitro. Sicer pa velja, da vse lepo zmeraj hitro mine. Spet se bo začela šola, skrbi, delo in učenje, ostali bodo le spomini na

pravkar iztekajoče se počitnice...

RADA SOFRIČ, 6.c

Med počitnicami v delavnici

Počitnice sem preživel tudi delavno. Oče in brat imata obrt, zato sem jima večkrat pomagal v delavnici.

Kaj delam? Zelo rad vrtam z vrtnimi stroji ali prebijam luknje na stiskalni preši. Ker je to delo nevarno, moram zelo paziti, da mi pri vrtanju ne odnese priprave; pri stiskalni pa na roke, da mi jih ne stisne. Mnogo rajši kot očetu pa pomagam bratu, zato se večkrat zgodi, da očetu uidem iz delavnice in me potem najde pri

bratu. Najbolj srečen sem, kadar z bratom razdereva star avto in ga popravljava toliko časa, da je zopet uporaben. Naredim vse, kar mi brat ukaže. Po opravljenem delu pa malo počijeva. Takrat pa gotovo pride pome oče.

»Saj nič ne delaš, le počivaš!« mi reče in me že vabi k sebi v delavnico. A jaz bi bil veliko rajši kar pri bratu.

Počitniški dnevi se iztekajo - le dva sta še - in za nekaj časa bom zapustil očeta in brata pri delu, saj bom šel že v sedmi razred. Treba bo precej več časa presedeti pri knjigah, saj ravno sedmi razred slavi po svoji zahtevnosti.

Torej - veselo na delo!

DUŠAN BDONAR 6. b

Bivak življenja v posebnih pogojih

Taborniki podgorskega odreda iz Kuteževega že nekaj let organizirajo v poletnih mesecih enotedenski bivak. Cilj tega bivaka je: Naučiti se življenja v posebnih pogojih. Udeleženci bivaka se učijo izdelave zaslinih bivališč iz naravnega materiala. Kuhanja na improviziranih ognjiščih in postavljanja raznih pionirskih objektov.

Letošnji bivak so udeleženci postavili v Snežniških gozdovih. Namen bivaka je izdelati objekte iz naravnega materiala na vrvi, ki bi lahko služili za postavljanje začasnih naselij in ob naravnih in drugih nesrečah. Pri realizaciji zadanega programa je prišla do izraza velika samoiniciativnost, katere izid je bila vrsta izdelanih objektov. Izdelanih je bilo pet tipov ognjišč, devet vrst postelj, trije stanovanjski bivaki in preko deset drugih manjših objektov. Vse to je bilo posneto na diapozitive in bo služilo pri usposabljanju članov taborniške organizacije pa tudi občanom za izvajanje nalog Civilne zaštite.

Glede na to, da je bila več kot polovica udeležencev prvič na tovrstni akciji, so se pod vodstvom starejših zelo hitro znašli in prilagodili novemu načinu življenja. Čeprav vsi še mladi in ne vešči kuhanja, so pokazali, da se da s skupnimi močmi pripraviti okusne obroke hrane. Naravne možnosti

so dopuščale, da so si jedilnik popestrili tudi s hrano iz narave. Na bivaku so imeli možnost doživeti, kaj pomenijo napake pri izdelavi objektov, ko se vremenske razmere spremenijo (vpliv mraza in dežja na objekte). Namen bivaka pa vsekakor ni samo delo, ampak predvsem ustvarjanje dobrega kolektiva, krepitev medsebojne pomoči, ki pride ravno na tovrstnih akcijah do izraza, ter krepitev družabnosti in zabave. Na letošnjem bivaku je nastala vrsta misli o izboljšanju dejavnosti med letom, pokazala se je potreba po nabavi opreme, naučenih je bilo več novih pesmi in skečev in izboljšano je bilo znanje iz pionirstva. Ko sem podgorske tabornike obiskal na njihovem bivaku, mi je že prvi pogled na kuhinjo, stanovanjske objekte, taborni ogenj in lovsko past na vhodu dal vedeti, da tukaj prebivajo mladi, pogumni ter znanja in idej polni fantje.

Bil je ravno čas kosila in povabilo, da se pridružim, sem pristal. Argo juha, krompir s hrenovkami in kot desert pečene ribe so se mi na svežem zraku kar prilgle. Med kosilom in po njem sem spoznal, da v tej družini vladajo veselje, zabava, medsebojna pomoč in tudi disciplina.

Blížal se je čas odhoda in vsi vprek, posebno pa novinci, so mi hiteli pripovedovati svoje vtise, in sicer, kako so

preživeli prvo noč v gozdu, kako se jim je zlomila slabo narejena postelja in še vrsto drugih osebnih doživetij. Poslovili smo se z nasvidenje prihodnje leto, ob novih spoznanjih pri srečanju z naravo.

P. Nikolič

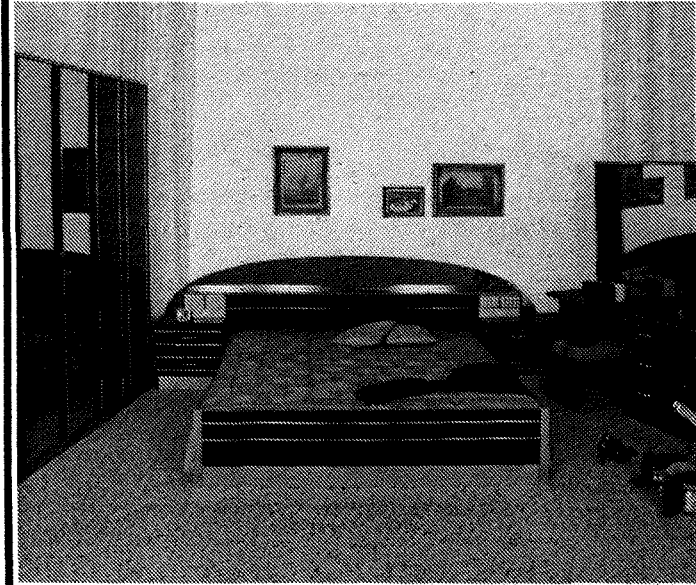
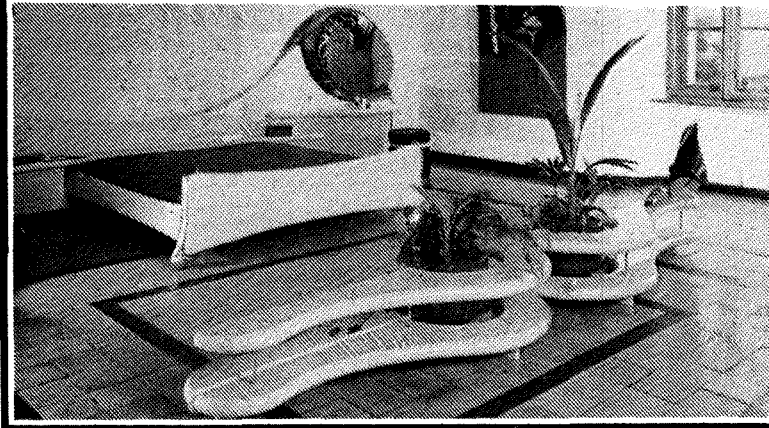
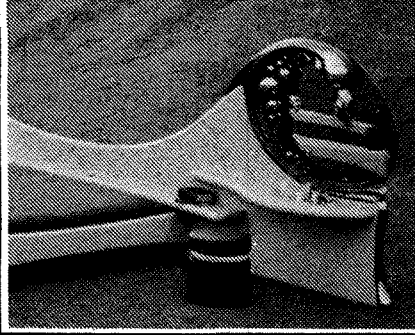
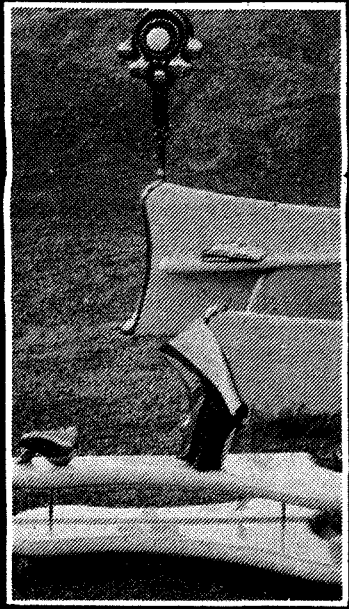
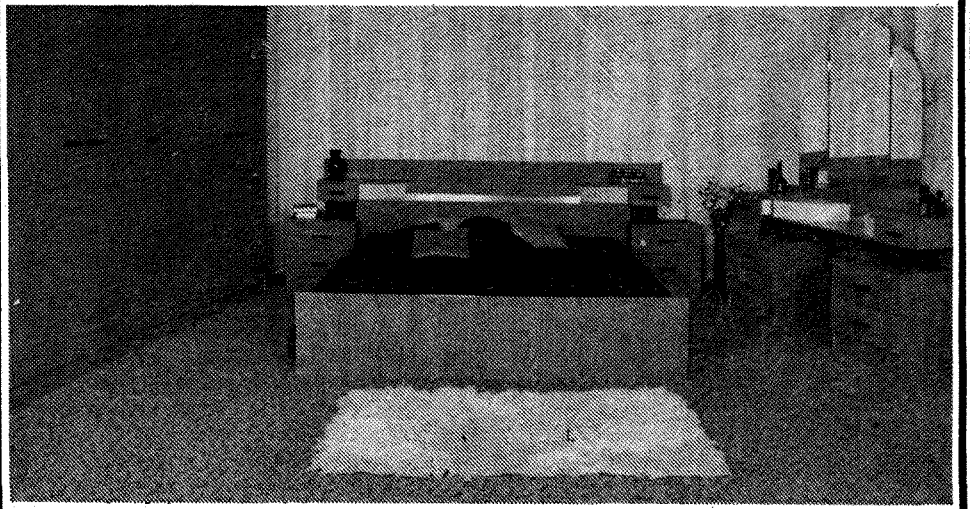
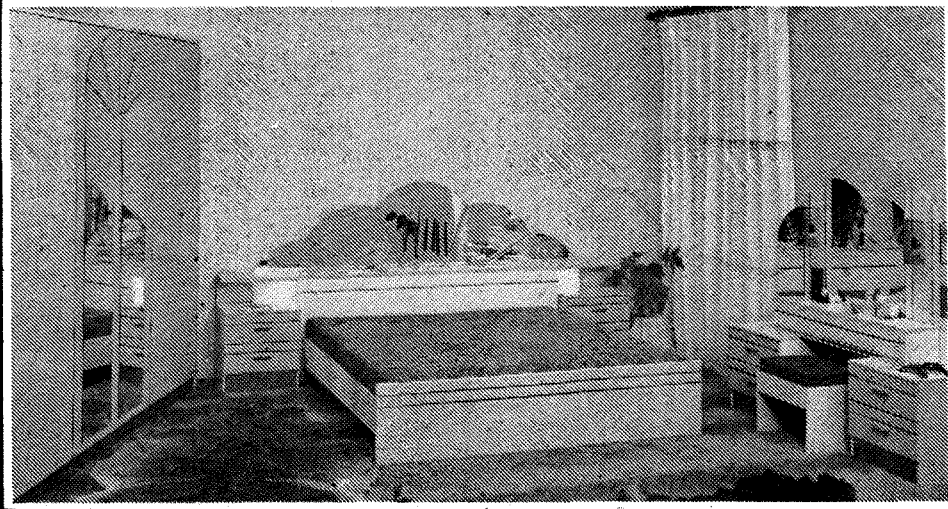
NAGRADNA KRIŽANKA

TOVARNA
POHIŠTVA
IZTOK
MIREN

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko tovarna pohištva Iztok Miren. Rešitve pošljite do četrтка, 18. septembra, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte napišite KRIŽANKA IZTOK. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

ENOTA ZA ELEKTR. UPORNOST	LUKA V ALŽIRIJI	TELO-VADEC ŠTUKELJ	<i>i m</i>	HRVAŠKI PETROL	JAPON. OBLIKA BUDIZMA	PREBIVALEC TRNICA	MADŽAR	ODPRTO OGNJIŠČE V SOBI		
MADRIDSKI ŠPORTNI KLUB										
ZELENE MORSKE RASTLINE			GODRNJAČ VOJAŠKA ENOTA						NRAVI, ZNAČAJ	
										VRAG, HUDIČ
	IGRALEC MANFREDI			GOJITEV ŽIVALI	VNETJE ŠARENICE MENIČNO JAMSTVO					
	ALBERT EINSTEIN		GLAVNO ALBANSKO PRIŠTANISCE				SPODNJA OKONČINA			
	PRIŠTINA	MESTO V FR. PO-KRAJINI ŠAMPANJI	HUMORIST JURIC	KRČMAR, GOŠTIL-NICAR	PRVA ŽENSKA KRAŠKA OBLIKA			ODMEV, EHO	TVORBA V PANJU DRŽAVNA BLAGAJNA	
										RADIJ MESTO OB ANGARI V SIBIRIJI
							ČEŠ. LITERAT-KAREL DEL TITOV. VELENJA			
	OTROŠKA DEJAV-NOST					ZNAČILNO ZNAMENJE, DEJSTVO	IZMEČEK, ZVRZEK VLADAR. NASLOV			DEL VERIGE
	PRIPRAVA ZA STEPANJE BELJAKOV							FARMA V ZDA VRSTA VRBE		
	SNEŽANA NIKŠIČ			LETOPIS, KRONIKA					MREŽASTA TKANINA GLAVNI ŠTEVNIK	
	HIŠNI SVET	POL-KROŽEN PROSTOR V CERKVI	IGRALEC BEATTY	ZIDNA VDOLBINA ZA POSTELJO	LILI NOVI	DREVCE MEJNA VREDNOST (V MAT.)				
							HITER FR. PLES ORIENT. ZGANE			
	KRATEK POZIREK				TIŠINA STADION V BUDIM-PEŠTI					
	PRIKRITO NORČE-VANJE									
	GOROVJE SZ OD VI-SEGRADA (BOSNA)									
	SOVJET. LETOVI-ŠČE OB ČRNEM M.						AVTOR VINKO KORENT	<i>i m</i>		

Nagradni kupon

Ime: _____

Priimek: _____

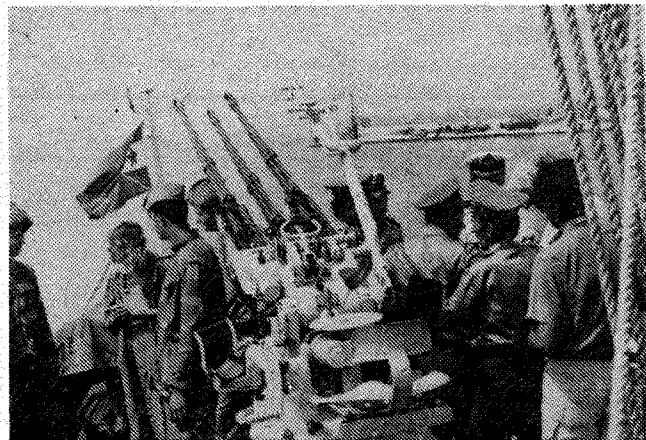
Naslov: _____

Srečanje graničarjev

V Koprskem zalivu so se pred kratkim, med navadnim opravljanjem granične službe, srečali graničarji enote Dragiše Reljiča »kopenski« iz Kozine in mornarji graničarji enote Ranka Brajkoviča iz Pule na patrolnem čolnu »Romanija«, ki mu poveljuje poročnik fregate Naser Seidini. Srečanje, ki pravzaprav ni vsakodnevno, saj dokler eni križarijo in budno opazujejo vzdolj kopenske meje, drugi patrolirajo po morju in čuvajo to nenavadno mejno črto. Veliko je zanimivih prigod, ki so si jih izmenjali. Mi pa smo to srečanje izrabili za pogovor z mornarji graničarji.

Ranko Brajković, poveljnik granične mornariške enote puljskega mejnega območja, je posebno poudaril, da je osnovna naloga njegove enote zavarovanje nedosegljivosti in suverenosti državne meje na območju od drage Svete Jerne do Dolgega otoka in da je vojaško strokovno usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje moralnopolitično stanje, celotna bojna pripravljenost enote praktično v funkciji te osnovne naloge. Zavarovanje državne meje na morju ne opravlja enota sama. Tu je kompletna teritorialna in akvatorijska puljskega območja, ki jo sestavljajo organi notranjih zadev, carinarnice, pristaniške kapetanije, plovnega ljudstva pa svetilniki. Pri slednjih se zaustavi sleherni patrolni čoln in obišče svetilnik, izmenja-

jo določene podatke. Tradicija je, da se jim nekaj tudi prinese, kakšna steklenica pijače, bomboniera za otroke in... Tu so tudi ostale strukture, kot so organizacije združenega dela, ki se ukvarjajo z ribolovom, ker so njihove ladje navzoče zunaj na odprtem morju, krajevne skupnosti na tem območju in ne nazadnje celotno prebivalstvo iz te akvatorije. Zelo dobro sodelujejo še z mladi-

no vseh struktur tistih pristanišč, v katerih se nahajajo mornarji graničarji pri izvajanju svoje osnovne naloge. Zahvaljujoč dobremu sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in drugimi strukturami so med letošnjim letom ulovili 80 tujih ribiških ladij, ki so se ukvarjale s krivolovom v naših vodah in številne »švercarske« skupine naših in tujih državljanov, — je med drugim povedal Ranko.

»Po dosežkih v strokovno vojaškem in idejnopolitičnem izobraževanju, moralno političnem stanju, tovarištvu in medsebojnih odnosih, disciplini in opravljanju določenih nalog je naš kolektiv eden med najboljšimi v enoti Ranka Brajkoviča. To smo dosegli zaradi tega, ker delamo tako, kakor nas uri in izobražuje naš starešina Naser Seideni«, je dejal mornar Da-ho Mustafić. Dodal je, da je njihov starešina zelo strog, vendar zelo pravičen in enak za vse. »Radi ga imamo in ga spoštujemo kot svojega oče-

ta in v resnici je naš drugi oče, ki vsestransko in prizadevno skrbi za naše strokovno in idejnopolitično izobraževanje. Najbolj pomembno pa je to, da se dobro razumemo in složno delamo«, — je sklenil Da-ho.

Čas je hitro minil, čoln je moral izpluti, tako da je naše načrtovanje ostalo nedokončano, razgovor s starešino Naserom nismo uspeli opraviti.

Mile Gojković

Krajani Šebrelj bodo praznovali

V Šebreljah na Cerkljanskem se skrbno pripravljajo na praznovanje krajevnega praznika, ki ga krajani te znane partizanske vasi praznujejo v spomin na ustanovitev pokrajinske partijske šole za Primorsko in Gorenjsko v Podstanjci pod Šebreljami pred 42 leti. Letošnje dvodnevno praznovanje bodo družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Šebrelje povezale z novimi delovnimi zmagami, ki so pomembne za nadaljnji razvoj kraja, in organizacijo 3. spominskega pohoda po poteh spominov NOB na Šebreljski planoti. V soboto, 6. septembra ob 17. uri bo svečana otvoritev obnovljene samopostrežne trgovine v združenem domu v Šebreljah. Trgovino so s sredstvi Kmetijske zadruge Idrija s prostovoljnimi delom, v dobrem letu dni, obnovili krajani Šebrelj in tako skupaj s skladiščnimi prostori pridobili več kot 100 kvadratnih metrov uporabne površine.

Druga delovna zmaga krajanov Šebreljske planote pa je zaključeno asfaltiranje

2380 metrov ceste, ki Šebrelje preko Stopnika povezuje s cesto v dolini reke Idrije. Drugi del 5 km dolge ceste proti Stopniku pa bodo po besedah Janeza Goloba, predsednika krajeвне konference SZDL Šebrelje, asfaltirali v prihodnjem letu. Tako bo asfaltirana cesta še bolj približala kraj z dolino, saj so v zadnjih letih na Šebreljski planoti zgradili 26 novih stanovanjskih hiš.

V nedeljo, 7. septembra ob 9.30 uri pa bodo v Šebreljah pripravili že 3. spominski pohod po poteh spominov NOB na Šebreljski planoti na okrog 15 km dolgi progi, katerega se bodo udeležili mladinci, borci in krajani ter gostje iz Cerkljanskega, Idrijskega in ostale Primorske. Po končanem pohodu bo v nedeljo popoldne ob 16. uri pred združenim domom v Šebreljah tovariško srečanje s kulturnim programom, ki ga bodo pripravili mladinci in učenci podružnične osnovne šole Šebrelje, zaslužnim krajanom pa bodo podelili krajevna priznanja OF slovenskega naroda.

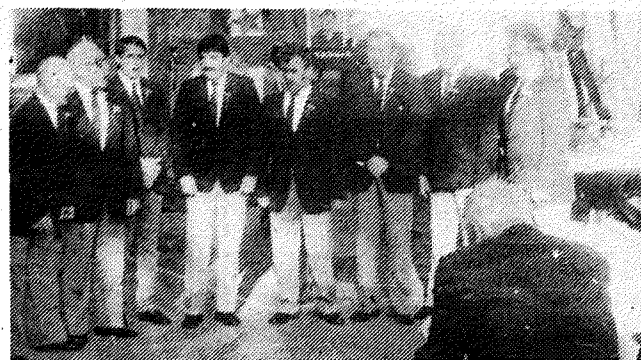
Silvo Kovač

V spomin na ustreljene talce

V smledniškem gozdu ob cesti Vikrče-Smlednik, je 22. avgusta leta 1941 nemška soldateska iz maščevanja pripeljala iz begunjskih zaporov pet talcev. Bili so to Franc Sešek, Anton Jeglič, Franc Poznik, Ivan Pregelj in Božo Repič. Privezali so jih k drvesom in jih potem ustrelili drugega za drugim. V spomin na ta dogodek krajani in družbenopolitične organizacije Smlednika praznujejo svoj krajevni praznik letos že sedmič po vrsti, sklepna slovesnost s podelitvijo krajevnih priznanj in kulturnim programom pa je bila v soboto, 30. avgusta, v parku Vzgojnega zavoda Frana Milčinskega v Valburgi.

Kot večina krajevnih skupnosti se tudi KS Smlednik otepa s številnimi problemi in jih sproti rešujejo,

kolikor se pač da. Komunalna, razsvetljava javnih cest, razširitev pokopališča, skrb za čisto in urejeno okolje ter akcija za izvedbo referendumov v okviru 4. samoprispevka so ene od prioriteten nalog krajeвне skupnosti. Smlednik in njegova okolica je zanimiva za številne izletnike in turiste, zato si prizadevajo izboljšati turistično ponudbo in avtobusne povezave z Ljubljano.

Po pozdravnih nagovorih je zbranim spregovoril predsednik Sveta krajeвне skupnosti Ernest Kobalt, za prijetno razpoloženje pa so poskrbeli učenci OŠ Simona Jenka z recitalom, pevski zbor Lovskega društva iz Medvoda in glasbeniki Tona Žagarja.

Jože Čurin

Vabila

5. IX. 1986

Vabimo k svečanosti ob odkritju doprsij prvim poveljnikom 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič

- Jožetu Lemutu-Saši
- Miletu Špacapanu-Igorju
- Martinu Greifu-Rudiju

Odkritje bo v petek, 5. septembra 1986 ob 17. uri na Kidričevi ulici v Novi Gorici pred Iskra Delta.

Slavnostni govornik bo tov. Božidar Gorjan-Bogo, predsednik RO ZZB NOV Slovenije.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

7. IX. 1986

Letošnje tradicionalno srečanje borcev partizanskih enot, ki imajo domicil v belokranjskih občinah Črnomelj in Metlika, aktivistov NOB, vseh prijateljev Bele krajine in občanov ter mladine obeh občin bo v **nedeljo, 7. septembra 1986, ob 10. uri v Črnomlju**, v Jurjevanski dragi (pod železniško postajo).

V belokranjskih občinah imajo domicil 15. divizija NOVJ, Cankarjeva brigada, 15. brigada BELOKRANJSKA, Partizanski pevski zbor, partizansko šolstvo (oficirske in podoficirske šole), Belokranjski odred, 2. bataljon 1. brigade VDV in aktivisti OF Belokranjskega okrožja.

Prosimo, da se borci domicilnih enot medsebojno obvestite o letošnjem srečanju v Črnomlju. Odhod rednega vlaka iz Ljubljane je ob 7. uri, prihod v Črnomelj pa ob 9.30.

Borci in prijatelji Bele krajine, srečno pot na tovariško srečanje v Črnomlju, kjer vas bomo Belokranjci prisrčno sprejeli! Občinski skupščini, DPO in občani občin Črnomelj in Metlika

V okviru praznika občine Nova Gorica vabimo aktiviste bivših okrajev Brda in Idrijsko na Srečanje, ki bo v **nedeljo dne 7. 9. 1986 ob 13. uri v Zaršini pri Ligu**. Po končani svečanosti prireja predsednik domicilnih občin Ajdovščina in Nova Gorica tovariša Silvester Cotar in Danilo Bašin sprejem za borke in borce bataljona ter goste v stavbi skupščine občine Nova Gorica na Trgu E. Kardelja 1, v Novi Gorici.

Okrožni odbor za zapadno Primorsko okrožje

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja in Krajevna skupnost Brje VABI- TA vse borke in borce Komande goriškega vojnega področja, pripadajočih enot Komande mest in ostalih enot, da se udeležijo odkritja spominske plošče KOMANDI MESTA AJDOVŠČINA in praznovanja krajevnega praznika KS Brje. Odkritje spominske plošče bo v **nedeljo, 7. septembra 1986 ob 15. uri** v vasi Brje, zaselek CINKI.

Prav tako vabimo k številni udeležbi na to slovesnost vse krajeane in prebivalce tega območja. Odkritje spominske plošče bo ob vsakem vremenu.

SKUPNOST BORCEV GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA NOVA GORICA

Planinsko društvo Sovodenj bo v nedeljo, 7. septembra 1986 odprlo planinsko kočnico na ERMANOVCU, ki bo poime-novana, po 31. diviziji NOVJ, na njej pa bodo odkrili spominsko ploščo diviziji. Vabimo borce, ki so se bojevali v enotah 31. divizije, da se te svečanosti udeležite. Dostop je iz Sovodnja, Trebinje in Kladija, koder je od 1 do 1.30 ure hoje. Odbor skupnosti borcev XXXI. divizije

13. IX. 1986

Občinska odbora ZZB NOV Jesenice in Radovljica vabita na počastitev 45-letnice vstaje in obletnice ustanovitve Can-

karjevega bataljona ter smrti narodnega heroja Joža Gregorčiča-Gorenjca na svečanost, ki bo v soboto, dne 13. septembra 1986 ob 11. uri na Lipniški planini. Po svečanosti bo tovariško srečanje na Vo-diški planini s partizansko malico.

Vabimo borce in njihove družinske člane, predvsem še žive borce Cankarjevega bataljona in mladino, da skupno obudite spomine na prve dni vstaje in začetek partizanskih bojev proti okupatorju na Gorenjskem.

Z Jesenic in Radovljice bo organiziran avtobusni prevoz. Vse informacije posreduje OO ZZB NOV Jesenice in Radovljica.

Občinska odbora ZZB NOV Jesenice in Radovljica

Skupščina ter družbenopolitične organizacije KS Log, Lovska družina Polhov gradec in Skupnost borcev Škofjeloškega odreda vabijo borce, aktiviste in ostale občane, posebno pa mladino, k odkritju spominskega obeležja Milanu Janežiču, pomočniku politkomisarja Škofjeloškega odreda.

Odkritje bo v **soboto 13. septembra 1986 ob 16. uri**.

pri Kuzovcu pod Pasjo ravnijo.

Skupnost borcev Škofjeloškega odreda

14. IX. 1986

Skupnost borcev NOB 3. letete čete »Simon Gregorčič« v sklopu 4. Prekomorske brigade z domicilom v Ajdovščini vabi vse svoje člane in soborce brigade na svečano odkritje spominskega obeležja padlim članom letalskih posadk, ki so med NOB dovažali 9. korpusu zavezniško pomoč z letali.

Naše povabilo pa velja tudi vsem prebivalcem Primorske in Slovenije, zlasti pa vsem borcem, mladini in predstavnikom družbenopolitičnih organizacij Cepovana in Nove Gorice.

Slavnostno odkritje spominskega obeležja bo v **nedeljo, 14. septembra 1986 ob 11.00 uri v Cepovanu**.

Udeleženci, ki bodo v Novo Gorico prišli z vlakom, bodo lahko potovali v Cepovan z avtobusom, ki bo odpeljal izpred avtobusne postaje ob 10. uri.

Domicilni odbor skupnosti borcev IV. Prekomorske brigade Ajdovščina

Letni pohod na POREZEN bo v nedeljo, 14. septembra 1986. V sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami Cerknega, planinskim društvom, gorenjskim vojnim področjem, brigado Srečka Kosovela, ing. bataljonom XXXI. divizije, organiziramo letno srečanje borcev, planincev, tabornikov, mladine, vseh ljubiteljev gora in spomina na našo osvobodilno borbo, na vrhu Porezna.

Ob 11. uri bo kratka komemoracija pri spomeniku padlim, polaganje venca in prizig žare, po končani svečanosti bo otvoritev prenovljenega planinskega doma Andreja Zvana-Borisa.

Organizacijski odbor za pohode na Porezen

Vabimo vse borce Levstikovke brigade na tradicionalno srečanje brigade, ki bo v nedeljo, 14. septembra 1986 ob 12. uri na Sv. Gregorju nad Sodražico.

Po končanem zboru bo skupno kosilo ob 13. uri, nato pa ob 14. uri odkritje spomenika padlim partizanom na tem področju s krajšim kulturnim programom in na koncu tovariško srečanje borcev in krajanov.

Odhodi rednih avtobusov izpred ljubljanske avtobusne postaje so ob 9.15, 10.15 in 11.15 ter nato vsako uro do Ortneka, od koder je zagotovljen prevoz od avtobusne postaje na kraj srečanja.

Vabimo borce Levstikovke brigade pa tudi borce drugih partizanskih enot, ki so se borili na tem področju, da se srečanja polnoštevilno udeležijo.

Odbor skupnosti borcev Levstikovke brigade

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 — Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji — uredniki: ŽIVA DROLE — TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ — notranja politika; MILENKO STRAŠEK — reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ — naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 — Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana — Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din — Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 — TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov — Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35